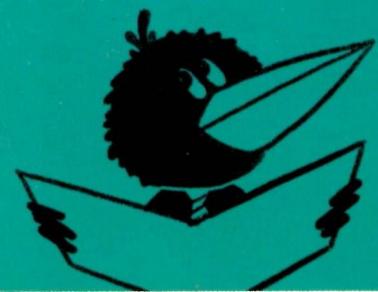

Олександр Авраменко
Оксана Тищенко

УКРАЇНСЬКА МОВА

правопис у таблицях, тестові завдання

Готуємось до
ДПА і ЗНО
2018

Сороки І. І-Б

Олександр Авраменко
Оксана Тищенко

УКРАЇНСЬКА МОВА:

правопис у таблицях, тестові завдання

Навчальний посібник для підготовки
до ДПА та ЗНО для учнів загальноосвітніх навчальних закладів

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах

Київ

#книголав

УДК 811.161.2'35(083.4)(076)

A21

*Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах комісією з української мови
Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист ДНУ «ІМЗО» від 03.07.2017 р. № 21.1/12-Г-309)*

Автори: *O. M. Авраменко* — доцент Київського університету імені Бориса Грінченка — практична частина (прави, завдання в тестовій формі); *O. M. Тищенко* — старший науковий співробітник Інституту української мови НАН України, канд. фіол. наук — теоретична частина (таблиці й рубрики).

Науковий консультант — *I. A. Самойлова*, старший науковий співробітник Інституту української мови НАН України, канд. фіол. наук.

Рецензенти: *O. Ю. Котусенко*, головний спеціаліст департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України; *O. O. Тарасенко*, учитель гімназії № 117 ім. Лесі Українки м. Києва.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— словник маловживаних або незнайомих слів;

— ключ-відповідь;

— подивімся експрес-уроки Олександра Авраменка;

— послухаймо програмами «Загадки мови» Оксани Тищенко;

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету? — усміхнімось й поміркуймо, які помилки допущено в учнівських роботах.

Авраменко О.

A21 Українська мова : правопис у таблицях, тестові завдання : навч. посібн. для підготовки до ДПА та ЗНО для учнів загальноосв. навч. закл./ Олександр Авраменко, Оксана Тищенко. — К. : КНИГОЛАВ, 2017. — 176 с.

ISBN 978-617-7563-04-3

Посібник містить відомості з орфографії й пунктуації, викладені у формі таблиць; різновиди вправи репродуктивного та творчого характеру; завдання в тестовій формі. Видання призначено для підвищення рівня правописної грамотності, а також для якісної підготовки учнів до ДПА з української мови в 9 класі (написання диктанту) та ЗНО (виконання тесту).

Матеріал посібника можуть використовувати вчителі під час проведення уроків української мови в 5–11 класах.

Для учнів ЗНЗ, абітурієнтів, студентів, учителів, викладачів.

УДК 811.161.2'35(083.4)(076)

ISBN 978-617-7563-04-3

© Авраменко О. М., Тищенко О. М., 2017. © ТОВ «КНИГОЛАВ», 2017

Навчальне видання

Авраменко Олександр Миколайович, Тищенко Оксана Миколаївна

Українська мова: правопис у таблицях, тестові завдання

Навчальний посібник

Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах

Художнє оформлення *Наталки Гайди*. Верстка *Івана Аржанова*. Випусковий редактор *Жанна Капшук*.

Відповідальні за випуск *Ірина Краснокутська*

Підписано до друку 24.07.2017. Формат 60x84/8. Ум. друк. арк. 20,46. Наклад 30 000 прим. Зам. №174/07.

ТОВ «КНИГОЛАВ», вул. Кирилівська, 23, м. Київ, 04080.

knigolove.com.ua; www.facebook.com/knigolove; e-mail: sayhello@knigolove.com.ua

Свідоцтво ДК № 5188 від 25.08.2016.

Надруковано у ПП «Юнісофт», вул. Морозова, 13 б, м. Харків, 61036. Свідоцтво ДК № 3461 від 14.04.2009. www.unisoft.ua

Усі права застережено. Жодна частина цього видання не може бути відтворена у будь-якій формі й будь-якими засобами — без попереднього письмового дозволу власника авторських прав.

Дорогі друзі!

Мова живе за своїми законами, розвивається, призичається до нових умов, адаптує запозичені слова, творить нові. **Правопис** намагається дати єдині для всіх правила, урахувати всі тенденції й особливості. Однак це не завжди вдається: слова *ортопед* та *орфографія* хоч і походять від спільногрецького *ortho* — «прямо», «правильно», але, як бачимо, звучать і пишуться по-різному.

Вибір із багатьох варіантів *єдино правильного* нагадує спробу під час закупів вибрати з величезної кількості магазинів, брендів, колекцій єдино правильну сукню чи джинси, що майже не реально. А процес унормування мови подібний до діяльності модельєра: він використовує наявний матеріал, сучасні йому тренди, традиції, практично й художньо водночас надає мові певної форми, створює корсет, який тримав би все вкупні, але й не тиснув занадто.

Для іншомовного слова дуже складно знайти єдиний «правильний» український відповідник. Що таке *даліпан?* А ще: *тиліпáн*, *тіліпáн*, *туліпáн*, *толіпáн*? Це — усім відомий *тюльпан*. Це слово народилося в перській мові — *дульбанд* (означало «турбан», «чалма»), у турецькій мові його значення — «квітка, подібна до тюрбана». Потім через німецьку та французьку воно «прийшло» в українську. Варіанти цього слова в українській мові в різних словниках різних часів ви вже бачили. Остаточно *дульбанд* став *тюльпаном* 1929 року.

А як писати й вимовляти **YouTube** — *ютуб*, *Ютьоб*, *ю-туб* чи ще якось? **Bluetooth** — *блутуз*, *блютус*, *блютуз...*? **Бодіарт**, *бодіарт*, *боди-арт...*? Ці запитання потребують виваженої відповіді. Так постає **правопис** — єдина й обов'язкова система правил мови, які визначають способи передавання мовлення на письмі.

Історія української мови знає близько 60 таких спроб «от-кутюр». Ми знаємо правописні моделі, кожна з яких, супроводжуючи українську мову від Х ст. до наших днів, має свої оригінальності, як-от: правописи П. Куліша, або «*кулішівка*» (наприклад, *дзида*); М. Драгоманова, або «*драгоманівка*» (якій властивий переважно фонетичний принцип: *я* — *їа*, *щука* — *іщука*, майже так, як багато хто з нас пише в Інтернеті); Є. Желехівського, або «*желехівка*» (*знате*, *блоза*, *умиваєш ся*); Б. Грінченка, або «*грінченківка*» (*инший*); «*скрипниківка*», або *харківський правопис* — саме в Харкові його підписав М. Скрипник, народний комісар освіти. Цьому правопису вже майже 100 років, але він і досі актуальний, хоч і неофіційно (*флямінго*, *піяніст*, *кляса*, *лавреат* тощо).

Пригадайте, мову якого регіону України взято за основу сучасної української літературної мови. Так, це говірки Середньої Наддніпрянщини. А от «скрипниківка» поєднала наддніпрянські мовні традиції та наддністрянські (галичанські). У часи розбудови молодої України в складі СРСР — крок сміливий, зухвалий та неоднозначний. Але дискусія щодо цього правопису триває й досі. Ним послуговується українська діаспора. Подеколи його дотримуються сучасні українські письменники, а деякі науковці ось уже майже 30 років (після нової редакції «Українського правопису» за часів Незалежності) обстоюють певні ознаки «скрипниківки» у сучасному «Українському правописі», бо він має багато зросійщених норм. Чому?

Не одне десятиліття питомі ознаки української мови нівелювали, позбавляли мову самобутності, наближаючи її до російської: наприклад, зникла *кляса*, залишився тільки *клас*. Поки що єдине, що офіційно повернулося зі «скрипниківки» до сучасного правопису, — це літера *r*, їй пощастило перейти на наступний рівень у цій складці грі, вона святкуватиме ювілей — 25 нових років! Можливо, *Атени* вигіснятимуть із мови *Афіни*, а офіційний правопис колись визнає *лавреата*. А може, і пі. Мова розумна, вона добирає собі найпотрібніше, вона змінюється й вимагає нових форм — слово *пальто* теж колись не відмінювали, а тепер ми кажемо: «*У пальті*». То чому б і *метро*, і *кіно* офіційно не наділити правом на відмінки?

Цю відповідь ми дістанемо, коли вийде нова редакція «Українського правопису». Можливо, навіть наступного року!

Маємо шанобливо й водночас критично ставитися до історичних джерел, зокрема й словників. «Одягаючи» свої думки в мову, як у нові модні шати, можна враховувати давні, призабуті лекала й викрійки. **Водночас пам'ятаймо, що нині є один мовний закон** — це чинний **«Український правопис» 1993 року**. Саме його й необхідно дотримуватися. А всі сумнівні слова перевіряти за словником.

Автори

РУБРИКИ

За піктограму ми вибрали гавеня, яке зорієнтує вас у різних видах завдань. Пильнійте за гавою, та не ловіть гав :)

ЗАУВАЖТЕ — у цій рубриці зазначаємо винятки, додаткові зауваги, застереження щодо основних правил, поданих у таблицях.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВІД, ЩО... — розказуємо про цікаві факти з історії української мови, особливості виникнення та вживання деяких слів чи їх форм.

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ? — наводимо тенденції реальної мовоної практики, які не суперечать внутрішнім правилам мови, але не відповідають сучасному чинному правопису: *авдиторія* чи *аудиторія*, *п'юре* чи *п'юре*, *на авті* чи *на авті*? Такі тенденції треба знати, щоб вчасно зорієнтуватися, наприклад, коли чуємо або читамо в ЗМІ: *місто Сідней*, знаємо, що це *тенденція вживати и* в усіх іншомовних словах за правилом «дев'ятки», однак за чинним правописом маємо писати *Сідней*. Такі сумнівні випадки треба перевіряти за правописом і словником.

ОРФОГРАФІЯ

1. ОЗНАКИ ІНШОМОВНИХ СЛІВ

Розкрийте дужки.

Палецъ, палацъ, мишъ, як, Монтескъ, є, компъютер, різдвъ, яний, (и,и)мб(i,i)р, кор(i,i)андр, ван(i,i)л(i,i)н, кн(i,i)га, ауд(i,i)окн(i,i)га, пр(и,e)красний, пр(и,e)амбула, пр(и,e)життевий, чес(t)ний, контрас(t)ний.

❖ Деякі правила «Українського правопису» (наприклад, написання знака м'якшення чи апострофа, подвоєння приголосних тощо) вимагають розрізнення слів: **власне українських та іншомовних**. Тому, щоб доречно застосувати те чи те правило, треба з'ясувати походження слів, зокрема через **фонетичні** та **морфологічні ознаки**.

Ознаки		Приклади
Фонетичні	починаються на a, e, i	аватар, епідерміс, Інтернет, інстаграм
	збіги голосних	аутотренінг, какао, теорія, віртуоз, ідеал, океан
	збіги приголосних	абстрактний, бургер, комп'ютер, інстаграм, інструмент, шрифт, характер, демонстрант, ландсхут, сандвіч, тембр, екскурсія
	мають звук [Ф]	фанфік, фентезі, фото, шифр, шрифт*
	немає чергування o, e з i , немає випадних o, e **	префікс – префікса (пор. укр.: дзвін – дзвону), камін – каміна (пор. укр.: камінь – каменя), блюлетень – блюлетеня (пор. укр.: день – дия)
	корінь може мати три та більше складів , префікси та суфікси відокремлюються рідко	авторитет, інтеракція, ієрархія, комунікація
Морфологічні	префікси та суфікси суттєво відмінні від українських	анексія, антивірусний, дедукція, індукція, експорт, імпорт, трансплантація, реплантація, демократизм, демонстрант
	багато іншомовних слів з кінцевим голосним не відмінюються***	боді, медіа, кіно, авто, саламі, броколі, метро

Можна зібрати всі ці ознаки в одному слові: **аерофільтр**. Воно починається на **a**, є збіг голосних **ae**, є важкий для вимови збіг приголосних **льтр**, є звук [Ф]; немає випадного **e** (як у слові **вітер – вітру**), звук [і] не чергується з [о] або [е]; багатоскладовий корінь (За І. Ющуком).

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

*Саме через те, що звук [Ф] не властивий українській мові, у розмовному вжитку його часто замінюють сполученням **[хв]**: **фартух, Федір, фабрика – хвартух, Хведір, хвабрика**. За **винятком** деяких слів, переважно звуконаслідувальних: **форкати, фе, фіть-фіть, ф'ю, пффф...**

ЗАУВАЖТЕ

Є чимало таких й українських слів: **тінь – тіні, ліс – лісу, холод – холоду, берег – берега.

***Запозичений іменник **пальто**, хоча раніше теж був невідмінюваним, в українській мові відмінюється вже кілька десятків років: **пальта, пальтом** тощо. Це сталося через вплив розмовної стихії: для мовців **пальто** стало звичним, своїм, «рідним», а отже, і слово максимально призвичаїлося до українських правил.

1. Прочитайте речення й дайте відповідь на запитання.

Менеджер сектору акцентував на дефектах у прайс-листі. Керівник відділу наголошував на недоліках у ціннику.

- ◆ Чому, на вашу думку, професор Іван Огієнко радив використовувати іншомовні слова лише за крайньої потреби, коли немає питомого українського відповідника?

2. Випишіть слова у дві колонки: 1) іншомовні; 2) власне українські.

Мрія, неон, атмосфера, теорія, але, родина, авангард, лото, какаду, анемія, партія, учитель, ореол, латекс, тайфун, спроможність, абрикос, відео, яскравий, креативний, аналізувати.

Іншомовні слова	Власне українські слова

З перших букв вписаних слів складіть назви творів І. Котляревського й Г. Квітки-Основ'яненка.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A директор, десерт, духовність
B дисидент, делімітація, дублікат
C дитина, дезінформація, дуплекс
D дисертація, дерево, дублювати

2. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A іонізація, імітація, інший
B ішемія, інженер, інколи
C ініціал, індик, ілюстрація
D імпорт, історія, імпічмент

3. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A фокус, форма, фламінго
B фараон, форкати, фтор
C фен, фіть-фіть, фоліант
D фільтрувати, Фастів, флот

4. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A еліпс, таксі, перешкода
B шоколад, ефект, локшина
C туфлі, асимілювати, ліфт
D автобус, вареник, ботокс

5. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A** психолог, фіктивний, чистити
- B** теорія, метро, пережовування
- C** маestro, енергія, філірувати
- D** масаж, крашанка, віолончель

6. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A** скотч, кінь, піон
- B** матч, ноутбук, піч
- C** раунд, ритм, факс
- D** люфт, пень, піала

7. Лише іншомовні слова записано в рядку

- A** метро, пальто, вікно
- B** хобі, жалюзі, джақузі
- C** лате, карате, плетене
- D** кенгуру, поблизу, гурӯ

8. Іншомовні суфікси записано в рядку

- A** -и-, -ок, -есеньк-
- B** -ир-, -ант-, -изм
- C** -ник-, -ук-, -уват-
- D** -ти-, -тель-, -ець

9. Прочитайте уривок із художнього твору.

Віки живуть в старому (1)фоліанті.
Душа шукає не прощення – (2)прощ.
А (3)дощ так само ходить по веранді,
(4)екологічно небезпечний дощ.

Іншомовні слова позначено цифрами

- A** 1, 2 **B** 3, 4
- C** 2, 3 **D** 1, 4

10. Прочитайте уривок із художнього твору.

Білий нахучий напій пінівсь у склянці, і, прикладаючи його до (1)уст, я знов, що то вливається в мене (2)м'яка, як дитячі кучері, вика, на якій тільки ще вчора цілими роями сиділи (3)фіолетові метелики цвіту. Я п'ю (4)екстракт луки.

Іншомовні слова позначено цифрами

- A** 1, 2 **B** 3, 4
- C** 2, 3 **D** 1, 4

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

Так само «своїми» українці вважають *кіно*, *метро* й *авто*, тож часто чуємо: *бачив у кіні*, *поїхав метром*, а останнім часом усе частіше кажуть: *три авта*, *приїхали в авті*. Мовці щосили «освоюють» невідміновані іншомовні слова на **-о**, тож, можливо, до пальта колись доїднаються *авто*, *метро*, *бюро*, *кіно*, *депо* тощо.

Це хоч і не суперечить законам мови, але не відповідає чинному правопису, а тому НЕНОРМАТИВНО.

Правильно: *у моєму авто*, *доїхав на метро* та ін.

Правильність написання таких слів треба перевіряти за правописом і словником.

Мовний пуризм. #загадки#мови

2. ПРАВИЛА ПЕРЕНОСУ

У якому слові правильно позначено місце можливого переносу: **під|живлювати чи народ|жу-
вати?**

❖ Є **орфографічні** правила переносу, коли текст зазвичай переносять за складами слів; є **технічні** правила переносу, що стосуються *скорочень та елементів обрамлення тексту* (ком, дужок, лапок тощо).

Неприпустимо розривати цілісності: *попередні літери та знаки, що стоять біля них* (апостроф, знак м'якшення, пунктуаційні знаки, дужки, лапки тощо); *сполучення літер* **йо, ьо; абревіатури; технічні скорочення.**

По-різному розриваємо значущі частини слова; *сполучення одинакових літер; сполучення дж, дз.*

Орфографічні правила переносу

СЛОВА ПЕРЕНОСЯТЬ ЗА СКЛАДАМИ

ве|ло|си|пес, ве|чір|ка, ді|дух, мо|лодь, са|дів|ник, Хар|ків, Дні|про й Дніп|ро

НЕ МОЖНА	МОЖНА
розривати сполучення дж, дз, коли вони позначають один звук	ход жу, зад зеркалля
розривати сполучення йо, ьо	рай он, куль овий
відривати одну літеру від префікса або кореня	на дзвичайний, пі дживляти
залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу	навколо вітній, новов ведення
залишати в рядку чи переносити одну літеру	кол о, і ній, а бо, е лектронний
відокремлювати знак м'якшення й апостроф від попередньої лі- тери	комп'ютер, кіль ьце, низ ько
розривати абревіатури , а також відривати від них цифри	НАТО, ООН, ЄС, УПА, ТУ-134

ЗАУВАЖТЕ

*Можна розривати **суфікси:** *суспіль|ство, суспільс|тво й суспільст|во, а також подовжені*
приголосні: *кохан|ня й коха|ння.*

Слови зі збігом однакових приголосних можна переносити так: *ран-ній.*

Як ми говоримо. Борис Антоненко-Давидович. <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>

Технічні правила переносу

❖ **Не можна відривати:** а) ініціали від прізвища (*A. Ю. [Кримський]**); б) скорочені назви мір від цифр, до яких вони належать (*2017 | р.; 2 | кг*); в) граматичні закінчення від цифр (*у кінці 2 | -го випуску*); розділові знаки (крім тире), дужку або лапки від тексту, який вони оформлюють (...можливо|, запізниться| ... , газета « | День»). Також **не можна розривати** умовні скорочення (е | -декларація*; і т. | ін.).

ЗАУВАЖТЕ

* Для того щоб в електронному тексті не розривалися ініціали та прізвища, умовні скорочення, треба використовувати спеціальні знаки: на панелі інструментів вікна текстового редактора Microsoft Word знайдіть кнопку *Вставка–Символ–Спеціальні знаки–Нерозривний дефіс і нерозривний пробіл* або користуйтесь комбінаціями клавіш: *Ctrl + _* і *Ctrl + Shift + пробіл*.

1. Позначте всі можливі місця переносу кожного слова вертикальною рискою.

Бойовий, надуваю, безмежжя, пробуджувати, підземний, подзьобаний, двоярусний, сонний, пів'яблука, Мін'юст, неперевершений, радістю.

2. Випишіть слова, у яких правильно позначене місце можливого переносу.

Пі | вогірка, ка | стинг, погод | жувати, рай | он, хлопчись | ко, сім | 'янин, ша | хтар, Пе | рекон, при | ривати, по- | київсь | ки, КЕ | БУ, СУ | -15, міль | йон, Кобилян | ська, ваго | нний.

З останніх букв вписаних слів складіть ім'я матері головної героїні п'єси І. Котляревського «Наталка Полтавка».

3. Виконайте тестові завдання.

1. НЕПРАВИЛЬНО позначене місце переносу в слові

- А під | живити
- Б під | зеленити
- В над | звуковий
- Г под | зенькувати

2. Правильно позначене місце переносу в слові

- А нян | ька
- Б поль | овий
- В знай | омий
- Г най | ліпший

3. Правильно позначене місце переносу в слові

- А перед | умати
- Б перед | часний
- В перед | ушити
- Г пред | 'являти

4. НЕПРАВИЛЬНО позначено місце переносу в слові

- A** електро|нний
- B** відродже|ння
- C** паморо|ззю
- D** пере|ллеться

5. Правильно позначено місце переносу в слові

- A** НА|ТО
- B** АН|-132
- C** далекос|хідний
- D** восьми|гранний

6. Правильно позначено можливі місця переносу в обох словах рядка

- A** кар|на|вал, наб|ра|ти
- B** ра|до|сті, гор|діс|тю
- C** чу|до|вий, усес|віт
- D** ко|ло|ти, нак|ри|ти

7. Правильно позначено можливі місця переносу в обох словах рядка

- A** під|жи|ви|ти, на|ро|джу|ва|ти
- B** по|льо|вий, у|за|галь|не|ний
- C** не|спо|ді|ва|но, зне|нац|ька
- D** ві|сім|де|сят, дев|’я|тий

8. Правильно позначено можливе місце переносу в обох словах рядка

- A** весіл|ля, змага|ння
- B** ход|жу, від|звучати
- C** загаль|ний, бой|овий
- D** над| силати, ро|здавати

9. Правильно позначено можливе місце переносу в обох словах рядка

- A** брунат|ний, перевод|жу
- B** пере|хопити, нез|ваний
- C** сон|ний, пре|д'явити
- D** маз|зю, недбалсь|тво

10. Правильно позначено можливе місце переносу в усіх словах рядка

- A** кіль|кості, кілько|сті, кількос|ті
- B** е|стетичний, есте|тичний, естетич|ний
- C** на|дзавдання, над|завдання, надзавда|ння
- D** від|роджувати, відрод|жувати, відроджу|вати

Фонові знання. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Все що ми робимо — це щасливий кінець до нашого майбутнього.

Паливо, струм, світло, їжа, вогонь — це все є основними інгридієнтами життя.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

3. ПРАВОПИС ПРЕФІКСІВ

c-, з- (із-), зі- (зо-), роз-, без-, через-

Розкрийте дужки.

(3,c)фотографуватися, ро(з,c)тревожений, бе(з,c)турботний, чере(з,c)смужний, че-ре(з,c)рядковий, бе(з,c)візовый.

❖ У вимові дзвінкі **д, з, б, ж, г** оглушуються на початку та в середині слова перед **к, н, м, ф, х**, наприклад, кажемо *від~~т~~коркувати*, але пишемо *відкоркувати*. Однак на письмі це оглушення відбувається **тільки в префіксі с-**.

Перед **Ка-Пе-Те-еФ-Ха** голос притиха

Префікс	Перед яким звуком	Приклади
с-	+ к, н, м, ф, х	<i>скласти, спитати, створити, сфальшувати, схилити</i>
з- (-із)	+ усі інші	<i>зекономити, з'єднувати, зігнорувати, з'їзд, згаслий, ізнов, ізцілити</i>
зі- (зо-)	+ сполучення приголосних	<i>зігнути, зіпсуватися, зіставити, зіткнення, зіщулити [з'ішчули^{сті}], зів'ялий [з'ів'яли^й], зігрівати й зогрівати, зімлівати й зомлівати</i>
роз-, без-, через-, також між-, над-, об-, під-, перед-, понад-, пред- та ін.	+ будь-який	<i>безкрайй, розчин, розламати, черезплічник, відкриття, міжконтинентальний, міждержавний, надпотужний, обпалити, оббити, підтримка, передплата, понадплановий, представник</i>

1. Закресліть «зайву» літеру в дужках.

(з,c)ходити, не(з,c)доланий, бе(з,c)характерний, (з,c)чесати, ро(з,c)стелити, чере(з,c)плічник, (з,c)майструвати, ві(д,c)чинити, бе(з,c)коштовний, (з,c)пустошувати, ро(з,c)тин, бе(з,c)помічний, пі(д,c)топити, (з,c)характеризувати, (з,c)плутати, (з,c)вабити, (з,c)ховати, бе(з,c)перспективний, не(з,c)простовний, (з,c)ховок, (з,c)куштувати.

2. Поміркуйте, чому в слові **сказаний** перед буквою **к** пишемо **с**, а в слові **безкарний — з**.

3. Упишіть на місці крапок префікс **з-** або **зі-**.

..щулитися, ..долати, ..метикувати, ..вложення, ..грівання, ..бентежитися, ..волікати, ..ставлення, ..ткнутися, ..знатися, ..марнувати, ..береження, ..ведення, ..рататися.

4. Випишіть слова з префіксом **з-** (на місці крапок).

..тискання, ..хитрувати, ..мужніння, ..фотографувати, ..агітувати, не..проста, ..рошування, ..потикання, ..фальсифікувати, ..уміти, ..фальшивити, ..терпіти, ..трус, ..сунути, ..худнення, ..'ясувати, ..каламутити.

3. Правопис префіксів *с-*, *з-* (*із-*), *зі-* (*зо-*), *роз-*, *без-*, *через-*

З других букв вписаних слів складіть ім'я головної геройні першого прозового твору нашої української літератури.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Префікс **з-** має слово

- А звання
- Б злість
- В знаки
- Г злам

2. Літеру **з** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

- А ро..пис, ..тикання
- Б бе..вість, ..підлоба
- В чере..плічник, ..сув
- Г ..рушити, ..калічити

3. Літеру **з** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

- А ро..житися, ..томлений
- Б ро..холодити, ро..квіт
- В ..ченлення, ..тихати
- Г бе..таланий, ..тискач

4. Літеру **з** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А ро..чин, ..тягнення, бе..чинство
- Б ..повістити, бе..крилий, ..ривати
- В бе..порадний, ро..копки, ..чесати
- Г ро..цінка, ..судомити, ..формувати

5. Літеру **з** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А ро..клад, ..жувати, ..корочення
- Б бе..прав'я, ро..кроїти, ..чепити
- В ..цементувати, ро..тулити, ..пис
- Г ..ріст, ро..логий, ..поетизований

6. Літеру **з** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А бе..перешкодний, ро..поділ, ..цідити
- Б не..ліченний, ..морений, не..проста
- В ..чорнілий, бе..печний, ..кочуватися
- Г бе..жалльний, ..палахнути, ..шивати

7. Префікс **с-** має слово

- А скутер
- Б смола
- В стрес
- Г сповз

8. Літеру **с** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

- А ..корочувати, ..циджувати
- Б ..формувати, бе..коштовно
- В ..фотографувати, ..шити
- Г ..ковзати, ..палахувати

9. Літеру **с** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

- А ..прожогу, ..шиток
- Б ро..хитати, ..пуск
- В ..терпіти, ..хилити
- Г ..котити, ..сунути

10. Літеру **с** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- А ..пилити, ..фотографувати, ..кроїти
- Б ..підтиха, ..твердження, бе..перервний
- В ..тулити, ..фабрикувати, ..чистити
- Г ..пресувати, ..паяний, ..чеплений

Зауваги до сучасної української літературної мови. Олена Курило. <http://kurylo.wikidot.com/>

У яких випадках використовують префікс **с-** ?

Увага в мовному спілкуванні. #загадки#мови

4. ПРАВОПИС ПРЕФІКСІВ *пре-*, *при-*, *прі-*

пре = дуже
 прегарний = дуже гарний,
 презавзятий = дуже завзятий

У яких словах, для чого, чому?	Префікс	Приклади
для вираження найвищого ступеня ознаки в прикметниках і прислівниках	<i>пре-</i>	<i>прегарний, презавзятий, прекрасний</i>
у словах старослов'янського походження		<i>превелебний, преосвящений, преподобний, престол, презирати, презирство*</i>
у дієсловах, що означають наближення, приєднання, частковість дії, результат дії тощо, а також у похідних словах	<i>при-</i>	<i>прикрутити, присісти, прибутия</i>
в іменниках і прикметниках, утворених від поєднання іменників із прийменниками		<i>пригірок, приярок, прикордонний</i>
у винятках	<i>прі-</i>	<i>прізвисько, прізвище, прірва</i>

при чому?
 пригірок — при гірці,
 приярок — при ярі

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

* У слові **презирливий** і похідних (презирство, презирливість тощо) частинка **пре-** уже не є префіксом: це частина кореня **презир-**. Слово презирливий означає «зневажливий», «неповажний», «байдужий». Походить від старослов'янського **прѣзирати**: **прѣ** (від праслов'янського **per**) + **зърѣти**; і первісно означало «дивитися поверх когось, недобачати», «не звертати уваги», «перезирати» (Етимологічний словник).

1. Упишіть на місці крапок пропущені букви *e*, *i*, *i*.

Пр..гіркий, пр..землений, пр..земкуватий, пр..звище, пр..д'явити, пр..критий, пр..спущений, пр..подобний, пр..поганий, пр..стол, пр..кордонник, пр..сміливо, пр..чманій, пр..велебний, пр..мудрий, пр..старий, Пр..карпаття, пр..крашати, пр..звисько, пр..старанно, пр..мовклий, пр..сісти, пр..освящений, пр..кутий.

2. Поміркуйте, чому в словах першої колонки треба писати *e* (у префіксі), а в словах другої — *i*.

прекрасний	прикрашений
прежовкий	прижовкий
пречерствий	причерствій

3. Випишіть слова, у яких на місці крапок має стояти буква *i*.

Пр..чисте, пр..гіркла, пр..зирство, пр..чудово, пр..кривати, пр..непорочний, пр..критий, пр..велебна, пр..крашено, пр..перти, пр..крутити, пр..здоровий, пр..смачно, пр..мотаний, пр..гадано, пр..ворожий.

Підкресліть у виписаних словах третю від кінця букву. З них складіть назву поеми Т. Шевченка.

4. Поміркуйте, чому в префіксах дієслів *пред'явити* й *придушили* треба писати різні букви — **е** та **и**.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Літеру **e** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

A пр..красно, пр..гнічений
B пр..міцно, пр..зирливий
C пр..широкий, пр..вабити
D пр..гарячий, пр..кордоння

2. Літеру **e** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

A пр..багато, пр..стол
B пр..старий, пр..знати
C пр..довгий, пр..сісти
D пр..кумедно, пр..кус

3. Літеру **e** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

A пр..важливий, пр..нагідний
B пр..чесний, пр..порощений
C пр..освящений, пр..свіжий
D пр..хорошений, пр..дивний

4. Літеру **e** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

A пр..широкий, пр..в'язаний, пр..дужий
B пр..подобний, пр..цікавий, пр..чесаний
C пр..дурний, Пр..дніпров'я, пр..тонкий
D пр..темний, пр..велебний, пр..ніжний

5. Літеру **e** треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

A пр..спокійно, пр..гидко, пр..зирство
B пр..щасливий, пр..славний, пр..грітій
C пр..холодно, пр..сумирний, пр..вести
D пр..голодний, пр..густий, Пр..дунав'я

6. Літеру **u** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

A пр..земкуватий, Пр..балтика
B пр..вабливий, пр..солоний
C пр..чорнілій, пр..мужній
D пр..голомшти, пр..грубий

7. Літеру **u** треба писати на місці крапок в обох словах рядка

A пр..буток, пр..чудовий
B Пр..карпаття, пр..гіркий
C пр..хворіти, пр..завзятий
D пр..власнити, пр..множення

8. Літеру *и* треба писати на місці крапок в обох словах рядка

- A** пр..дорожній, пр..гірклив
- B** пр..казка, пр..жорстокий
- C** пр..пасувавши, пр..вільно
- D** пр..шитий, пр..благий

9. Літеру *и* треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- A** пр..чарувати, пр..мружений, пр..гордий
- B** пр..стосуванець, пр..чавлений, пр..злий
- C** пр..слів'я, пр..морожений, пр..чвалати
- D** пр..співувати, пр..міський, пр..стол

10. Літеру *и* треба писати на місці крапок у всіх словах рядка

- A** пр..дставити, пр..бігти, пр..ведений
- B** пр..землення, пр..світити, пр..будова
- C** пр..боркання, пр..зирство, пр..житися
- D** пр..ярок, пр..озерний, пр..жалібний

11. Установіть відповідність.

Значення префікса

- 1** збільшена якість
- 2** приєднання
- 3** неповна дія
- 4** близькість

Приклад

- A** пр..в'язати
- B** пр..міський
- C** пр..м'єрний
- D** пр..красний
- E** пр..грівати

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

12. Установіть відповідність.

Значення префікса

- 1** збільшена якість
- 2** приєднання
- 3** неповна дія
- 4** близькість

Приклад

- A** пр..коптити
- B** пр..дтеча
- C** пр..клейти
- D** пр..гарний
- E** пр..сілок

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Згадати все, або Яка у вас пам'ять?
Пам'ять у мовному спілкуванні. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш».

Собака йшла по берегу, побачила кусок м'яса в річці, поплила. Поки плила, побачила ще більший шматок, поплила за ним, а там була течія й собака ледве не потонула. Тоді вона пойняла, що треба цінувати цінності.

Мрія дає людині ухмилку.

На мою думку, я підтримую думку.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

5. ЗМІНИ ПРИГОЛОСНИХ ПРИ ДОДАВАННІ СУФІКСІВ **-ськ-**, **-ств-**

Утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ-** для назви ресторану на зразок «Французький смак» або «Багацькі витребеньки».

Ніжин, Баку, Страсбург, черкес, тюрки, Мекка, Дамаск, залісся, Лодзь.

◆ Запишіть дві найвдаліші назви, які ви придумали..

❖ Під час творення нових слів за допомогою суфіків **-ськ-** і **-ств-** відбуваються такі звукові зміни, що позначаються на письмі: **к, ц, и + с = І;** **г, з, ж + с = З;** **х, с, ш + с = С.**

козак	к	+	-цък-	козацький, козацтво
молодець	ц		-цитв-	молодецький, молодецтво
Бахмац	ч	-ськ-	-бахмацький	
Прага	г		-зък-	празький
Запоріжжя	ж	-ств-	-зтв-	запорізький
француз	з		-францизък-	французький, французство
волох*	х	-ськ-	-холохък-	волоський
товариш	с		-ств-	товариський, товариство
Полісся	ш			поліський

ЗАУВАЖТЕ

Деякі слова, коли до них додаємо суфікси **-ськ-** і **-ств-**, традиційно вимовляємо й пишемо без змін приголосних основ: баски — баскський, казах — казахський, Дамаск — дамаскський, Мекка — меккський, тюрки — тюркський, Цюрих — цюрихський.

* Волохи — це населення Придунайських князівств і Трансильванії, з якого в другій половині XIX ст. сформувалися румунська та молдавська нації. Назва жінки цього населення омонімічна до назви синьої польової квітки — **волошка**. Від назви батьківщини волохів — Волощина, або Валахія, — походить назва **волоський горіх**, бо звідти його вперше привезли в Україну.

1. Від іменників утворіть прикметники, додавши суфікс **-ськ-**, і запишіть їх.

Ткач, Прага, Единбург, Калуш, баск, Ужгород, брат, Луцьк, Полісся, Гаага, П'ятихатки, товариш, козак, Токмак, Нью-Йорк, волох, Дрогобич, латиш, моряк.

2. Утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ-** і запишіть їх.

Представник, Рига, Хорол, Русь, Страсбург, боягуз, Одеса, Лохвиця, Нью-Йорк, Іртиш, жебрак, Камчатка, Случ, агент, парубок.

5. Прикметник із суфіксом **-ськ-** утвориться від іменника
 - A** брат
 - B** поляк
 - C** гагауз
 - D** Прага

6. Прикметник із суфіксом **-цьк-** утвориться від іменника
 - A** тюрк
 - B** агент
 - C** Мекка
 - D** таджик

7. Прикметник із суфіксом **-зък-** утвориться від іменника
 - A** Бахмач
 - B** Сиваш
 - C** Збараж
 - D** Токмак

8. Правильно утворено обидва прикметники рядка
 - A** Норвегія — норвезький, Гадяч — гадяч'кий
 - B** Кривий Ріг — криворіжський, Любич — любицький
 - C** Одеса — одеський, Перемишль — перемишльський
 - D** Буг — бугський, Кременчук — кременчуцький

9. Правильно утворено обидва іменники рядка
 - A** убогий — убозство, птах — птаство
 - B** сирота — сирітво, дивак — дивацтво
 - C** парубок — парубоцтво, брат — брацтво
 - D** товариш — товариство, пірат — піратство

10. Правильно написано всі слова рядка
 - A** грецький, петербурзький, юнацький
 - B** паризький, запоріжський, овруцький
 - C** викладацький, чумацький, чуваський
 - D** киргизький, латишський, матроський

11. Правильно написано всі слова рядка
 - A** матроський, магдебургський, якутський
 - B** гіантський, черкесський, лейпцизький
 - C** хижацький, мученицький, сусіцький
 - D** жебрацький, боягузський, чеський

12. Правильно написано всі слова рядка
 - A** отроцтво, мистецтво, гайдаматство
 - B** парубоцтво, будівництво, меценацтво
 - C** товариство, краветство, чиновництво
 - D** студентство, агентство, пасічництво

6. ЧЕРГУВАННЯ *i*–*й*, *y*–*в* (закони милозвучності)

Прочитайте вголос речення, чітко артикулюючи звуки.

Люблять й в лісі гуляти — люблять і в лісі гуляти. Все було, як в сні — усе було, як у сні.

◆ Який варіант легше вимовляти — перший чи другий? Чому?

❖ Українська мова уникає нагромадження однотипних звуків (чи голосних, чи приголосних) для зручнішої вимови та легшого сприйняття. Для милозвучності в мові є спеціальні фонетичні засоби — **позиційні чергування звуків *i*–*й*, *y*–*в***.

I = Й

І	Й
щоб уникнути збігу	
приголосних	голосних
між двома приголосними	джаз <i>i</i> рок
після голосного перед <i>я</i> , <i>ю</i> , <i>е</i> , <i>і</i> , <i>й</i>	почекайте <i>i</i> <i>його</i>
після паузи¹ — як на початку речення, так і в середині	
перед приголосним	перед голосним
<i>I</i> ти дорогою любові. Може, <i>i</i> <i>ти</i> пообідаєш?	Ти бач . <i>Й</i> апетиту не нагуляли. Ти бач — <i>й</i> апетиту не нагуляли.

I ≠ Й

при зіставленні понять	<i>Музика звучала розмаїта — ретро <i>i</i> авангард***.</i> <i>Роман «Правда <i>i</i> кривда»</i>
у власних назвах	<i>битва за Лловайськ; покликали Ірину</i>
після приголосного перед <i>i</i>	<i>Співали як українці, так <i>i</i> іноземні гості.</i>

** Рéтро (з латин.) — назад, звернений до минулого.

Авангáрд (з фр.) — передовий загін.

ЗАУВАЖТЕ

В іменах і прізвищах *i* з *й* чергуються тільки в неофіційному вживанні, пор.: *Петренко Іван Іванович, 1990 р. н., одружений* (офіційно-діловий стиль). Отого *Йвана* хоч куди погукай — усюди *йде* (розмовно-побутовий стиль).

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

Йордан — Йордан; йон — іон; Фіона — Фійона.

Часто в іншомовних словах перед голосним на початку слова або між голосними в середині слова вживають *й*: *йон, Йонічне море, Фійона*. Вибір *i* або *й* у таких словах є **традиційним** передаванням іншомовних сполучень *io*, *yo*, *jo*. Це **не є позиційним чергуванням**. Можливо, у майбутньому це й стане правилом, адже відповідає закону мови уникати збігу голосних. Таке йотування перед голосними було чинним до 1933 р.

Однак нині це не відповідає чинному правопису, а тому НЕОРМАТИВНО.

Правильно: *йон, Йонічне море, Фіона.*

Написання таких слів треба перевіряти за правописом і словником.

¹ Пауза на письмі — це крапка, кома, крапка з комою, тире тощо.

У = В

У	Щоб уникнути збігу	В
ПРИГОЛОСНИХ		
між двома приголосними	Чом у душу не пускаєш? (С. Вакарчук).	між двома голосними
після голосного перед в, ф, льв, св, тв, хв, сф	Потім ви знову поринаєте у свято (Ю. Андрухович). Твоя львівська сваха Файна Василівна — сформована хвалько.	між голосним і приголосним
ПІСЛЯ ПАУЗИ АБО НА ПОЧАТКУ РЕЧЕННЯ		
перед приголосним		перед голосним
У єдності — сила. Давно це було, уже й забулося.		В онука день народження. Хоч як світ крутив, в Україні — серце мое.

У ≠ В

в особових і географічних назвах і в похідних*	В рубель, в рубелівський, В адіївка, в адіївський; У ляна, У імблдон, У горщина, у горський АЛЕ: Улас = В лас**
у словах іншомовного походження	у льтрафіолетовий, ун іфікація
в офіційних назвах установ	Б удинок уч ителя — Б удинку уч ителя
коли заміна в на у призводить до зміни значення або спотворює слово	в лада, в ластивість, в ступ; у вага, у важність, у збережжя, у мова, у мовний

Спробуйте замінити **в** на **у**: **в**ластивість, **у**лада, **в**збережжя... Чи звичні чути такі слова?

ЗАУВАЖТЕ

* У поезії разом із формою **Україна** іноді вживають і **В**країна: *Повій, вітре, на Вкраїну, / Де покинув я дівчину* (С. Руданський). Відхилення від правил чергування **і-й, у-в** припустиме в поезії задля ритму: *Скільки років кохаю, а закохуюсь в тебе щодня* (Л. Костенко). Я квітку кохаю. Котрую ж — не знаю і гину з нуди (А. Кримський).

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, що...

** Перша частина імен **Всеволод**, **Всеслав** — це давньоруське слово **все** (*въсь* — весь). Хоча сьогодні в слові **все** позиційне чергування початкового **у-в** відбувається, для імен це не **властиво**.

1. Прочитайте речення й закресліть у дужках «зайву» букву.

- На глибині зустрічаються (**у, в**)*сі*, так ніби (**у, в**) морі місця нема (А. Кузьменко). 2. Богдан Ступка народився (**у, в**) селі Куликовому Львівської області (**у, в**) Україні. 3. (**У, В**)же відлітає твій літак, він дає останній знак (Н. Дзеньків). 4. Немає нічого страшнішого за необмежену владу (**у, в**) руках обмеженої людини (В. Симоненко). 5. Знову забула свій біль і страх, світ (**у, в**) рожевих тонах. 6. Бачу (**у, в**)се небо й зорі (**у, в**) твоїх очах (Лама). 7. Вона [**Україна**] загартована найвищим гартом. (**У, В**) умовах сучасного світу її немає цінні (Л. Костенко).

- 2.** Прочитайте уривок із пісні С. Вакарчука «Майже весна». Підкресліть букви **у(в)** та **і(й)**, що не відповідають правилам милозвучності. Поміркуйте, чому саме у віршованих творах поети не завжди дотримуються правил чергування **у–в**, **і–й**.

І я живу блиском очей,
Смаком бажань і запахом слів.
Буде колись і навпаки:
Мое життя, може, теж стане твоїм!

Приспів:

А за вікном майже весна,
Знає слова, майже не сказані, вона
І у моїх жилах присутня.
А за вікном майже весна,
І, Боже мій, як несподівано вона
Змінює все наше майбутнє,
Наше майбутнє й наше життя.

- 3.** Упишіть на місці крапок *i* або *й*.

1. Бджола мала, а ... та працює. 2. Хто в роботі, той ... в турботі. 3. ... сила перед розумом никне. 4. Де господар добре робить, там ... поле родить. 5. Добре роби — добре ... буде! 6. Хто рано підводиться, за тим ... діло водиться. 7. ... за горами люди живуть. 8. Учений ...де, а неук слідом спотикається. 9. Дай землі, то ... вона тобі дасть. 10. Уміння ... труд усе перетрутъ (*Народна творчість*).

- 4.** Випишіть сполучки слів у дві колонки: 1) з **у** та **і**; 2) з **в** та **й**.

Наталко (*i, ї*) Петре; уписав (*y, в*) овал; возний (*i, ї*) Петро; обліпиха (*i, ї*) женщень; прийшов (*y, в*) садок; ще (*i, ї*) указ; (*y, в*) село рідне; проблема міста (*i, ї*) села; зайшла (*y, в*) вагон; швидко (*i, ї*)ди.

 3 останніх букв виписаних сполучок слів складіть назву популярного музичного гурту.

- **5.** Виконайте тестові завдання.

1. Правило чергування **у–в** порушене в рядку

- A** ходімо в кіно
- B** знятися в фільмі
- V** у цьому кінотеатрі
- Г** перипетії в сюжеті

2. Правило чергування *i–ї* порушене в рядку

- A ціна і якість товару
B білий і чорний шоколад
C помаранчі й мандарини
D Тарас Шевченко й сучасність

3. Правило чергування *i–ї* порушене в рядку

- A правда ї кривда, я ї не знав
B і настав цей день, хліб і сіль
C Ольга ї Назар, що і як робити
D і сміх і гріх, Світлана і Йосип

4. Правило чергування *i–ї* порушене в рядку

- A іти швидко, Світлана ї Юрій
B не знав і не чув, лосі ї олені
C не йди зараз, річки ї озера
D сова ї одуд, і холод і голод

5. Правило чергування *y–в* порушене в рядку

- A Богдан у школі, у теплих рукавицях
B найкраща в світі, кинути в акваріум
C збиратися у відпустку, у піджаку
D я в кінотеатрі, подивися в очі

6. Правило чергування *y–в* порушене в рядку

- A ні вдень ні вночі, кинь у відро
B добре учитися, в усіх випадках
C зопит у клітинку, читати вголос
D вірити в Бога, навчатися в школі

7. Правило чергування *y–в* порушене в рядку

- A руки у смолі, у доброму гуморі
B був в «Ашані», одягнути в зелень
C в Україні, працювати в спортзалі
D впадати в око, впадати у вічі

8. Правило чергування *y–в* порушене в рядку

- A в асортименті, сходи у «Фуршет»
B морозиво в шоколаді, у футбольці
C запитай у прадіда, жив в Одесі
D не удосконалювати, у кабінеті

9. Прочитайте речення.

Візьміть 2–3 курячі яйця, мариновані гриби, жовтий перець, 2 помідори, 1 цибулюнину (1) спеції на свій смак. Помийте (2) поріжте овочі, гриби наріжте невеликими скибочками. Цибулю обсмажте, додайте почергово гриби, перець (3) помідори; усе це обсмажте, ретельно перемішуючи. На обсмажені інгредієнти вилитьте 2 яйця (4) смажте до повної готовності.

Літеру *i* треба писати на місці цифри

- A 1
- B 2
- C 3
- D 4

10. Прочитайте речення.

(1) *вишневому садку* (2) *се* (3) *цвіту*, (4) *пахощах білих квітів*, (5) *очманілій круговерті молодості*.

Літеру *v* треба писати на місці цифр

- A 1, 2
- B 2, 3
- C 2, 5
- D 4, 5

11. Правило чергування *i*–*й* порушене в реченні

- A Як дбаєш, так і маєш.
- B З поганої трави — погане ѹ сіно.
- C Наука не їде до букі!
- D Навчай інших — і сам навчишся.

12. Правило чергування *y*–*v* порушене в реченні

- A Один у полі не воїн.
- B У сусіда ума не позичиш.
- C Ніхто не знає, що його в житті чекає.
- D Ти в своєму оці ѹ сучкá не добачаєш.

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

Лавреат — лауреат, авдієнція — аудієнція, автотренінг — аутотренінг, автомобіль — атомобіль, фауна — фавна, Фауст — Фавст.

Вибір *y* або *v* у таких словах, як лавр, лауреат, аудиторія тощо, **не є позиційним чергуванням**. Таке передавання початкових *io*, *yo*, *jo* в іншомовних словах є **традиційним**. Однак таке усталене вживання не завжди послідовне: від *лавр* мало б утворитися слово *лавреат*, а не *лауреат*, від *Фавн* — *фавна*, а не *фауна*.

Це хоч і не суперечить законам мови, але не відповідає чинному правопису, а тому НЕНОРМАТИВНО.

Правильно: лауреат, фауна, аудієнція, аутотренінг, автомобіль, Фауст.

Написання таких слів треба перевіряти за правописом і словником.

Уявя та уявлення в мовному спілкуванні. #загадки#мови

7. СПРОЩЕННЯ В ГРУПАХ ПРИГОЛОСНИХ

Прочитайте вголос приклади, чітко артикулюючи звуки.

1. Шістдесят, артистчин, баластний, у пасти. 2. Будуть в Фастові; мандарини і апельсини.

◆ Як зазвичай ми вимовляємо такі слова? Які правила милозвучності порушені в пункті 2?

❖ Закон милозвучності української мови (окрім позиційного чергування *y/w, i/ü*) виявляється й у тому, що складні для вимови **групи приголосних спрощаються**: у вимові **й на письмі**, деякі **тільки у вимові**, але деякі **не спрощаються** взагалі (насамперед у словах, похідних від іншомовних).

Де ти, лікарю?

СПРОЩУЮТЬСЯ У ВИМОВІ Й НА ПИСЬМІ

в українських словах

Д	ждн — жн	тижденъ — тижня, тижневий
	здн — зн	виїздити — виїзний
	рдц — рц	серденъко, сердечний — серцевина, серце
Т	стл — сл	лестощі — улесливий
	стн — сн	вість — вісник, піст — пісний
Л	слн — сн	масло — масний, Масниця
К	зкн — зн	брязк — брязнути
	скн — сн*	тиск — тиснути
Р	рнц — нц	чернецъ — ченіці

Винятки: зап'ястний, нестлівий, хвастливий, хвастнути, хворостняк, шістнадцять, шістдесят (у цих словах хоча *m* і пишемо, але не вимовляємо), а також кістлявий.

НЕ СПРОЩУЮТЬСЯ		СПРОЩУЮТЬСЯ ТІЛЬКИ У ВИМОВІ
у деяких українських словах		
<i>m</i>	оповістка	оповіс(<i>m</i>)ці
	кістка	кіс(<i>m</i>)лявий, у кіс(<i>m</i>)ці, АЛЕ: надкісниця
	хустка	у хус(<i>m</i>)ці
	невістка	невіс(<i>m</i>)ці, невіс(<i>m</i>)чин
	артистка	артис(<i>m</i>)ці, артис(<i>m</i>)чин

ЗАУВАЖТЕ

* Ніколи не спрощається *k* у словах: випускний (випускник, випускниця), рискнути, то скно, скніти, скнара.

Виснути¹ — висіти, нависати, застигати. Висне хмара. Висне програма.

Виснути² і вискнути — видати виск один раз. Собака тихо вискнув. І пташка не висне.

СПРОЩУЮТЬСЯ ТІЛЬКИ У ВИМОВІ		
<i>m</i>	у всіх похідних від іншомовних слів на -ст, -нт	балас(<i>m</i>)ний, компос(<i>m</i>)ний, парламен(<i>m</i>)ський, аген(<i>m</i>)ський

7. Спрошення в групах приголосних

1. Упишіть на місці крапок, де потрібно, букви **д**, **т**, **к**.

Облас..ний, випус..ний, корис..ний, ус..ний, улес..ливий, аванпос..ний, хвас..нути, прої..зний, хрес..ний, тиж..невий, аген..ство, пристрас..ний, якіс..ний, шіс..надцять, артис..ці, щиросяр..ний, віс..ник, тріс..нути, хворос..няк, сер..це.

2. Від поданих іменників утворіть прикметники й запишіть їх.

баласт — _____

честь — _____

студент — _____

зайд — _____

зап'ястя — _____

кількість — _____

3. Упишіть на місці крапок, де потрібно, букви **д**, **т**, **к**.

1. Я не люблю нещас..них. Я щас..лива. Моя свобода завжди при мені. 2. За чорно-синьою горою, на схилку радіс..ного дня малює хмари пурпурові якесь веселе чортеня. 3. Давно, іще в шіс..сот якомусь році, ну, це бо більш як три віки тому підсудна Анна стала перед судом. 4. Але юрба не чує моїх слів. Реве козацтво, шаленіс: «Зрада!» На ганок тис..не, шарпає послів. Юрба у люті — то вже не громада (*Л. Костенко*). 5. Зринув хитрий вітрюган, свис..нув, крикнув з-під небес, — і листок у хмарі щез (*Д. Павличко*). 6. Біля брами по-осінньому шарудить листям якесь дерево, навіває боліс..ні думки (*М. Стельмах*). 7. Голуба ти, наша Прип'ять, мов та мати. Скільки тулиться до тебе срібних рік, пес..ливих дочок (*П. Усенко*). 8. Брехлива свекруха невіс..ці не вірить (*Народна творчість*). 9. У вірші «Мені тринадцятий минало» поет малює контрас..ні картини природи: «сонечко сіяло» — «село почорніло» (*З підручника*).

4. Випишіть слова, у яких спрошення приголосних позначається на письмі.

Аген..ство, радіс..ний, медаліс..ці, форпос..ний, шіс..десят, учас..ник, гіган..ський, совіс..ний, контекс..ний, кіс..лявий, ляс..нути, автовлас..ник, пес..ливо, напас..ник, піаніс..ці.

3 перших букв вписаних слів складіть назву найбільшого у світі вантажного літака, сконструйованого в Україні.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Спрошення приголосних позначається на письмі в слові

- А перс..ні
- Б невіс..ці
- В кіс..лявий
- Т балас..ний

2. Спрощення приголосних позначається на письмі в слові
A турис..ський
B хвас..ливий
C фігурис..ці
D прихвос..ні

3. Спрощення приголосних позначається на письмі в слові
A гіган..ський
B пес..ливий
C невіс..чин
D проїз..ний

4. Спрощення приголосних позначається на письмі в обох словах рядка
A тиж..невий, випус..ний
B сер..цевий, хворос..няк
C умис..ний, піаніс..ці
D бриз..нути, якіс..ний

5. Спрощення приголосних позначається на письмі в обох словах рядка
A доблес..ний, шіс..десят
B чес..ний, контекс..ний
C зайд..ний, облас..ний
D учас..ник, компос..ний

6. Спрощення приголосних позначається на письмі в обох словах рядка
A пристрас..ний, почес..ний
B мес..ник, форпос..ний
C швидкіс..ний, кіс..ці
D вартіс..ний, хвас..нути

7. Спрощення приголосних позначається на письмі в усіх словах рядка
A мас..ний, навмис..не, студен..ство
B рідкіс..ний, гіган..ський, прос..лати
C хрес..ний, надкіс..ниця, наміс..ник
D хрус..нути, аванпос..ний, страс..ний

8. Спрощення приголосних позначається на письмі в усіх словах рядка
A щотиж..ня, корис..ливий, шіс..надцять
B очис..ний, чотириміс..ний, безчес..ність
C особистіс..ний, мас..ниця, волейболіс..ці
D капос..ний, беззахис..ний, форпос..ний

9. Спрощення приголосних позначається на письмі в усіх словах рядка
A кількіс..ний, звіс..но, окупан..ський
B боліс..ний, беziшелес..ний, аген..ство
C заздріс..ний, безвіїз..ний, збріз..нути
D почес..ний, буревіс..ний, кар'єрис..ці

10. Спрощення приголосних позначається на письмі в усіх словах рядка

- A** об'їз..ний, захис..ний, мас..ний
- B** вартіс..ний, навмис..не, шіс..сот
- C** страс..ний, перс..ні, кіс..лявий
- D** зліс..ний, ціліс..ний, невіс..чин

11. Правильно написано всі слова рядка

- A** журналістці, агенство, студентський
- B** туристський, проїздний, хвастинути
- C** форпостний, швидкістний, капосний
- D** прихвосні, захисний, хворостняк

12. Правильно написано всі слова рядка

- A** тижневий, безвіїздний, докторантський
- B** радісний, обласний, безпристрastний
- C** артистці, кількісний, шістнадцятий
- D** йодовмісний, цілістний, перехресний

Мислення і мова. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Роман Булгакова «Майстер і Маргарита» написаний в нашу еру.

Наведу приклад з себе.

Тож якщо ти наступив на граблі раз, запам'ятай назавжди як їх правильно класти на землю, а краще приberи їх з дороги.

Німетчина хоч і програла війну, але зараз, обдумавши свої помилки, живуть навіть краще, ніж ми. Коли Шевченка посадили за грati, йому було 27 років, а коли він одсидів і вийшов на волю, він став старим і його навіть дружина на відзонала.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирними?

8. М'ЯКИЙ ЗНАК (ЗНАК М'ЯКШЕННЯ)

Прочитайте слова.

Кольори й мільярд, ганьба й каньйон, Касъків і пасъянс, магістраль і лъє.

◆ Яку роль відіграє м'який знак у кожному з цих слів? Коли він подібний до апострофа?

❖ В українських словах ь позначає **м'якість**: кольори, а в **запозичених** словах — **м'якість** і подеколи ще й **роздільну вимову**: ельф, міньйони. Знак м'якшення в українських словах можна вживати тільки після **д, т, з, с, ц, л, н** та інколи **р** (перед **о**), а в **іншомовних словах** — після **д, т, з, с, л, н**.

Зазвичай ь **НЕ пишемо**: а) після **р** у кінці слова та складу; б) перед м'якими та спиллячими (але є винятки).

Де ти з'єси ці лини?

Ь		∅
У КІНЦІ СЛОВА АБО СКЛАДУ		
ПІСЛЯ д, т, з, с, ц, л, н		ПІСЛЯ р
у Н. в.	вісь, гедзъ, мідъ, палецъ	вірте, кобзар, перевір, тепер
у непрямих відмінках	друкарень, матрицъ, знанъ	
удіесловах наказового способу	виносъ, виносьте, виносясь	
У СЕРЕДИНІ СКЛАДУ		
ПІСЛЯ д, т, з, с, ц, р, л, н перед о		
дзъоб, лъон, тръох		
У СУФІКСАХ		
-зък-, -ськ-, -цик-, -онък-, -енък-, -есенък-, -ісінък-, -юсінък-	донецъкий, близъкість, військо, по-французъкому, голівонъка,	-али-, -или-
гарненъкий, малесенъкий, свіжісінъкий, тонюсінъкий		держалино, пужаллино, ціпилино,
		АЛЕ: у зменшених формах ь пишемо: держальце, пужальце
НА МЕЖІ КОРЕНЯ Й СУФІКСА		
-лъц-, -лъсъ-, -лъст-, -лън-, -лъч-, -нъч-, -нъц- та ін. (л, н + -ц-, -ськ-, -ств-, -ник, -ченк-, -чук)		ск, зк
при словотворенні		
рибалити — рибалъство; спілка — спільник; Михайло — Михальченко, Михальчук		баский, боязкий, в'язкий, ковзкий, плаский (тут суфікс -к-)
і при словотворенні, і при словозміні		
палецъ — пальцю, пальці, пальчиковий; Галька — Гальці, Гальчин;		галка — галиці, галченя;
доњка — доњці, доњчин		Наталка — Наталці, Наталчин

ПЕРЕД ШИПЛЯЧИМИ ТА М'ЯКИМИ	
після л	після н
більше, колчуга, колчужник, кульша (стегно), вельщувати (переробляти відходи)	інший, камінчик, менший, тонший, Уманщина, уманський (хоч Умань)

Винятки: тъмяний, різъбяр, няньчити, бринъчати, а також іншомовні слова: *Манъжурія, женъшенъ*.

1. Упишіть, де потрібно, на місці крапок м'який знак.

Калинон..ці, беріzon..ці, помил..ці, оболон..ці, загартовуєш..ся, підвод..ся, сватают..ся, жен..шень, міс..кий, бас..кий, француз..кий, ковз..кий, дон..чин, нен..чин, полонян..ці,

8. М'який знак (знак м'якшення)

ірпін..ський, гордіс..ть, лагіdnіс..ть, завдан.., зозул..ці, Ірпін..щина, громадян..ство, т..мяний,
тон..ший.

2. Поміркуйте, чому слова першої колонки пишуться з **ь**, а другої — без нього.

гальці
Олењці

галці
Олёнці

3. Утворіть від іменників прикметники за допомогою суфікса **-ськ-** і запишіть їх.

Іран — _____

Ангола — _____

Шампань (історична область у Франції) — _____

Хорол — _____

Херсон — _____

Умань — _____

Волинь — _____

Поділ — _____

гуцул — _____

тесляр — _____

4. Запишіть слова у дві колонки: 1) без м'якого знака на місці крапок; 2) з м'яким знаком на місці крапок.

Лапон..ці, заздріс..ть, албан..ський, львів'ян..ці, естонс..кий, Ірин..чин, здивуєш..ся,
долон..ці, Натал..ці, іскрит..ся, артистичніс..то.

З перших букв записаних слів складіть фразеологізм.

5. Виконайте тестові завдання.

1. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові

- A** стежин..ці
- B** вишен..ці
- C** сніжин..ці
- D** Оксан..ці

2. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові

- A** оболон..ський
- B** посол..ський
- C** ірпін..ський
- D** уман..ський

3. М'який знак на місці пропуску **НЕ ТРЕБА** писати в слові
- A** селянс..кий **B** туристс..кий
B братс..кий **G** бояз..кий
4. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
- A** він..чати **B** нян..чити
B кін..чати **G** дерен..чати
5. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
- A** піднос..ся **B** дивиш..ся
B розріс..ся **G** розніс..ся
6. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
- A** жін..чин **B** Галин..чин
B нян..чин **G** Наталя..чин
7. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** дон..ці, гордіс..ть **B** підвод..ся, куз..ня
B мен..ший, граєт..ся **G** ..омга, брин..чати
8. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** забр..оханий, лял..чин **B** вуз..кий, красун..чик
B змагаєш..ся, кін..чик **G** взірец.., завзятіс..ть
9. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** годит..ся, пересуваєш..ся **B** яблун..ці, Уман..щина
B мелітопол..ський, різ..бяр **G** пот..мяніти, іран..ський
10. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** кружал..це, облич.. **B** рибон..ці, погод..ся
B цвірін..кати, чес..ть **G** річен..ці, промін..ці
11. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** з'ясует..ся, русал..чин **B** азовс..кий, щиріс..ть
B яблун..ці, жен..шень **G** перукарен.., гріеш..ся
12. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** різ..блений, брин..чати **B** київс..кий, промін..чик
B мен..ше, бат..ківський **G** сієт..ся, склепін..частий
13. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- A** царс..кий, радомишл..ський, корін..чик
B мистец..кий, голубон..ці, майбут..не
B лл..ється, Хмельниц..кий, чотир..ма
G помешкан.., кишен..ці, перенос..те

14. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** крад..кома, залаз..те, таріл..ці
- B** трудівниц.. , мас..ть, колодяз..ний
- C** брун..ці, чекістс..кий, плас..кий
- D** брин..чати, річен..ці, дон..чин

15. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** пот..мянілий, кізон..ці, спілкуют..ся
- B** поділ..ський, повод..ся, розріс..ся
- C** посол..ський, тр..ох, барабан..щик
- D** слиз..кий, Гуцул..щина, тюр..ма

16. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** милесен..кий, рибал..ство, ковз..кий
- B** дрогобиц..кий, рад..те, цвірін..кати
- C** сміют..ся, Галион..ці, дирин..чати
- D** матусен..ці, нен..ці, оболон..ський

17. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** жмен..ці, близ..кий, тон..ший
- B** лл..яній, їдал..ня, Рівнен..щина
- C** дон..чин, волос..кий, чотир..ох
- D** пот..мяніти, кан..ський, віз..ми

18. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** міл..йон, голубон..ці, бул..йон
- B** кавказ..кий, долон..ці, миєш..ся
- C** Гор..кий, ремін..чик, павіл..йон
- D** погод..ся, стеблин..ці, п'ят..сот

19. Прочитайте рядки.

I я ще, як малесен(1)ке дівчатко,
щоранку починається спочатку.
Солодка мліс(2)ть... блідесен(3)кий промін(4)чик...
як добре жити... думати про ін(5)ше...

М'який знак **НЕ ТРЕБА** писати на місці цифр

- A** 1, 2, 5 **B** 3, 4, 5
- C** 2, 3, 4 **D** 2, 4, 5

20. У реченні *Все мен(1)ше рук, що в(2)міють сіять хліб, все біл(3)ше рук, що тягнуть все у пел(4)ку* м'який знак **НЕ ТРЕБА** писати на місці цифр

- A** 1, 2 **B** 2, 3
- C** 1, 4 **D** 2, 4

9. УЖИВАННЯ АПОСТРОФА

Знайдіть і виправте помилки.

Підвянути, в'йокнути, в'їстися, різдвяний, дзв'якнути, арфяр, Середземномор'я, постядерний.

мавпа Буф

ПЕРЕД я, ю, е, ї	
ПІШЕМО АПОСТРОФ	НЕ ПІШЕМО
ПІСЛЯ губних б, п, в, м, ф	
б'ю, п'ять, у здоров'ї, Стєф'юк	
якщо перед б, п, в, м, ф — інший приголосний (крім р)	
не належить до кореня	належить до кореня
підв'язати, розм'якшити, уп'явся	тъмяний, свято, різдвяний, дзвякнути
ПІСЛЯ р	
є роздільна вимова	немає роздільної вимови
міжгір'я, пір'я, довір'ю	крякати, рябий
ПІСЛЯ к	
в імені Лук'ян і в похідних словах: ст. метро Лук'янівська	
ПІСЛЯ префіксів або першої частини складного слова на приголосний	
у загальних назвах	у власних назвах (дефіс)
без'язикий, з'їхати, пів'яблука, дит'ясла	пів-Європи, пів-Яготина

ЗАУВАЖТЕ

Не треба ставити апостроф після префіксів на приголосний перед *i, e, a, o, u*: безіменний, загітувати, зекономити. Також не ставимо апостроф перед *йо*: зйомка, підйом.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

Зазвичай апострофом позначають роздільну вимову, інколи — пропущену літеру на межі слів: усіх до 'дного; або на межі префікса й кореня: д'гори.

Віо — окрик, яким підганяють коней; но.

Війкати — гукати «віо» на коней.

1. Упишіть у дужках номер правила, згідно з яким вжито апостроф.

- 1 — губний + ютований;
- 2 — р + ютований;
- 3 — префікс на приголосний + ютований;
- 4 — на межі двох основ.

Хом'як (_), перед'ювілейний (_), подвір'я (_), пір'їна (_), пів'ялиця (_), перев'язати (_), чотирьох'ядерний (_), нез'ясований (_), хлоп'я (_), Заполяр'я (_), дит'ясла (_), Мін'юст (_).

2. Поставте на місці крапок, де потрібно, апостроф.

Багатослів..я, тъм..яний, цв..ях, м..якотілій, черв..як, розм..якшити, п..янкий, чотири..ярусний, дит..ясла, без..аварійний, Кам..янець-Подільський, лижв..яр, В..ячеслав, в..їда..тися, Св..ятослав, здоров..ячко, мавп..ячий, надхмар..я, уп..янько, пів..юрти, різьб..яр, під..їз..ний, св..ященний, сухом..ятка, без..ядерний, горохв..яний, нез..ясованість, Солов..йов, подзв..якувати, присв..ята, між..ярусний, Вороб..йов, роз..ятрений, пів..аркуша, р..юмсати, верб..я.

3. Випишіть слова, у яких на місці крапок треба поставити апостроф.

Духм..яний, тім..я, бур..яний, об..єднання, поцв..яхований, пів..яблука, об..їзний, по..яснення, лев..ячий, яструб..ятко, моркв..яний, сором..язливий, об..юшити, р..юмсати, нав..язувати, лл..ється, св..ятковий.

З перших букв вписаних слів складіть назви творів Т. Шевченка.

4. Поміркуйте, чому давню назву Звягель (нині м. Новоград-Волинський) пишуть без апострофа, а слово зв'язок — з апострофом.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** міжгір..я, рутв..яний, сім..янин
- B** поголів..я, під..їзд, солом..яний
- C** в..їжджати, кр..якати, м..ятний
- D** р..ябенький, кам..яний, дит..ясла

2. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** п..яльце, з..ясувати, звір..ята
- B** зап..ястя, кур..ява, від..ємний
- C** п..явка, бур..ян, зв..язківець
- D** подвір..я, гр..ядка, дев..ять

3. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** львів..янина, ум..ятина, бур..як
- B** арф..яр, пів..ями, Св..ятослав
- C** лижв..ярка, любов..ю, в..юн
- D** б..ється, Примор..я, зпічев..я

4. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** В..ячеслав, реп..ях, повір..я
- B** сузір..я, брукв..яний, б..ється
- C** Придунал..я, роз..їзд, бур..я
- D** пр..янощі пуп..янок, кров..ю

5. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** кип..ятити, Вороб..йов, з..їзд
- B** без..іменний, п..ясть, пів..яру
- C** пір..я, роз..яснити, медв..яний
- D** здоров..я, П..ятихатки, зап..яся

6. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** риб..ячий, харків..янин, вп..ястися
- B** Середземномор..я, набр..як, в..юн
- C** матір..ю, кур..ятина, без..язикий
- D** рум..яний, пів..юрби, багр..яний

7. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А Мін..юст, з..єднати, кіновар..ю
Б солов..їний, верб..я, гр..юкати
В від..їзд, Лук..яненко, духм..яний
Г двох..ярусний, Р..єпін, з..явисько
8. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А м..якшати, об..єктив, Стеф..люк
Б зів..янути, гр..ядка, черв..ячок
В двох..ядерний, матір..ю, тъм..яний
Г риб..ячий, верф..ю, моркв..яний
9. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А** Кир..ян, дев..ять, тъм..яний
Б розм..яклий, реп..ях, різьб..яр
В пів..яру, зор..яний, фарб..яр
Г обов..язок, плоскогір..я, м..ята
10. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А з..юрмлений, сурм..яний, плем..я
Б мавп..ячий, П..ятигірськ, підгір..я
В Григор..єв, в..їдатися, вилл..ється
Г над..яр..я, між..ярусний, пор..ядок
11. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А жираф..ячий, р..юкзак, надбрів..я
Б пір..ячко, Мар..яна, марнослів..я
В полум..я, роз..яснення, Р..ябко
Г м..язовий, кав..ярня, Бр..юллов
12. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А двох..ярусний, різдв..яний, з..ява
Б розіб..ється, сап..яновий, дзв..якати
В від..єднувати, в..юнитися, гр..юкіт
Г пів..яйця, торф..яний, Валер..ян
13. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А** вим..я, п..явка, брукв..яний
Б м..яснік, нарум..янений, цв..ях
В верхів..я, Слов..янськ, пів..ями
Г багатослів..я, м..яз, медв..яний
14. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А** Кам..янець-Подільський, в..язи, цв..ях
Б пустослів..я, безриб..я, пор..ядок
В торф..яник, м..якоть, поцв..яхований
Г п..ядь, солов..ї, від..єднати
15. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
- А В..ятка, верхів..я, без..аварійний
Б кам..яний, уп..янькох, пор..ядковий

В м..якосердний, здоров..я, бр..язкіт
Г здоров..яга, безправ..я, фарб..яр

16. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** в..язальніця, сурм..яний, арф..яр
B м..якорубка, черв..як, пів..аркуша
C сап..янці, безслав..я, від..екзаменувати
D надвечір..я, стерв..ятник, суб..томний

17. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** п..ястися, підмурів..я, напів..автомат
B уп..яте, злопам..ятний, розв..язування
C підв..язка, Мін..юст, землевпор..ядник
D м..ясокомбінат, під..ярок, дез..активація

18. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** нав..ючений, пір..їнка, зор..янний
B п..ятиборець, повір..я, без..іменний
C слов..янофіл, дит..ясла, підребер..я
D надхмар..я, торф..яник, пів..аркуша

19. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** зам..ятися, довір..я, різдв..янний
B сім..янин, обов..яковий, бур..янний
C п..ятачок, обв..язаний, підмурів..я
D сухом..ятка, забур..янений, св..ято

20. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** в..юнкий, об..їдки, В..ячеслав
B п..ятниця, без..язикій, кр..якати
C м..якошерстий, узгір..я, св..ято
D сім..ячко, з..юрмитися, р..ясний

21. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** без..якірний, нез..ясаність, різдв..янний
B пів..юрти, над..яр..я, з..економити
C напів..ява, мавп..ячий, верф..ю
D в..їзний, нев..їждженій, Об..ю

22. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка

- A** в..язаний, бур..янище, Придніпров..я
B п..ятизірковий, торф..яник, з..агітувати
C вп..ястися, моркв..янний, без..апеляційний
D транс..європейський, в..їдливий, цв..ях

Парадокс словника Григорія Голоскевича. #загадки#мови

10. ПРАВОПИС І, І В ІНШОМОВНИХ СЛОВАХ

◆ Українізуйте кавове меню.

Cappuccino, Americano, Latte Macchiato, Espresso, Caffe Latte, Espressino, Amaretto.

◆ Який із чотирьох інтернетівських ресурсів, що пише про Leonardo DiCaprio, ставиться до читача з повагою?

1. Леонардо ДіКапріо. 2. Леонардо ДиКапріо. 3. Леонардо Ди Капріо. 4. Леонардо ді Капріо.

◆ Запишіть українською.

Грисини, піццерія, бутик, Міссисипи, чіпси, босс, Хьюго Босс, фьорд, Бьянка.

❖ Будь-яке іншомовне слово або знаходить собі питомий український відповідник (англ. party – вечірка, прийом), або призивається до правил української вимови та написання голосних і приголосних: *party* – *парті*. Основні правила такого освоєння: **написання і, і** (правило «дев'ятки»), **знака м'якшення, апострофа**, а також **подвоєння приголосних**.

І	I						
на початку слова							
—	<i>Інтернет, імпімент, істеблішмент, індиго, імбір, Індія, Ібсен</i>						
у кінці невідмінзованих слів							
—	<i>таксі, броколі, мюслі, грисині, хілі, капрі, Капрі, Майкі, Леонардо ді Капріо</i>						
у середині слова після д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р ('дев'ятка')							
перед приголосним (окрім й)	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">грисині, гриль, капучино, диплом, бриджі, чіпси, чизбургер, бутик, директор, джинси, діджей, цифровий, індиго, фестиваль, педикюр; Сиракузи, Шиллер, Арктика, Антарктида, Пуерто-Рико, Цицерон, Жизель, Чикаго, Зигмунд</td> <td style="padding: 5px;">аудіенція, радій, офіційний, Габріеле д'Аннуціо, піцерія, авторизація, історія, Греція, Валенсія, Дієго Гарсія</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td><td style="padding: 5px;">медіа, аудіо, матеріал, аксіома, патріот, педіатр, соціологія, Оссіан, Габріеле д'Аннуціо</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;"></td><td style="padding: 5px;">Грімм, Дідро, Дізель, Россіні, Сідней, Міссісіні, Зімбабве, Занзібár, Арістотель</td> </tr> </table>	грисині, гриль, капучино, диплом, бриджі, чіпси, чизбургер, бутик, директор, джинси, діджей, цифровий, індиго, фестиваль, педикюр; Сиракузи, Шиллер, Арктика, Антарктида, Пуерто-Рико, Цицерон, Жизель, Чикаго, Зигмунд	аудіенція, радій, офіційний, Габріеле д'Аннуціо, піцерія, авторизація, історія, Греція, Валенсія, Дієго Гарсія		медіа, аудіо, матеріал, аксіома, патріот, педіатр, соціологія, Оссіан, Габріеле д'Аннуціо		Грімм, Дідро, Дізель, Россіні, Сідней, Міссісіні, Зімбабве, Занзібár, Арістотель
грисині, гриль, капучино, диплом, бриджі, чіпси, чизбургер, бутик, директор, джинси, діджей, цифровий, індиго, фестиваль, педикюр; Сиракузи, Шиллер, Арктика, Антарктида, Пуерто-Рико, Цицерон, Жизель, Чикаго, Зигмунд	аудіенція, радій, офіційний, Габріеле д'Аннуціо, піцерія, авторизація, історія, Греція, Валенсія, Дієго Гарсія						
	медіа, аудіо, матеріал, аксіома, патріот, педіатр, соціологія, Оссіан, Габріеле д'Аннуціо						
	Грімм, Дідро, Дізель, Россіні, Сідней, Міссісіні, Зімбабве, Занзібár, Арістотель						
перед й, я, ю, е, і							
перед голосним							
у деяких власних назвах перед приголосним							

Де ти з'їси цю чаши жиру?

Після решти приголосних пишемо і: архіватор, кіно, хілі, тирамісу, унікальний, гігабайт, біт, лінки, офіційний, манікюр, імпімент.

ВИНОВАТИ пишемо и	у давно запозичених словах	<i>бурмистер, вімпел, ехидна, імбир, китарис, лиман, міля, мірт, нирка, спірт, химера, книга, скіпідар, АЛЕ: бургомістр</i>
	у словах, запозичених зі східних мов	<i>башкір, гиря, калмик, кінджал, киргиз, кісет, кишлак</i>
	у словах церковного вжитку	<i>епископ, епітимія, спітрахиль, митра, митрополит</i>

Грисині — хрусткі хлібні палички.

ЗАУВАЖТЕ

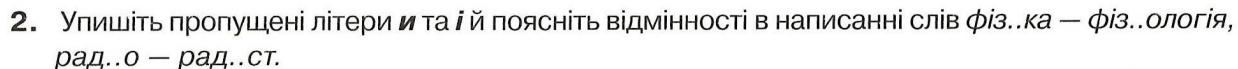
- а) У простих словах після голосного традиційно вживаємо звук [ї], щоб уникнути збігу голосних; написьмі це передає літера *ї*: мозаїка [мозáїка], наївний [наївнієй], так само: руїна, тейн; Енеїда, Ізмаїл, Каїр;

б) власні імена, що стали загальними, пишемо за правилами правопису загальних назв іншомовного походження: дизель (хоча *Дізель*).

1. Упишіть пропущені літери *и* та *ї*.

 Ш..нат, Ч..нг..схан, кор..дор, д..якон, к..нджал, ск..п..дар, Корс..ка, Ш..ллер, банк..р, ван..л..н, кос..нус, нум..змат, інд..го, М..сс..с..п.. , рац..он, хак.. , к..з..л, Пам..р, Д..дро, Ч..лі, фальс..ф..катор, Гельс..нк.. , Г..ппократ, ногтар..ус, адм..рал, л..мон, пер..ферія, Брат..слава, коаліц..я, ілюз..я, пав..льйон, к..пар..с, Ц..церон, Кембр..дж, бр..джі, інц..дент.

Сангв..нік, ас..стент, г..габайт, вазел..н, маркет..нг, с..нус, б..дон, Т..бет, гідравл..ка, акс..ома, мак..яж, еманс..пація, Ок..нава, реч..татив, дант..ст, ши..цель, аспір..н, глад..олус, м..гдаль.

З перших букв вписаних слів складіть назву столиці європейської країни.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Літеру *и* на місці пропуску треба писати в обох словах рядка

А сп..скоп, ч..пси
Б Корс..ка, мат..ола
В ант..под, в..зажист
Г нарц..с, абітур..єнт

2. Літеру *и* на місці пропуску треба писати в обох словах рядка

А фіз..ка, ф..ніш
Б в..мпел, боржом..
В Мадр..д, ілюз..я
Г карат..ст, Ч..каго

3. Літеру **и** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** імб..р, тирам..су
B т..р, г..лльотина
C пед..кюр, х..пі
D бут..к, ч..пси
4. Літеру **и** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- A** д..летант, аз..мут
B в..негрет, Ж..зель
C абор..ген, юв..лей
D с..мпозіум, б..сквіт
5. Літеру **и** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- A** к..парис, Ваш..нгтон, м..греній
B ц..стерна, Мекс..ка, асп..рин
C д..лема, сольфедж..о, с..нус
D каз..но, Ват..кан, кор..да
6. Літеру **i** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** рад..ус, капуч..но
B пол..тика, Вав..лон
C д..алог, с..митоми
D ауд..енція, аг..тація
7. Літеру **i** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** пр..оритет, р..туал
B в..тамін, каст..нг
C М..лан, б..сквіт
D д..агноз, Кр..т
8. Літеру **i** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
- A** ек..паж, Пак..стан
B аж..отаж, б..зон
C г..рлянда, к..ргиз
D патр..от, Флор..да
9. Літеру **i** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- A** ман..кюр, такс.. , граф..н
B соц..олог, сандв..ч, Т..бет
C п..церія, ч..збургер, Д..зель
D лаб..rint, к..моно, Занз..бар
10. Літеру **i** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- A** рад..ус, нум..зматика, С..рія
B ф..ніш, інкв..зиція, Мекс..ка
C кол..брі, пірам..да, тр..умф
D д..агноз, ініц..атива, вакц..на

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

Так само, як у слові **мозаїка**, мовна практика прагне позбутися й інших незручних для вимови звукосполучень:

а) щоб уникнути збігу голосних **ia**, **ie**, **oe** тощо, інколи вживають звук [ї], а на письмі це передають сполученням літер **ia**, **ie**, **oe** та ін.: артеріяльний, діяспора, колегіяльний, проект, мінует (пор. із такою самою вимовою в нормативних словах **колегія**, **аудієнція**): У цілому західна **діяспора** достатньо зорганізована й національно свідома (А. Атаманенко).

Однак нормативно: артеріальний, діаспора, колегіальний тощо.

б) на початку слова перед голосним пишуть **й**: **Йон** (ім'я), **Йосип**, **Йордан**, **йон** (частинка), **йонізатор**, **Йонічне море**: **Йон** – це атом або група атомів, що мають електричний заряд (З Вікіпедії).

Однак нормативно: *іон, іонізатор, Іонічне море.*

в) у мовній практиці правило «дев'ятки» опановує все більше власних назв: *Дизель*, *Гримм*, *Дидро*, *Сідней*, *Россіні*, *Зимбабве* та ін. (нормативне написання див. у таблиці, с. 36).

Ці тенденції хоч і не суперечать законам мови, але не відповідають чинному правопису, а тому це НЕНОРМАТИВНО.

Правильність написання треба перевіряти за чинним правописом і словником.

11. М'ЯКИЙ ЗНАК В ІНШОМОВНИХ СЛОВАХ

Як правильно?

Курйоз, куръоз чи кур'оз; каръера, кар'ера чи кар'єра; тюре, тюре чи тюре; фьорд, ф'юрд, ф'юрд чи фьорд; бульон, бульон чи бул'йон?

Де ти з'єси лини?

ПІСЛЯ д, т, з, с, л, н	
ь	Ø
ПЕРЕД я, ю, е, і	
є роздільна вимова	немає роздільної вимови
кољє, пасъянс, мільярд, Кордиљєри, Севілья, Гом'є	маляр, малярія, дюна, ілюзія, нюанс, Аляска, Дюма
ПЕРЕД ПРИГОЛОСНИМИ ТА В КІНЦІ СЛОВА	
є м'якість	немає м'якості
кољрабі, ельф, Нельсон, магістраль, Рафаель, Маньчжурія, женъшень	зали, катафалк, бал, метал
ПЕРЕД йо	
міньйони, мільйон, Фетъйо, буљон, канъйон	кур'оз, сер'озний

Російсько-український словник сталих словосполучень. Сергій Головащук. <http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/>

1. Упишіть, де потрібно, м'який знак.

Порт..ера, сомел..є, мезал..янс, медал..йон, Д..юма, іл..юзія, сер..йозний, б..юджет, шприц.., він..єтка, б..юлетень, т..юре, конфіт..юр, м..юслі, бракон..єр, кан..йон, батал..йон, р..юш, Барб..юс, гіл..йотина, рез..юме, б..ювет, манік..юр, шифон..єр.

2. Випишіть лише ті слова, у яких на місці пропуску треба поставити м'який знак.

Монгеск..є, екстер..єр, б..юст, Н..ю-Йорк, комп..ютер, кур..йоз, М..юллер, офталь..молог, вол..єр, анал..гін, конс..ерж, африканец.., хлоркал..цієвий, ад..ютант, ортодоксал..ний, ін..екція, миш..як, Віл..нюс, конферанс..є, м..юслі, ад..ю, мал..ярія, Ал..яска.

З перших букв вписаних слів складіть назву південноукраїнського міста.

3. Виконайте тестові завдання.

1. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові

- A** конс..ерж
- B** кутюр..є
- C** кар..ера
- D** кеш..ю

2. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
A барел..еф
B б..юлетень
C б..юро
D б..еф
3. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
A Монтеск..е
B К..єркегор
C Мол..єр
D Олів..е
4. М'який знак на місці пропуску треба писати в слові
A мад..ярський
B конферанс..е
C сер..йозний
D Х..юстон
5. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
A ател..е, деб..ют
B модел..єр, кол..е
C кал..ян, куп..юра
D міл..йон, н..юанс
6. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
A ескадрил..я, міл..ярд
B кастан..єти, фл..юс
C бел..етаж, кур..йоз
D асфал..т, л..юстра
7. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
A Пхен..ян, трил..йон
B Рішел..є, М..юнхен
C Джул..єтта, Барб..юс
D бал..зам, пап..є-маше
8. М'який знак на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
A павіл..йон, інтер..єр
B джентл..мен, фл..юс
C бул..йон, кан..йон
D рант..є, рай..он
9. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
A рел..еф, ескадрил..я, п..єса
B він..єтка, медал..йон, кол..є
C бутон..єрка, вар..сте, фал..ш
D монпанс..є, Н..ютон, м..юзикл

10. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- А Сал..ері, магістрал.., шприц..
Б ал..труйст, Севіл..я, бар..ер
В Гот..е, кол..рабі, мін..йони
Г анал..гін, рел..еф, нокт..юрен
11. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- А біл..ярд, шампін..йон, рант..е
Б мантил..я, сен..йор, рез..юме
В дос..е, едел..вейс, сек..юриті
Г кабал..єро, лос..йон, пен..юар
12. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
- А жул..ен, ідал..го, Рейк..явік
Б Марсел..еза, ал..бом, вар..єте
В філ..м, мес..е, конферанс..е
Г вол..ер, ал..бінос, грав..юра

Загадки Олександра Авраменка. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «До майбутнього ми йдемо, озираючись на минуле».

У наш час вже більша половина молоді вже спробувала наркотики і тепер впевнено рухається в майбутнє.

У мене теж були випадки з життя, коли я задумувався.

Я піддержал цю думку на цю тему.

Всё равно ніхто нічого не пойняв!

♦ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

10. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А Сал..єрі, магістрал.. , шприц..
Б ал..труїст, Севіл..я, бар..єр
В Гот..є, кол..рабі, мін..йони
Г анал..гін, рел..єф, нокт..юрн

11. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А біл..ярд, шампін..йон, рант..є
Б мантил..я, сен..йор, рез..юме
В дос..є, едел..вейс, сек..юриті
Г кабал..єро, лос..йон, пен..юар

12. М'який знак на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

А жул..єн, ідал..го, Рейк..явік
Б Марсел..єза, ал..бом, вар..єте
В філ..м, мес..є, конферанс..є
Г вол..єр, ал..бінос, грав..юра

Загадки Олександра Авраменка. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «До майбутнього ми йдемо, озираючись на минулі».

У наш час вже більша половина молоді вже спробувала наркотики і тепер впевнено рухається в майбутнє.

У мене теж були випадки з життя, коли я задумувався.

Я піддержал цю думку на цю тему.

Всё равно ніхто нічого не пойняв!

▼ Які помилки зробили висловлювання нейковиричним?

12. УЖИВАННЯ АПОСТРОФА В ІНШОМОВНИХ СЛОВАХ

Виберіть правильне написання.

Бъори, Бйори, Бери, Бйорк, Бйорк; Хъуго, Х'уго, Хйуго, Х'юго.

Мавпочка Буф грає в чужі шахи

ПИШЕМО АПОСТРОФ	НЕ ПИШЕМО
ПІСЛЯ б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р ПЕРЕД я, ю, є, і	
є роздільна вимова	немає роздільної вимови*
<i>комп'ютер, інтерв'ю, прем'єр, кар'єра, Х'юго, Рив'єра, Ків'є</i>	<i>хюндай, бюджет, мюслі, мюрид, трюфель, Гюго, Ків'є</i>
ПІСЛЯ ПРЕФІКСА НА БУДЬ-ЯКИЙ ПРИГОЛОСНИЙ	
<i>пан'європейський, ад'ютант, ін'єкція</i>	—

ЗАУВАЖТЕ

Апостроф пишемо в неслов'янських власних іменах і похідних після часток **д** та **о**: **Д'Аламбер**, **д'аламберівський**, **Д'Артаньян**, **д'артаньянівський**, **О'Кейсі**, **о'кейсівський**. Частки **Ван-**, **Мак-**, **Сан-**, **Сен-**, які становлять невід'ємну частину прізвищ, пишемо через дефіс: **Ван-Дейк**, **Сан-Мартін**. Меттью **Мак-**Конахі (англ. *Matthew David McConaughey* — американський актор, сценарист, режисер і продюсер).

Але деколи ці частки треба писати разом із прізвищами, бо в такій формі засвоїла їх українська мова: **Декандоль**, **Деліль**, **Дерібас**. По-різному вирішують це питання в назвах торгових марок: «**McDonald's Corporation**» (укр. **МакДональдз®**) — американська корпорація, до 2010 року найбільша у світі мережа закладів швидкого харчування (З *Вікіпедії*).

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

Прізвище казкового персонажа **Албуса Дамблдора** пишемо без апострофа, оскільки **Д** не є часткою, це частина основи: **Дамблдор** утворене від староанглійського слова, що означає «джміль»: Авторка Поттеріані Дж. Роулінг' уявляла собі, як директор Гоґвортсу блукає коло замку та гуде собі під носа (З *Вікіпедії*).

1. Поставте на місці крапок, де потрібно, апостроф або м'який знак.

Бракон..єр, прем..єр, вол..єр, транс..європейський, дос..є, бар..єр, мес..є, порт..єра, фельд..єгер, грав..юра, б..язь, педик..юр, б..юст, миш..як, кастан..єти, Скоп..є, деб..ют, Барб..юс, р..юкзак, прес-чап..є, конферанс..є, об..єкт, кар..єризм, Гот..є, торф..яний, манік..юр, ф..ючерсний, м..юзикл, пас..янс.

2. Випишіть слова, у яких на місці пропуску треба поставити апостроф.

Б..юджет, Х..юстон, компан..йон, ад..ютант, дос..є, Кордил..єри, Рейк..явік, кутюр..є, ескадрил..я, ін..єкція, марсел..єза, вар..єте, сомел..є, ател..є.

З перших букв вписаних слів складіть назву українського міста.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Апостроф треба писати на місці пропуску в обох словах рядка
A олів..є, б..ювет
B конс..ерж, к..янті
C п..єдестал, п..юре
D інтер..єр, ад..ютант
2. Апостроф треба писати на місці пропуску в обох словах рядка
A сек..юриті, кутюр..є
B Монтеск..є, ател..є
C екстер..єр, к..ювет
D круп..є, ф..юзеляж
3. Апостроф треба писати на місці пропуску в обох словах рядка
A В..стиам, гіп..юр
B Руж..є, шифон..єр
C Д..Артаньян, п..єса
D Рив..єра, з..агітувати
4. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
A Рейк..явік, п..еса, з..економити
B прем..єр, б..юро, кон..юктивіт
C суб..єкт, бар..єр, Монтеск..є
D інтерв..ю, круп..є, м..юслі
5. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
A П..емонт, кон..юнктура, к..янті
B вар..єте, б..юджет, Женев..єва
C кар..єра, комп..ютер, він..єтка
D ін..єкція, прем..єра, Г..юго
6. Апостроф треба писати на місці пропуску в усіх словах рядка
A пан..європейський, Х..юстон, б..єф
B об..єктивний, б..юлетень, Фур..є
C Руж..є, п..юанс, дистриб..ютор
D ад..юнкт, миш..як, М..юллер
7. Апостроф **НЕ ТРЕБА** писати на місці пропуску в усіх словах рядка
A батал..йон, ф..юзеляж, к..юрі
B вал..юта, п..юпітр, ар..єргард
C модел..єр, мар..яж, барел..єф
D бл..юз, к..ювет, пап..є-маше
8. Апостроф **НЕ ТРЕБА** писати на місці пропуску в усіх словах рядка
A павіл..йон, рант..є, Рішель..є
B батал..йон, грил..яж, кеш..ю
C бультер..єр, ад..ю, Д..Артаньян
D бул..йон, Жанна Д..Арк, л..юкс

9. Помилку допущено в написанні слова

- А** секюриті
- Б** дубляж
- В** блювет
- Г** авеню

10. Помилку допущено в написанні слова

- A** трансевропейський
- B** дезінформація
- C** зекономити
- D** загітувати

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

* Усе частіше в іншомовних словах губні приголосні перед **я**, **ю** вимовляють твердо, відповідно до фонетичних норм української мови: *б'юст, б'юро, п'юре, п'юпітр*, тобто освоюють чужу вимову в чужих словах, надають їй українського забарвлення (пор.: *м'ята, м'ясо, п'є, б'уть*). Тому **неофіційно** в таких словах ставлять апостроф.

Це хоч і не суперечить законам мови, але не відповідає чинному правопису, а тому НЕНОРМАТИВНО.

Правильно: бюст, бюро, пюре, пюпітр та ін.

Написання таких слів треба перевіряти за правописом і словником.

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Батько Мохно.

Пісні поважаються і користуються попитом до нашого часу.

Географічна боротьба за свободу.

А які в нас гарні вишивані рушники! Скільки душі, скільки серця вкладено в ці так звані витвори мистецтва!

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирнimi?

13. ПОДВОЄННЯ ЛІТЕР В ІНШОМОВНИХ СЛОВАХ

Як правильно?

Гетто чи гетто, саміт чи самміт, анексія чи аннексія, бароко чи барокко, капучино чи капуччино, Шиллер чи Шиллер?

❖ Зазвичай подвоєння в загальних іншомовних назвах **НЕ зберігається**: *капучино, піца, бароко*. **Зберігається** воно лише у власних назвах і похідних: *Шиллер і шиллерівський*, у винятках (19 слів) і на межі двох частин слова: *iм+mіграція = iмміграція*.

ЗБЕРИГАЄТЬСЯ	НЕ ЗБЕРИГАЄТЬСЯ	
У ВЛАСНИХ НАЗВАХ		
<i>Андорра</i> (князівство), <i>Гаронна</i> (річка), <i>Голландія, Бетті, Джонні</i>	в українізованих іменах	<i>Кирило, Агнеса, Іполит</i>
	у географічних назвах України, Росії, Кавказу	<i>Одеса, Росія, Єсені туки</i>
У ЗАГАЛЬНИХ НАЗВАХ		
У ПОХІДНИХ ВІД ВЛАСНИХ НАЗВ ІЗ ПОДВОЄННЯМИ		
<i>андоррський, шиллерівський</i>	у термінах	<i>ват</i> (Вatt), <i>гаус</i> (Гauss)
ЯК ВИНЯТОК (19 слів)		
<i>аллó, аннáли</i> (літопис), <i>бóйна</i> (няня), <i>брóйто, вáйна, маðбíна, мáйна, мóтто</i> (афоризм), <i>нéтто, пáйна, панíо, пéйні</i> (британська копійка), <i>тóйна, бíлль</i> (документ), <i>бúла</i> (послання), <i>вílla, муллá</i> (священик у мусульман), <i>дýrra</i> (рослина), <i>мírra</i> (ароматична речовина)	як правило	брóукета, лáте, преса, бóс, доллар, меседж, самíт, грісині, папараці, шатл, бароко, белетристика, інтермецо, комісія, пíца, хобі, тролінг
У НАЗВАХ ЛІТЕР ГРЕЦЬКОГО АЛФАВІТУ		
<i>гамма (Г, ӯ), гамма-активний, гамма-промені, кappa (К, қ)</i>		
ПРИ ЗБІГУ НА МЕЖІ ПРЕФІКСА ТА КОРЕНЯ		
префікс надає слову нового значення, переважно протилежного*	суфікс надає слову зовсім іншого, віддаленого значення	
<i>аннерцепція</i> (пор.: <i>перцепція</i>), <i>іллогічний</i> (пор.: <i>логічний</i>), <i>імміграція</i> (пор.: <i>міграція</i>)		<i>анотація, конотація</i> (пор.: <i>нотація</i>)

ЗАУВАЖТЕ

* *Міграція* — переселення народів у межах країни або з однієї країни в іншу; *імміграція* — в'їзд, переселення чужоземців до якої-небудь країни на постійне проживання. Префікс *ім-* означає напрям *міграції* — «усередину», пор.: *еміграція* — «виїзд», переселення зі своєї батьківщини в іншу країну, тобто *міграція* «назовні».

** *Анотація* (латин. *an+notatio* — зауваження, примітка) — короткий виклад змісту книжки, статті; *нотація* — настанова, повчання.

Ристре́то — дуже міцна кава, яку п'ють маленькими порціями.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, що...

У написанні власних назв часто переважає традиція, на яку впливало багато факторів, зокрема — правила їх написання в російській мові. Дивує, наприклад, написання назви річки й південного

13. Подвоєння літер в іншомовних словах

штату Америки *Miccicini* з подвоєнням тільки першого **с**. Насправді в цьому слові, відповідно до оригіналу, треба було б робити три подвоєння: *Micccicinni*, бо *Mississippí*. Географічну назву **Апенніни** (напевно, теж калька з російської мови) треба було б писати **Апенніни**, як в італійській мові. Також прикметник від цієї географічної назви пишемо з двома **н**, але одним **п**: **апеннінський**. В українській мові немає подвоєнь у власних назвах: **Антильські острови**, хоча *Antilles*; **Нотінгем**, хоча *Nottingham*; **Тоттенхем**, хоча *Tottenham*; **Бретань**, хоча *Brittany*; **Карибське море**, хоча *Caribbean*; **Марсель**, хоча *Marseilles*, і таких прикладів можна навести багато (За Л. Гридневою).

ЗАУВАЖТЕ

Подвоєння збереглося в деяких словах-винятках для уникнення омонімії з українськими словами: пор.: **вілла** (будинок) — **віла** (русланка), **мánна** (крупа) — **манá** (марево), **булла** (документ) — **булá** (дієслово), **mírra** (ароматична речовина) — **мíра** (одиниця виміру) тощо.

1. Упишіть, де потрібно, пропущену букву.

Хоб..і, нет..о, бул..а, клас.., Ват.., одіс..ея, груп..а, віл..а, конфет..і, мадон..а, і..раціональ..ий, спагет..і, піц..ерія, пан..а, пен..і, Буд..а, бравіс..имо, фін..ський, брюс..елець, дон..а, ристрет..о, і..новація, Рус..о, ват.., експрес..ивний.

2. Поміркуйте, чому слово **емігрант** треба писати без подвоєних букв, а **іммігрант** — з подвоєними.

3. Випишіть слова без подвоєних літер.

Брут..о, мул..а, гет..о, гол..андець, буд..ист, а..нотація, новел..а, Ген..адій, мот..о, ніш..ель, Брюс..ель, ван..а, бон..а, ал..ея, барок..о, антен..а, рал..і, вет..о, марок..анець, ім..унітет, нарцис.., Bon.., оперет..а, конфет..і, ан..али,

З перших букв вписаних слів складіть ім'я дружини Пантелеймона Куліша.

4. Перекладіть англійські слова українською мовою та запишіть їх.

dollar — _____

trolleybus — _____

tennis — _____

villa — _____

Manhattan — _____

Andorra — _____

assimilation — _____

5. Виконайте тестові завдання.

1. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в слові

А кас..а

В тен..іс

Б тон..а

Г груп..а

2. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в рядку
A мір..а покарання **B** гарна ал..ея
B розкішна віл..а **G** мас..а тіла
3. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в рядку
A досвідчена бон..а **B** кольорова гам..а
B білосніжна ван..а **G** ароматна мір..а
4. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в слові
A ман..а **B** хоб..і
B пан..о **G** нет..о
5. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в слові
A бон..а **B** пен..і
B мул..а **G** ват..
6. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в обох словах рядка
A брут..о, піц..ерія
B і..реальний, буд..изм
B гам..а-промені, барок..о
G дюс..ельдорфський, гет..о
7. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в обох словах рядка
A Міс..ісіпі, спагет..і
B Дарданел..и, одіс..ея
B гол..андець, кілограм..
G брут..о, імпрес..іонізм
8. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
A грип.. , ал..ергія
B ем..ігрант, пан..о
B конфет..і, сю..реалізм
G рок..око, га..ма-активний
9. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
A бравіс..имо, лоб..і
B артил..ерія, От..ава
B ат..ракціон, ім..ігрант
G еф..ективний, мадон..а
10. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в обох словах рядка
A Марок..о, Рос..ія
B тон..а, а..нотація
B Тал..ін.. , інтермец..о
G гам..а-промені, віл..а
11. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в обох словах рядка
A Гол..андія, міс..ія
B Ген..адій, ал..егорія

- В** Ем..а, одногруп..ник
Г Мек..а, андор..ський
12. Подвоєння літер на місці пропуску відбувається в обох словах рядка
- A** Рус..о, шас..і
B ан..али, ак..орд
C Ніц..а, папарац..і
D ал..о, і..реальний
13. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** лібрет..о, проф..есор
B новел..а, буд..изм
C кор..ектор, Ват..
D бал..ада, бон..а
14. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** рал..і, шос..е
B тун..ель, тон..а
C пас..ажир, Ін..а
D бестсел..ер, дон..а
15. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** ем..ігрант, Дік..енс
B ас..ортимент, ван..ий
C інкас..атор, Бон..
D хоб..і, оперет..а
16. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** бюл..стень, дол..ар
B мас..аж, бон..ський
C іп..одром, ім..ігрант
D шос..е, гол..андський
17. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** сум..а, шил..ерівський
B мас..а, брюс..ельський
C іл..юзія, рос..ійський
D трас..а, марок..анець
18. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в обох словах рядка
- A** лібрет..о, Одес..а
B піц..а, Дюс..ельдорф
C барок..о, Рот..ердам
D тен..існий, Калькут..а
19. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- A** трас..а, режис..ер, Брюс..ель
B фортис..имо, мес..а, беладон..а
C баронес..а, іл..люстрація, брут..о
D каравел..а, кас..а, контр..еволюція

20. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- А діаграм..а, спагет..і, ап..ерцепція
Б грам..атика, сирок..о, ап..лікація
В ак..редитація, ан..али, діаграм..а
Г апел..яція, дис..идент, Гол..івуд
21. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- А вет..о, ас..оціація, пан..очка
Б інтел..ігент, гум..аніст, Рус..о
В тер..аса, фін..ський, агрес..ор
Г кавал..еря, епіграм..а, нет..о
22. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- А імпрес..аріо, ап..арат, Ган..овер
Б проф..і, коміс..ійний, Нот..інгем
В бар..икада, компрес.. , Єс..ентуки
Г ал..егорія, коміс..аріат, Дал..ас
23. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- А конфет..і, і..новація, іп..одром
Б інтел..ект, і..міграція, буд..изм
В ас..ортимент, еф..ектний, мадон..а
Г агрес..ивний, ім..унітет, е..мігрант
24. Подвоєння літер на місці пропуску **НЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ** в усіх словах рядка
- А ексцес.. , дік..енсівський, п'ес..а
Б шил..інг, а..моральний, віл..а
В крос..ворд, експрес.. , бон..ець
Г ас..орті, оперет..а, а..нотація

ПРАВИЛЬНО ЧИ НІ?

Стрімке входження до української мови великої кількості новітніх запозичень часто ставить нас перед складним вибором написання однієї чи двох літер: *саміт* – *самміт*, *грисині* – *гриссині*, *лате* – *латте*, *гама* – *гамма* (ряд звуків) і *гамма* (назва гр. літери), *гето* – *гетто*, *лобі* – *лоббі*, *іновація* – *інновація* тощо.

Загалом є тенденція уникати подвоєння в будь-яких іншомовних словах: *гама*, *гето*, *Micicípi*, що не суперечить внутрішнім правилам української мови. **Однак нині в усіх випадках треба звертатися до чинного правила.**

Наприклад, вирішувати проблему так: **Як правильно:** *гето* чи *гетто*? Треба з'ясувати значення цього слова в українській мові, насамперед – це власна чи загальна назва? **Гето** – це: 1. Райони великих міст, переважно неблагополучні, де мешкають етнічні меншини: *В орлеанському гето Магнолія* мешкали всесвітньо відомі артисти хіп-хопу: *Ліл Вен, Джувіайл і Джі Електроніка* (За матеріалами Інтернету). 2. Під час Другої світової війни – житлові зони на підконтрольних нацистам територіях, куди насильно переміщали єврейське населення: «*Варшавське гето*» – це єврейське гето у Варшаві, створене окупацийною німецькою владою та СС під час окупації Польщі як найбільший проміжний концтабір для євреїв Польщі й Німеччини на шляху до табору знищення (З Вікіпедії).

Отже, загальна назва *гето* походить від італійської загальної назви *ghetto* – ливарня. А тому за правилом у цьому слові немає подвоєння літери **т**: слово загальнє, не виняток, не походить від власної назви, немає збігу приголосних на межі морфем.

Правильність написання треба перевіряти за чинним правописом і словником.

YouTube

ЛатЕ чи лАтЕ?

Гало-ефект у мовному спілкуванні (ефект ореолу). #загадки#мови

14. ПРАВОПИС НЕНАГОЛОШЕНИХ **E** ТА **I**

Поставте замість крапок **e** або **i**.

Д.ректор, ш..потіти, ш..рочінь, л..мішка, тр..вожній, розм..нати, пер..дмістя.

◆ Визначте слова: а) які ви записали автоматично, не замислюючись; б) які змусили вас згадувати певне правило; в) щодо правопису яких ви не впевнені.

❖ Для написання **e** та **i** треба знати **четири правила**, причому одне з них — дуже просте. **Яке?** В українській мові ненаголошенні **e** та **i** звучать невиразно, а тому їх перевіряємо наголосом. Та інакли дібрать необхідне слово неможливо. Тоді звертаємо увагу на **суфікс**, корінь або на **сталу буквосполуку** з цими сумнівними **e** або **i**. Багато слів (переважно іншомовних) треба перевіряти за словником.

E	I		
У НАГОЛОШЕНИХ І НЕНАГОЛОШЕНИХ СКЛАДАХ			
(перевіряємо, змінивші форму або дібравши спільнокореневе слово)			
веснá — вéсни, несу — принéсений, шепотíти — шéпіт	зимá — зýми, милéнький — мýльний, диктáнт — дýктор, дýкциá		
У СУФІКСАХ			
іменників -ен(я), -енн-, -тель, -ечок, -ечк-, -ець, -ень, -енк-, -енък- : левеня, мислення, освітитель, вершечок, горлечко, хлопець, велетень, Солошенко, рученька	іменників -ин(a), -ик-, -иц(я), -иш(e), -исък-, -ив(o): новина, носик, горлиця, вогнище, чудовисько, печиво, прядиво, АЛЕ: марево, зарево; -ичок, -ичк-: горщичок (від горщик), горличка (від горлиця)		
дієприкметників -ен-: зроблений, доручений			
прикметників -енък-, -есенък-, -елези- : маленький, малесенький, довжелезний			
зірників -ер(o): семеро, дев'ятеро			
У ДІЕСЛІВНИХ КОРЕНЯХ -бир- (-бер-), -тир- (-тер-) і под.			
без наголошеного суфікса	вýбереш, вýтерти	з наголошеним суфікском	вибирáти, витирáєш
у буквосполуках -еле-, -ере- (повноголосся)	передмістя, ожеледь	-ри-, -ли- (між пригол. у відкр. складах)	бри-ni-ti, гри-mi-ti

Шелест берези

ЗАУВАЖТЕ

Букву **e** треба писати також у словах, де вона **випадає** або **чертиться** з **i** або **o**: серпень — серпня, летіти — літати — льотчик.

АЛЕ: згинáти — зігнý, відтинáти — відтінý, напинáти — напінý, починáти — почінý, розминáти — розімнý, засинáти — заснý, вмикати — увімкнý, проривáти — прорвý, зажинáти — жнý.

Про написання **e**, **i** в префіксах і дієслівних закінченнях ідеться в параграфах 4 і 24.

Найпоширеніші суфікси з **e**:

Любителъ тварин Юхименко знайшов п'ятеро малесеньких загублених кошенят, нагодував їх тістечком, заспівав їм пісеньку.

Запам'ятайте!

Слова **пшениця**, **левада**, **кишена**, **леміш** та інші перевіряємо за словником.

e

На леваді літає метелик.
Апетіт від апельсіна.
Пенал у чемодані.
Кермό велосипеда.
До театру їдемо в метро.
Бензин займається за секунду.
Бетон міцний, як метал.

и

Директор любить дисципліну.
У шинелі є кишена.
Пиріг із цибулею.
Кипариси й абрикоси дуже гарні.
Дитина на кілімі біля дивана
(За матеріалами Інтернету).

ЗАУВАЖТЕ

Інколи правопис ненаголошеного **и** можна перевірити двома правилами, наприклад у словах **криве**, **тримати**, **блищасти**:

- и** в буквосполучках **-ри-**, **-ли-** між приголосними у відкритих складах;
- и** перевіряємо наголосом: **криво**, **отримувати**, **бліскавка**.

1. Упишіть пропущені букви **e та **i**.**

Знам..нитий, пром..нистий, через..мований, р..клама, скр..піти, велос..пед, м..реж..во, мавп..ня, вул..чка, горщ..чок, пал..чка, давн..на, печ..во, мар..во, терп..ливий, перевір..ний, вит..рати, виб..реш, хв..ловання, л..мон, бер..говий, відм..жуватися, пот..пління, в..слування, прин..су, д..ктант, п..ріг, к..рмувати, орл..ня, тр..вога.

2. Поміркуйте, коли в слові **м..не на місці крапок треба писати букву **e**, а коли — **i**.**

3. Вишишіть слова, у яких на місці пропуску має бути буква **e.**

Посеред..ні, б..шкетувати, далеч..на, ід..нтичний, лев..ня, неприм..ренний, виб..рати, атл..тичний, ц..лофан, тр..вога, гр..міти, ест..тичний, кр..латий, розбещ..ний, кач..чка, іст..нний, вел..тень, пер..ферія, ал..ргія, вул..чка, нов..на.

З перших букв вписаних слів складіть назву середньовічного українського міста.

4. Уставте на місці пропуску, де потрібно, букви **e та **i**. У дужках упишіть цифру, що по-значає відповідну орфограму.**

- 1 — **e**, **i**, написання яких можна перевірити наголосом.
- 2 — **e**, **i**, написання яких не можна перевірити наголосом.
- 3 — **e**, **i** в дієслівних коренях.
- 4 — **i** в іменниковому суфіксі **-ин-**.
- 5 — **e** в іменниковому суфіксі **-ен-**.
- 6 — **e** в повноголосці **-ере-**, **-еле-**.
- 7 — **e** в дієприкметниковому суфіксі **-ен-**.

Собач..ня (_), нов..на (_), здійсн..ний (_), далеч..на (_), пел..на (_), ш..потіти (_), виб..рати (_), п..хатий (_), ц..батий (_), м..сти (_), вит..рти (_), заробл..ний (_), лев..нятко (_), з..мовий (_).

5. Виконайте тестові завдання.

1. Букву *u* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** книж..чка
 - B** горл..чка
 - C** лож..чка
 - D** дон..чка

2. Букву *u* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** вул..чка
 - B** кач..чка
 - C** боч..чка
 - D** чаш..чка

3. Букву *e* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** печ..во
 - B** вар..во
 - C** мар..во
 - D** міс..во

4. Букву *e* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** зат..рати
 - B** вит..раєш
 - C** ст..рати
 - D** вит..рти

5. Букву *u* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** наб..рають
 - B** виб..рутъ
 - C** під..ри
 - D** заб..реш

6. Букву *e* на місці пропуску треба писати в слові
 - A** з..мовий
 - B** в..сняний
 - C** кол..скова
 - D** пот..хеньку

7. Букву *u* на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** тр..вога, пал..чка
 - B** л..мон, мавп..нятко
 - C** пом..рати, горл..чко
 - D** вел..чезний, в..ршечок

8. Букву *u* на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** поб..ратися, зар..во
 - B** сп..тати, кош..ня
 - C** згар..ще, бр..хня
 - D** др..жати, л..ман

9. Букву **и** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** добр..во, кр..мезний
 - B** зас..нати, к..рпатий
 - C** скр..піти, дзв..ніти
 - D** поз..чати, сем..ро

10. Букву **e** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** м..лькати, х..мерний
 - B** прост..лю, вогн..ще
 - C** очищ..ння, д..плом
 - D** п..рукар, дол..нька

11. Букву **e** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** хр..бет, ш..потіти
 - B** ос..ледець, сп..нити
 - C** тр..мтіти, кош..чок
 - D** кош..ня, вогн..ще

12. Букву **e** на місці пропуску треба писати в обох словах рядка
 - A** пом..рати, т..рновий
 - B** пром..нистий, ш..піт
 - C** кош..нятко, нов..на
 - D** дал..чінь, сх..литися

13. Букву **и** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
 - A** вел..чезний, пряд..во, виб..рати
 - B** к..рнатий, поз..чати, зб..рігати
 - C** тр..мати, нам..стинка, д..тально
 - D** розх..тати, ур..ватися, с..режки

14. Букву **и** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
 - A** відгр..міти, тр..вога, заруч..ни
 - B** бл..скавиця, гор..зонт, п..рукар
 - C** велос..пед, конт..нент, д..белий
 - D** пр..вітний, хр..зантема, хр..бет

15. Букву **и** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
 - A** м..нуле, ур..ватися, дол..нька
 - B** гл..бінь, кр..шталевий, с..рпанок
 - C** вогн..ще, вид..рати, кор..невий
 - D** мереж..во, вит..раєш, видов..ще

16. Букву **e** на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка
 - A** дал..чина, об..рігати, л..ментувати
 - B** зн..нацька, п..чатка, невм..рущий
 - C** сем..ро, вос..ни, перет..ратимеш
 - D** з..млевласник, слон..ня, височ..на

17. Букву *e* на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** тр..нува..льний, цуц..ня, підстр..гати
- B** розч..сати, пташ..чка, спост..рігати
- C** тв..рдиня, марм..лад, посміхов..сько
- D** мисл..ння, довж..лезний, вул..чка

18. Букву *e* на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка

- A** п'ят..ро, здійсн..ний, печ..во
- B** пел..на, залед..нілий, мар..во
- C** оголош..ння, д..ктатор, ос..ні
- D** зрош..ний, бер..г, бл..щати

19. Прочитайте речення.

*Мені відкрилась іст(1)на п(2)чальна:
ж(3)ття зн(4)кає, як ріка Почайна.*

Букву *e* треба писати замість цифри

A 1	B 3
C 2	D 4

20. Прочитайте речення.

*Там повен двір любистку, цвітуть такі жоржини,
і вишні чорноокі стоять до холодів.*

*X(1)таються патлашки уздовж всії ст(2)жини,
і стомл(3)ний л(4)лека спускається на хлів.*

Букву *u* треба писати замість цифри

A 1	B 3
C 2	D 4

21. Прочитайте речення.

*Ум(1)рають майстри, залишаючи спогад, як рану.
В бар(2)льєфах п(3)чали уже їм сп(4)нилася мить.*

Букву *u* треба писати на місці цифр

A 1, 2	B 1, 4
C 2, 3	D 3, 4

22. Прочитайте речення.

I приходять якісь безпardonні пронози.

Пот(1)раючи руки, б(2)рутися за все.

*Поки гений стойти, вит(3)раючи слози,
м(4)тушила бездарність отарі свої пасе.*

Букву *e* треба писати на місці цифр

A 1, 3	B 2, 3
C 2, 4	D 3, 4

15. ПОДВОЄННЯ ЛІТЕР

Знайдіть і виправте помилки.

Розбройти, відеогляд, розрісся, підносся, варений, печений, нездійснений, священий, священник.

Як правильно?

Депутат недотобрканій чи недоторканий. Суддівська недотобрканість чи недоторканисть?

❖ Треба пам'ятати про: а) збіг однакових літер на межі значущих частин слова: **гуманний, доопрацювати**; б) подвоєння **и** у наголошених суфіксах: **здоровінний** (тут зважаємо ще й на **значення та походження** слова).

ПОДВОЄННЯ ЛІТЕР НА МЕЖІ	
префікса й кореня (основи)	<i>за + архіувати = заархіувати, під + дуб = Піддубний</i>
двох основ	<i>теле + експерт = телексперт, відео + огляд = відеоогляд</i>
кореня (основи) і суфікса (постфікса)	<i>закон + и (ник, ниц) = законний, законник, законниця; возніс + ся = вознісся*</i>

ЗАУВАЖТЕ

* У дієслові наказового способу **підносіться** пишемо знак м'якшення, бо **підносіть+ся**.

ПОДВОЄННЯ В НАГОЛОШЕНИХ СУФІКСАХ -énn-, -ánn- (-ýnn-), -ónn-	
у прикметниках	приклади
зі значенням перебільшення ознаки, високої міри	<i>страшенній, здоровінний, силéнний, числéнний</i>
зі значенням можливості/неможливості дії	<i>здійсненній – нездійсненній, блага́нний – невблага́нний, невгомо́нний</i>
старослов'янського походження	<i>страждéнний, благословéнний, мерзéнний, окаймлeнний, огнéнний, свяще́нний, нужде́нний</i>

НЕМАЄ ПОДВОЄННЯ		
у суфіксах дієприкметників	здійснений, вихованний, скázаний, вárений, пéчений	<i>Мрії, здійснені наполегливою працею. Дитина вихована в любові й повазі. Сказане в гніві слово. Яйця, варені 3 хв., будуть некрути. До м'яса, печеної зі спеціями, смакує ніжне картопляне пюре.</i>
у суфіксах похідних прикметників	варéний, печéнний, свяче́нний, довгожедáнний	<i>На спіданок були довгождані свячені паски, варені яйця, а на обід – печене м'ясо.</i>

ЗАУВАЖТЕ

У похідних словах подвоєння зазвичай зберігається: **законній, свяченний + ість = законність, свяченість.**

АЛЕ: **свяченний** — священик, священство (збірн.), преосвящений — преосвященство (титул єпископа).

Треба розрізнати такі слова, як **здійснений** (який може здійснюватися — прикм.) і **здійснений** (який здійснився — дієприкм.), **нездоланий** (непереможний) і **нездоланий** (якого не подолали), **незлічений** (представленний у дуже великій кількості) і **незлічений** (не порахований), так само: **незрівнянний** — **незрівняний**, **непримирений** — **непримирений**, **несказаний** — **несказаний**, **нескінчений** — **нескінчений** тощо.

Недоторканий — якого ніхто не торкався, не чіпав; непорочний, цнотливий.

Недоторканний — який охороняється законом від посягань з боку кого-небудь; якого не можна псувати, знищувати, паглюжити через значущість, важливість (СУМ): *Історія* — це святая святих народу, недоторканна для злодійських рук (*О. Довженко*).

Тому наголосом у вимові й подвоєнням літер на письмі можна ненаро ком охоронюваного законом депутата зробити цнотливим і непорочним.

Запам'ятайте!

Використання

Є подвоєння

налляти, лляний, овва, бовван (і бовваніти),
Ганна (і Ганнин), ссати (і виссати, ссавці)

НЕМАЄ подвоєння

отой, отут, отак, отам, отепер,
отоді, оцей

Чому в одних словах **н** подвоюється в **наголошенному суфіксі**, а в інших — ні? *Печена картопля, неподоланна перешкода, блаженна тиша, шалений день.*

1. Упишіть на місці крапок, де потрібно, пропущену літеру.

Забезпечен..ий, довгождан..ий, числен..ий, орлин..ий, незлічён..ий, смирен..ий, нужден..ий, качин..ий, неждан..о-негадан..о, нескázан..ий, печен..ий, с..ати, нездолан..ий, від..звеніти, реформен..ий, Ган..а, вихован..ий, освічен..ість, від..зеркалення, буквен..ий, завезен..ий, міськ..ом, розніс..я, стражден..о.

2. У дужках упишіть цифру, що позначає відповідну орфограму.

- 1 — збіг однакових приголосних на межі значущих частин слова;
- 2 — прикметники зі значенням можливості/неможливості виконання дії;
- 3 — старослов'янізми з подвоєними літерами;
- 4 — прикметники зі значенням перебільшення ознаки, високої міри;
- 5 — виняток.

Мерзенний (_), Академмістечко (_), нездійснений (_), страшений (_), блажений (_), здоровений (_), воз'єднання (_), ссавець (_), бовваніти (_), невблаганий (_), доторканий (_), істинність (_).

3. Випишіть слова, які треба писати без подвоєних літер.

Закон..ий, вагон..ий, перепелин..ий, ешелон..ий, антен..ий, уживан..ий, невгомон..ий, незбагнен..ий, хрещен..ий, вікон..ий, ікон..остас, вишукан..ість, свяцен..ий, клятвен..ий, благословен..ий, адресован..ий.

З перших букв вписаних слів складіть назву великої морської качки, що гніздиться біля Чорного моря.

4. Поміркуйте, чому по-різному написано прикметники в словосполученнях **журавлинний ключ і журавлинний відвар**.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** обробле(н/нн)ий
- B** електро(н/нн)ий
- C** глиня(н/нн)ий
- D** сказа(н/нн)ий

2. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** греча(н/нн)ий
- B** реформе(н/нн)ий
- C** довгожда(н/нн)ий
- D** благослове(н/нн)ий

3. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** букве(н/нн)ий
- B** засвое(н/нн)ий
- C** годи(н/нн)иковий
- D** розкодова(н/нн)ий

4. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** блаже(н/нн)ий
- B** втомле(н/нн)ий
- C** клятве(н/нн)ий
- D** розбеще(н/нн)ий

5. **НЕМАЄ** подвоєних літер у слові

- A** незлічé(н/нн)ий
- B** здійснé(н/нн)ий
- C** невгомó(н/нн)ий
- D** довгожdá(н/нн)ий

6. **НЕМАЄ** подвоєних літер у слові

- A** со(н/нн)ик
- B** розрі(с/сс)я
- C** пере(д/дд)ень
- D** освітле(н/нн)ість

7. **НЕМАЄ** подвоєних літер у слові

- A** зва(н/нн)ий
- B** годи(н/нн)ик
- C** ро(з/зз)бройтися
- D** ві(д/дд)зеркалювати

8. **НЕМАЄ** подвоєних літер у слові
- A** зібра(н/нн)ість
B бо(в/вв)аніти
C ро(з/зз)утися
D осі(н/нн)ій
9. Подвоєні літери треба писати в обох словах рядка
- A** охоро(н/нн)ик, зва(н/нн)ий
B зако(н/нн)ик, смире(н/нн)ий
C відмі(н/нн)ик, зведе(н/нн)ий
D прикордо(н/нн)ик, да(н/нн)ий
10. Подвоєні літери треба писати в обох словах рядка
- A** бо(в/вв)ан, свяще(н/нн)ик
B нужде(н/нн)ий, (с/сс)авець
C о(в/вв)а, заборгова(н/нн)ість
D (л/лл)яний, перепели(н/нн)ий
11. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в обох словах рядка
- A** обізна(н/нн)ість, здорове(н/нн)ий
B освіче(н/нн)ість, страше(н/нн)ий
C шале(н/нн)ий, роздвоє(н/нн)ість
D числе(н/нн)ий, упевне(н/нн)ий
12. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в обох словах рядка
- A** причеса(н/нн)ий, огне(н/нн)ий
B узгодже(н/нн)ий, блаже(н/нн)ий
C заразова(н/нн)ий, мерзе(н/нн)ий
D обітова(н/нн)ий, буквe(н/нн)ий
13. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка
- A** стара(н/нн)ий, пісе(н/нн)ий, студе(н/нн)ий
B війсь(к/кк)омат, замрія(н/нн)o, океа(н/нн)ий
C перені(с/сс)я, спі(в/вв)ітчизник, височи(н/нн)a
D тума(н/нн)ий, бе(з/зз)вучний, божестве(н/нн)ий
14. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка
- A** старови(н/нн)ий, вівся(н/нн)ий, етало(н/нн)ий
B за(в/вв)ишки, тополи(н/нн)ий, бе(з/зз)вучність
C широче(н/нн)ий, воста(н/нн)e, блаже(н/нн)ий
D ві(д/дд)звеніти, бджоли(н/нн)ий, місь(к/кк)ом
15. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка
- A** о(б/бб)ігати, безсо(н/нн)ий, камі(н/нн)ий
B спи(н/нн)ий, одухотворе(н/нн)ий, (с/сс)ати
C ві(д/дд)ілити, вині(с/сс)я, непоміче(н/нн)ість
D щоде(н/нн)ий, царстве(н/нн)ий, бе(з/зз)вучний

16. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка
- А істи(н/нн)ий, ро(з/зз)иратися, обітова(н/нн)ий
Б розрі(с/сс)я, буде(н/нн)ий, неписьме(н/нн)ий
В окая(н/нн)ий, здорове(н/нн)ий, освяче(н/нн)ий
Г ві(д/дд)іл, узгодже(н/нн)ість, здійснé(н/нн)ий
17. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в усіх словах рядка
- А дзві(н/нн)иця, дерев'я(н/нн)ий, греча(н/нн)ий
Б невизна(н/нн)ий, вітря(н/нн)ий, незмі(н/нн)ий
В невимуше(н/нн)ий, весня(н/нн)ий, де(н/нн)ий
Г скля(н/нн)ий, недописа(н/нн)ий, зві(д/дд)ала
18. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в усіх словах рядка
- А захопле(н/нн)ий, тел(е/еє)ксперт, закоха(н/нн)ість
Б шале(н/нн)ий, освіче(н/нн)ість, д(о/оо)працювати
В бажа(н/нн)ість, ро(з/зз)танути, нед(о/оо)цінений
Г свяще(н/нн)ик, довгожда(н/нн)ий, зва(н/нн)ий
19. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в усіх словах рядка
- А здійсне(н/нн)ий, неждан(н/нн)о, корі(н/нн)ий
Б індичен(н/нн)я, іме(н/нн)ик, пореформе(н/нн)ий
В заболоче(н/нн)ий, студе(н/нн)ий, свяще(н/нн)ик
Г да(н/нн)ий, недотрка(н/нн)ий, письме(н/нн)ик
20. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в усіх словах рядка
- А нездобра(н/нн)ий, незліче(н/нн)ий, ешело(н/нн)ий
Б шале(н/нн)ий, захараще(н/нн)ий, невгомо(н/нн)ий
В клятве(н/нн)ий, нездійсне(н/нн)ий, віко(н/нн)иця
Г букве(н/нн)ий, реформе(н/нн)ий, удава(н/нн)ий

Чи правильно ми говоримо. Євгенія Чак. <http://chak-chy-pravylno-my-hovorymo.wikidot.com/>

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «До майбутнього ми йдемо, озираючись на минуле».

Ми живемо чим боляче, тим краще.

Є такі поети, які пишуть п'еси. Серед таких поетів є поет Іван Нечуй-Левицький, який написав п'есу «Кайдашева сім'я».

Елька втекла в інше село після того як її сбесчестив бригадир, бо не могла без нього жити.

Я не хочу поступати до вузу, я хочу поступити до університета.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

16. ПОДОВЖЕНІ ПРИГОЛОСНІ ТА ПОЗНАЧЕННЯ ЇХ НА ПИСЬМІ

1. Запишіть у Р. в. мн. іменники за таким зразком: знання — знань.

Піддашия, сторіччя, стаття, подвір'я.

2. Поставте в Ор. в. одн. іменники за таким зразком: молодь — молоддю.

Кров, мати, пригорщ, піч.

де ти з'єси чи зажуєш ці лини?

❖ В українській мові подовжуються тільки 10 м'яких приголосних: **д, т, з, с, ч, ш, ж, и, л, н** і лише в позиції **між голосними**: [узбе^ирέж':а, знар'áд':а, жи^ет':á].

ПОДОВЖУЮТЬСЯ	
м'які [д'], [т'], [з'], [л'], [э'], [с'], [ч'], [ш'] і пом'якшені [ж'], [ч'], [ш'] між голосними	
в іменниках середнього роду на -я (та в похідних)*	гілля, гіллястий, побачення (на побаченні, до побачення), знаряддя, сторіччя, піддашия, Залісся, Лівобережжя
у деяких іменниках чоловічого та жіночого роду на -я (і в похідних)	стаття (але статей), суддя (судді, суддю, суддею)**, суддіство (похідне), рілля, Ілля
в іменниках жіночого роду без закінчення — в орудному відмінку	молодь — молоддю, подорож — подорожжу, ніч — ніччу, розкіш — розкішию
у прислівниках	навмання, спросоння, попідвіконню
у формах теперішнього часу дієслова лити (литися)	ллю, ллєш, ллємо, ллєте, ллють, ллються, ллються, а також у похідних: виллю, наллю та ін.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

* У південно-західних діалектах такого подовження не відбувається: жите, знане, жахіте, нічю.

ЗАУВАЖТЕ

** Коли в непрямих відмінках приголосні **д, т, з, с, ч, ш, ж, и, л, н** стоять **не між голосними**, вони **не подовжуються**: піддаш, молодістю. **АЛЕ:** в Ор. в. одн. подовжується твердий приголосний: **стаття** — **статтею**, хоч у Р. в. мн. такого подовження немає: **статей**.

Запам'ятайте!

Не подовжуються приголосні в словах **куття, попадя, свиня, третя, трете** та ін., а також у назвах недорослих істот: **маля, теля, гуся, щеня** тощо.

1. Уставте, де потрібно, пропущені літери.

Ріл..ею, знаряд..ям, кут..я, учен..я, качен..я, послан..ь, л..ються, стат..ей, суд..ів, Криворіж..я, мудріст..ю, кіновар..ю, облич.., напорот..ю, сіножкат..ю, розкіш..ю, лін..ю, упертіст..ю, корін..ям, лют..ю, мит..євість, взут..я, беззакон..я, щаст..я.

2. Випишіть слова без подвоєних літер.

Стат..ею, Іл..енко, попад..я, відкрит..ів, облич.., доручен..ь, узбіч..ями, індичен..я, виведен..я, л..итимеш, ласкавіст..ю, лют..ю, сіл..ю, піч..ю, річ..ю, ясніст..ю, почут..ів.

З перших букв відмінних слів складіть назву регіону України.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** щас(т/тт)я
- B** попа(д/дд)я
- C** завзя(т/тт)я
- D** подві(р/рр)'я

2. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** гі(л/лл)я
- B** ку(т/тт)я
- C** пові(р/рр)'я
- D** ненас(т/тт)я

3. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в слові

- A** весі(л/лл)я
- B** підда(ш/шиш)я
- C** перехрес(т/тт)я
- D** роздорі(ж/жж)я

4. Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в слові

- A** нашес(т/тт)я
- B** велелю(д/дд)я
- C** Закавка(з/зз)я
- D** Криворі(ж/жж)я

5. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** чес(т/тт)ю
- B** гордіс(т/тт)ю
- C** любо(в/вв)'ю
- D** розкі(ш/шиш)ю

6. Подвоєні літери треба писати в слові

- A** кро(в/вв)'ю
- B** радіс(т/тт)ю
- C** маті(р/рр)'ю
- D** Прип'я(т/тт)ю

7. Подвоєні літери треба писати в обох словах рядка

- A** ма(з/зз)ю, перекона(н/нн)ь
- B** заполо(ч/чч)ю, ста(т/тт)ею
- C** залізя(ч/чч)я, ніжніс(т/тт)ю
- D** гі(л/лл)я, геніальніс(т/тт)ю

8. Подвоені літери треба писати в обох словах рядка

- А Запорі(ж/жж)я, ста(t/tt)ей
- Б попідти(n/nn)ю, зна(n/nn)ь
- В до побаче(n/nn)я, (л/lл)єте
- Г обите(l/lл)ю, поголі(v/vv)'я

9. Подвоені літери треба писати в обох словах рядка

- А спросо(n/nn)я, пере(l/lл)ю
- Б гідніс(t/tt)ю, мавпе(n/nn)я
- В навма(n/nn)я, завда(n/nn)ь
- Г I(l/lл)я, запонадливіс(t/tt)ю

10. Подвоені літери треба писати в обох словах рядка

- А Прикарпа(t/tt)я, Ci(ч/чч)ю
- Б роздорі(ж/жж)я, жов(ч/чч)ю
- В гра(n/nn)ю, пригор(щ/щщ)ю
- Г височі(n/nn)ю, фаль(ш/шиш)ю

11. Подвоені літери **НЕ ТРЕБА** писати в обох словах рядка

- А умі(n/nn)ь, ста(t/tt)ей
- Б узбі(ч/чч), почу(t/tt)ів
- В протирі(ч/чч), су(d/dд)ів
- Г відкри(t/tt)ів, зітха(n/nn)ь

12. Подвоені літери **НЕ ТРЕБА** писати в обох словах рядка

- А рида(n/nn)ь, дале(ч/чч)ю
- Б заня(t/tt)ь, спіра(l/lл)ю
- В узбі(ч/чч), мудріс(t/tt)ю
- Г обли(ч/чч), безлі(ч/чч)ю

13. Подвоені літери треба писати в усіх словах рядка

- А лата(t/tt)я, грома(d/dд)я, Зази(m/mm)'я
- Б мід/dдю, гра(n/nn)ю, чарівніс(t/tt)ю
- В су(d/dд)ів, ста(t/tt)ей, відкри(t/tt)ів
- Г (л/lл)ється, I(l/lл)я, рі(l/lл)я

14. Подвоені літери треба писати в усіх словах рядка

- А Поді(l/lл)я, Закарпа(t/tt)я, Попіль(n/nn)я
- Б паморо(z/zз)ю, блаки(t/tt)ю, скатер(t/tt)ю
- В навма(n/nn)я, негада(n/nn)o, спросо(n/nn)я
- Г попідвіко(n/nn)ю, гуа(sh/shш)ю, ви(l/lл)єш

15. Подвоені літери треба писати в усіх словах рядка

- А сторі(ч/чч)я, рі(l/lл)ею, су(d/dд)івський
- Б знаря(d/dд)я, жи(t/tt)євість, Кер(ч/чч)ю
- В пита(n/nn)я, відкри(t/tt)ів, учас(t/tt)ю
- Г зі(l/lл)я, подоро(ж/жж)ю, ви(l/lл)ити

16. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

- А ві(с/сс)ю, почу(т/тт)ів, схожіс(т/тт)ю
- Б Ро(с/сс)ю, бездорі(ж/жж)я, тер(т/тт)я
- В Оболо(н/нн)ю, зра(н/нн)я, узбі(ч/чч)
- Г породі(л/лл)я, рі(ч/чч)ю, І(л/лл)енко

17. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

- А сумі(ш/ши)ю, смер(т/тт)ю, узлі(с/сс)я
- Б відста(н/нн)ю, зацвіта(н/нн)я, бага(т/тт)ъ
- В Сі(ч/чч)ю, нехворо(щ/щщ)ю, промі(н/нн)я
- Г навма(н/нн)я, дозві(л/лл)ям, гі(л/лл)ячком

18. Подвоєні літери треба писати в усіх словах рядка

- А ри(с/сс)ю, підгрун(т/тт)я, су(д/дд)івський
- Б Побу(ж/жж)я, пошес(т/тт)ю, осере(д/дд)я
- В узбі(ч/чч)ям, піdnі(ж/жж)я, Повол(ж/жж)я
- Г одухотворе(н/нн)я, ви(л/лл)еш, Воли(н/нн)ю

19. Прочитайте рядки.

- (1)Жи(*m/tt*)я ішло, минуло той перон.
Гукала тиша рупором вокзальним.
Багато слів (2)написа(*n/nn*)о пером.
(3)Нескáза(*n/nn*)е лишилось (4)несказá(*n/nn*)им.

Подвоєні літери **НЕ ТРЕБА** писати в словах, позначених цифрами

- А 1, 2
- Б 2, 3
- В 3, 4
- Г 2, 4

20. Прочитайте речення.

Яких тільки (1)обли(ч/чч) не побачиш на ярмарку: одні (2)заспа(*n/nn*)і, інші (3)заклопота(*n/nn*)і, але ніхто не приховує своїх (4)почу(*m/tt*)ів.

Подвоєні літери треба писати в слові, позначеному цифрою

- А 1
- Б 2
- В 3
- Г 4

Чи позбувні бентеги українського детективу? #загадки#мови

17. НАПИСАННЯ ІМЕН ПО БАТЬКОВІ

Як правильно?

Олена Миколаєва, Олена Миколівна чи Олена Миколаївна; Василь Василевич, Василь Василієвич чи Василь Васильович?

ІМЕНА ПО БАТЬКОВІ		
чоловічі	жіночі	
-ович	-івн(а)	-ївн(а)
<i>Петро — Петрович</i>	<i>Петро — Петрівна</i>	<i>Сергій — Сергіївна</i>
<i>Сергій — Сергійович</i>	<i>Ігор — Ігорівна</i>	
<i>Ігор — Ігорович</i>	<i>Василь — Василівна</i>	
<i>Василь — Васильович</i>		

ЗАУВАЖТЕ

Від імен *Лука, Кузьма, Микола, Сава, Хома* утворюють паралельні форми чоловічих імен по батькові:

Лука — Лукич і Лукович;
Кузьма — Кузьмич і Кузьмович;
Сава — Савич і Савович;
Хома — Хомич і Хомович

Микола: зрідка *Миколович*, але офіційно — *Миколайович*.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

Деякі форми в українських іменах по батькові є особливими, наприклад: *Григорій — Григорович* (не *Григорійович*), *Григорівна* (не *Григоріївна*); *Микола — Миколайович* (зрідка *Миколович*), *Миколаївна* (зрідка *Миколівна*); *Ілля — Ілліч* (а не *Ільлович*). Чому так?

Колись у літературній мові була поширенна форма **Миколай** (від церковнослов'янського *Николай*), яка до сьогодні збереглася лише в імені святого Миколая. Від форми *Миколай* і утворилося ім'я по батькові **Миколайович**, **Миколаївна**, хоча стосується воно імені Микола. В українській мові є дві форми того самого імені: *Григорій* і *Григор*. Ім'я ж по батькові — одне на дві форми: **Григорович** (від *Григора*). В українській мові практично немає чоловічих імен на **-я**, окрім *Іллі* та вже екзотично-го *Добрині*: ім'я по батькові — **Добринович** (не *Добриніч*). Так само мала б побутувати форма імені по батькові від *Ілля* — **Ільлович**, та поширилою є форма *Ілліч* — певно, під впливом імені «вождя пролетаріату» Володимира Ілліча Леніна, активно пропагованого в Україні більше як півстоліття.

ЗАУВАЖТЕ

Форми по батькові від офіційних подвійних імен, наприклад *Осип-Юрій*, утворюються звичайно від першого імені: *Ірина Осипівна, Олексій Осипович*. Але може бути подвійна форма: *Ірина Осип-Юріївна, Олексій Осип-Юрійович* (перший компонент імені не відмінюється: книжка *Олексія Осип-Юрійовича*).

Під час творення імен по батькові в основах імен відбувається **чергування i = o**: *Антін — Антонович, Антонівна; Нестір — Несторович, Несторівна; Федір — Федорович, Федорівна; Яків — Якович, Яківна*.

1. Утворіть і запишіть чоловічі й жіночі імена по батькові за зразком.

Зразок. Семен — Семенович, Семенівна.

Василь — _____
Григорій — _____
Геннадій — _____
Святослав — _____
Ігор — _____
Яків — _____

2. Від поданих імен утворіть і запишіть жіночі імена по батькові у дві колонки:
1) на **-ївн(а)**; 2) на **-ївн(а)**.

Григорій, Іраклій, Леонід, Ігор, Валерій, Борис, Анатолій, Назарій.

З перших букв виписаних слів складіть чоловічі імена.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Помилку допущено в слові

- A Петрович
B Олексієвич
C Аркадійович
D Олександрович

2. Помилку допущено в слові

- A Ігоревич
B Олегович
C Семенович
D Анатолійович

3. Помилку допущено в слові

- A Петрівна
B Олексіївна
C Аркадієвна
D Олексandrівна

4. Помилку допущено в слові

- A Ігорівна
B Олегівна
C Семенівна
D Анатолієвна

5. **НЕПРАВИЛЬНО** утворено чоловіче ім'я по батькові в рядку

- A Василь — Василійович
B Сергій — Сергійович
C Назар — Назарович
D Єгор — Єгорович

6. **НЕПРАВИЛЬНО** утворено жіноче ім'я по батькові в рядку

- A** Іван – Іванівна
- Б** Ілля – Іллінічна
- В** Борис – Борисівна
- Г** Василь – Василівна

7. Помилку допущено в рядку

- A** Вікторович, Юр'євич
- Б** Артемович, Дмитрович
- В** Антонович, Валерійович
- Г** Денисович, Лаврентійович

8. Помилку допущено в рядку

- A** Зиновійович, Ілліч
- Б** Архипович, Глібович
- В** Богданович, Львович
- Г** Мартинович, Віталієвич

9. Помилку допущено в рядку

- A** Кузьмович, Григорійович
- Б** Мирославович, Тимофійович
- В** Дорофійович, Святославович
- Г** В'ячеславович, Гордійович

10. Помилку допущено в рядку

- A** Вікторівна, Юріївна
- Б** Артемівна, Дмитріївна
- В** Антонівна, Валеріївна
- Г** Денисівна, Лаврентіївна

11. Помилку допущено в рядку

- A** Зиновіївна, Глібівна
- Б** Миколаївна, Євгенівна
- В** Мартинівна, Василіївна
- Г** Віталіївна, Львівна

12. Помилку допущено в рядку

- A** Іванівна, Микитівна
- Б** Ігорівна, Григоріївна
- В** Леонідівна, Макарівна
- Г** Лук'янівна, Матвіївна

13. Помилку допущено в рядку

- A** Захарович, Корнієвич, Кузьмич
- Б** Любомирович, Арсенович, Савич
- В** Мусійович, Кирилович, Лукович
- Г** Мар'янович, Михайлович, Хомич

14. Помилку допущено в рядку

- A** Лаврінович, Данилович, Ілліч
- B** Іларіонович, Георгійович, Львович
- C** Демидович, Геннадіївич, Потапович
- D** Зореславович, Корнійович, Левкович

15. Помилку допущено в рядку

- A** Мусієвна, Кирилівна, Луківна
- B** Захарівна, Корніївна, Кузьмівна
- C** Любомирівна, Арсенівна, Савівна
- D** Мар'янівна, Михайлівна, Хомівна

16. Помилку допущено в рядку

- A** Лаврінівна, Данилівна, Іллівна
- B** Іларіонівна, Георгієвна, Львівна
- C** Зореславівна, Корніївна, Левківна
- D** Демидівна, Геннадіївна, Потапівна

17. Помилку у творенні чоловічого імені по батькові допущено в рядку

- A** Анатоль – Анатолійович
- B** Фотій – Фотійович
- C** Євген – Євгенович
- D** Назар – Назарович

18. Помилку у творенні чоловічого імені по батькові допущено в рядку

- A** Назарій – Назарович
- B** Григорій – Григорович
- C** Кузьма – Кузьмич
- D** Лука – Лукич

19. Помилку у творенні чоловічого імені по батькові допущено в рядку

- A** Василь – Васильович
- B** Григорій – Григорович
- C** Анатолій – Анатольович
- D** Володимир – Володимирович

20. Помилку у творенні жіночого імені по батькові допущено в рядку

- A** Яків – Яківівна
- B** Гнат – Гнатівна
- C** Юрій – Юріївна
- D** Ярош – Ярошівна

ДО РЕЧІ...

Анатолій Анатоліч – псевдо ведучого Анатолія Анатолійовича Ящечка, утворене з розмовного варіанта його імені та по батькові російською мовою – *Anatoliyevich*.

 Неправильно – правильно. M. Волощак. Довідник з українського слововживання. <http://nepravylno-pravylno.wikidot.com/>

Ігорович чи Ігоревич?

18. ПРАВОПИС СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ

Серед поданих слів є такі, що написані з помилкою. Виправте допущені помилки.

Макро-економіка, міні-спідниця, супермаркет, мегамаркет, гіга-байт, ексміністр, піваркуша, зюйд вест, норд-ост, п'яти кілометрівка, біоенергія.

РАЗОМ	
складні іменники	приклади
зі сполучними звуками <i>o, e, ɛ, ɪ</i> та без них	<i>молокопродукти, краєвид, нацкомісія, адмінресурс, добробат</i> (добровольчий батальйон)
з іншомовними частинами <i>авіа-, авто-, агро-, аудіо-, біо-, вело-, гідро-, екстра-, електро-, квазі-, кіно-, лже-, макро-, мега-, мікро-, мілі-, моно-, мото-, нео-, псевдо-, радіо-, соціо-, стерео-, супер-, теле-, турбо-, фото-</i> та ін.	<i>автоцивілка, біоенергетика, лженаука, квазідержава, супермаркет, фотостудія</i>
із кількома основами	<i>автомотовелоперегони, тепловодолікування</i>
із <i>пів-, напів-, полу-</i> (загальні назви)	<i>півлімона, напівальто, полуимисок</i>
із числівником	<i>п'ятирічник, сторіччя, шестиденка*</i>
дієслово наказового способу + іменник	<i>зірвиголова, перекотиполе, Непийвода</i>

ЗАУВАЖТЕ

* Якщо число багатозначне, його зазвичай пишуть цифрами з дефісом: **1500-річчя, 25-кілометрівка.**

З ДЕФІСОМ	
складні іменники	приклади
протилежні за змістом	<i>купівля-продаж, розтяг-стиск</i>
блізькі за змістом	<i>брата-сестри, батько-мати</i>
назви спеціальностей, професій	<i>магнітолог-астроном, лікар-еколог</i>
імена казкових персонажів	<i>Зайчик-Побігайчик, Андрійко-Мудрійко</i>
з іншомовними частинами: <i>віце-, генерал-, екс-, контр-, лейб-, міні-, міді-, максі-, обер-, прем'єр-, унтер-, член-, штабс-</i>	<i>екс-президент, віце-прем'єр, максі-спідниця, міні-гольф, член-кореспондент, унтер-офіцер</i>
проміжні сторони світу	<i>норд-ост, зюйд-вест</i>
складні одиниці виміру	<i>грам-молекула, кіловат-година, людино-день</i>
назви рослин, утворені зі словосполучень	<i>брат-і-сестра, люби-мене, розрив-трава, чар-зілля</i>
із <i>пів-</i> (власні назви)	<i>пів-Америки, пів-Дніпра, пів-Тернополя</i>
скорочення: початок–кінець слова	<i>вид-во (видавництво), б-р (бульвар)</i>
перша частина складного слова, коли далі йде слово з подібною другою частиною	<i>аудіо-, фото-, а також відеофайли, радіо- й телепарата</i>
з першим словом, що підкреслює особливість , прикмету предмета, названого другим словом	<i>дівич-вечір, жар-птиця, козир-дівка, стоп-кран</i>

ЗАУВАЖТЕ

Прикладки, що стоять після пояснюваного іменника й виражають ознаку, яку можна передати прикметником, треба писати з дефісом: **дівчина-красуня** (**АЛЕ:** красуня дівчина), хлопець-богатир (**АЛЕ:** богатир хлопець).

Прикладки — видові назви, що стоять перед пояснюваним словом, треба писати з дефісом: **Дніпро-ріка** (**АЛЕ:** ріка Дніпро), **Київ-місто** (**АЛЕ:** місто Київ).

ДО РЕЧІ...

Проблемним є написання слова *Свят-вечір* (*Святвечір*). Згідно з чинним правописом, цей іменник треба писати з дефісом — *Свят-вечір*, але в сучасних словниках натрапляємо на написання разом — *Святвечір* (від *Святий вечір*). Мовознавці К. Городенська, О. Пономарів та ін. радять писати це слово разом і з великої літери. З огляду на такі розбіжності не можна вважати за помилку в учнівських роботах жодне з цих написань.

Святвечір чи Свят-вечір?

1. Запишіть слова, знявши риску.

Само/хід, лікар/еколог, Зайчик/Побігайчик, чорно/зем, буй/тур, блок/система, трудо/день, людино/день, авто/страда, дизель/мотор, генерал/лейтенант, контр/адмірал, лейб/медик, Убий/вовк, розрив/трава, напів/автомат, полу/мисок, кіловат/година, світло/лікування, супер/техніка, гідро/електро/станція, обер/майстер, норд/вест, пів/місяць.

2. Запишіть слова у дві колонки: 1) разом; 2) з дефісом.

Екс/чемпіон, юрис/консульт, нано/частинки, віце/адмірал, овоче/сховище, розтяг/стиск, інтернет/провайдер, нео/класицизм, Амур/ріка, людино/день, афро/американець.

З перших букв виписаних слів складіть імена героїв поеми І. Котляревського «Енеїда».

3. Поміркуйте, чому слово *трудодень* треба писати разом, а *людино-день* — з дефісом.

4. Виконайте тестові завдання.

1. Разом треба писати слово

- A максі/завдання
- B міні/спідниця
- C супер/турнір
- D екс/чемпіон

2. Разом треба писати слово
 - A** перекоти/поле
 - B** розрив/трава
 - C** люби/мене
 - D** чар/зілля
3. З дефісом треба писати слово
 - A** вело/спорт
 - B** агро/фірма
 - C** гідро/масаж
 - D** віце/чемпіон
4. З дефісом треба писати слово
 - A** псевдо/наука
 - B** лже/патріот
 - C** міні/маркет
 - D** біо/фізика
5. Разом треба писати обидва слова рядка
 - A** біо/енергетика, Мін'/юст
 - B** авто/цивілка, люби/мене
 - C** дип/корпус, бета/промені
 - D** радіо/гурток, стоп/кран
6. Разом треба писати обидва слова рядка
 - A** мото/перегони, мега/маркет
 - B** земле/мір, Лисичка/Сестричка
 - C** двадцяти/ліття, розтяг/стиск
 - D** пройди/світ, міні/автомобіль
7. З дефісом треба писати обидва слова рядка
 - A** хліб/сіль, тонно/кілометр
 - B** Інгул/ріка, макро/економіка
 - C** хлопець/красень, гео/політика
 - D** батько/мати, супер/оснащення
8. З дефісом треба писати обидва слова рядка
 - A** Київ/місто, богатир/хлопець
 - B** дівчина/красуня, пів/кавуна
 - C** інтернет/магазин, Дон/ріка
 - D** віце/ректор, стерео/ефект
9. Разом треба писати кожне слово рядка
 - A** пів/лімона, пів'/яблука, пів/озера
 - B** пів/відра, пів/Одеси, пів/семестру
 - C** пів/Європи, пів/огірка, пів/години
 - D** пів/весни, пів/зошита, пів/Парижа

10. Разом треба писати кожне слово рядка

А напів/автомат, пів/острова, пів'/ями
Б пів/миски, пів/року, пів/Мелітополя
В полу/ботки, пів/Дунаю, пів/городу
Г пів/класу, напів/правда, пів/Львова

11. Разом треба писати кожне слово рядка

А держ/підприємство, медіа/ресурс, норд/ост
Б лісо/степ, п'яти/денка, прем'єр/міністр
В адмін/ресурс, водо/грай, квазі/держава
Г зоре/пад, контр/адмірал, відео/ролик

12. З дефісом треба писати кожне слово рядка

А Харків/місто, людино/день, жар/птиця
Б учений/філолог, супер/шоу, батько/мати
В купівля/продаж, норд/ост, перекоти/поле
Г кіловат/година, дівич/вечір, п'ятир/класник

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш».

Мавка була лісового роду.

Наприклад, Наполеон і Гітлер не читали твір «Хазяїн».

Ярослав Мудрий з отрядом козаків звільнив Київ від німців.

Горбачов став першим Президентом України.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

19. ПРАВОПИС СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ

Як правильно?

Важко поранений чи важкоперанений, складно-сурядний чи складносурядний, торговель-порозважальний, торговельно-розважальний чи торговельно розважальний?

❖ Зі складного слова треба утворити сполучу слів: якщо можна поставити від одного слова до другого питання **який?** **скільки?** **що?** — пишемо разом, якщо можна поєднати слова за допомогою **i** — пишемо з дефісом: **н'ятиденний — днів** (скільки?) **н'ять;** **спортивно-оздоровчий — i спортивний, i оздоровчий.**

РАЗОМ	
складні прикметники	приклади
утворені від складних іменників, які пишемо разом	євросоюзний (від Євросоюз), мікрохвильовий (від мікрохвилі), газовидобувний (від газовидобування)
утворені від залежних між собою слів	народнопоетичний — народна (яка?) поезія; волелюбний — любити (що?) вою; лімоннокислий — лімонна (яка?) кислота
прислівник + (діє)прикметник без пояснювального слова	важкохворий, вищезгаданий* , АЛЕ: <i>трохи</i> вище згаданий
з першою частиною багато-, верхньо-, давньо-, мало-, нижньо-, ново-, складно-, старо- і под.	багатогранний, давньогрецький, новостворений, староукраїнський
числівник + іменник	семиповерховий, н'ятиріковий
з кінцевою частиною -сотий, -тисячний, -мільйонний і под.	стотисячний, трьохсотдвадцятп'ятимільйонний
З ДЕФІСОМ	
утворені від складних іменників з дефісом	віце-прем'єрський (від віце-прем'єр)
утворені від рівнозначних слів (їх можна поєднати за допомогою i)	культурно-технічний (i культурний, i технічний), суспільно-політичний (i суспільний, i політичний), АЛЕ: зловорожий, хитромудрий
іменник + дієслово з префіксом	контрольно-вимірювальний
прикметник (-ико, -іко) + прикметник	історико-культурний, механіко-математичний
військово-, воєнно- + прикметник	військово-морський, воєнно-стратегічний**
прикметник (колір, смак) + прикметник (колір, смак) = поєднання кольорів, смаків, додаткові відтінки	блакитно-рожевий, гірко-солоний, АЛЕ: жовтогарячий, червоногарячий, золотогарячий — окремі кольори
прикметник + прикметник = проміжні сторони світу	південно-східний
числівник (цифрами) + іменник	100-річний, 8-тонний

ЗАУВАЖТЕ

1. ***Окремо** треба писати прислівник, що утворений від відносного прикметника й зберігає логічний наголос, з наступним (діє)прикметником: *діаметрально протилежний, швидко прочитаний, хімічно зв'язаний*.
2. **Суспільно важливий, суспільно небезпечний, суспільно необхідний** і под. треба писати **окремо**. Перевіряйте написання, використовуючи формулу «**2-й компонент – для суспільства**»: важливий для суспільства, небезпечний для суспільства, необхідний для суспільства (але сполука **політичний** для суспільства — набір слів без змісту, тому **суспільно-політичний** пишемо з дефісом).
3. Запам'ятайте написання слів **всесвітньо відомий і всесвітньо-історичний**.
4. ****Військовозобов'язаний, військовополонений** треба писати **разом**, бо це прикметники, ужиті в значенні іменників: Женевська конвенція вимагає з усіма **військовополоненими** поводитися однаково. **Обмін військовополоненими**.

1. Запишіть слова, знявши риску.

Холодно/кровний, аграрно/промисловий, німецько/український, всесвітньо/відомий, автомобільно/тракторний, легко/атлетичний, авторсько/правовий, хитро/мудрий, лимонно/кислий, кримсько/татарський, верхньо/дніпровський, трохи/нижче/підписаний, двадцяти/дев'яти/мільярдний, темно/червоний, жовто/гарячий, кисло/солодкий, контрольно/вимірювальний, віце/президентський, суспільно/вагомий, суспільно/економічний, суспільно/корисний, гостро/носий, китайсько/японський, мікро/хвильовий.

2. Випишіть прикметники з дефісом.

Хитро/мудрий, суспільно/необхідний, зимово/осінній, всесвітньо/відомий, алжирсько/туніський, гостро/сюжетний, бузково/трояндovий, швидко/розчинний, історико/філологічний, діаметрально/протилежний, лілово/жовтий, червоно/гарячий, австрійсько/німецький, кримсько/татарський.

З перших букв виписаних слів складіть прізвище українського поета-романтика.

- 3.** Поміркуйте, чому прикметник *білосніжний* треба писати разом, а *сніжно-білий* — з дефісом.

- 4.** Виконайте тестові завдання.

1. Разом треба писати слово

- A** українсько/німецький
- B** польсько/український
- C** західно/український
- D** південно/західний

2. Разом треба писати слово

- A** золото/гарячий
- B** кисло/солодкий
- C** світло/рожевий
- D** синьо/жовтий

3. Окремо треба писати слова

- A** суспільно/економічний
- B** суспільно/політичний
- C** суспільно/історичний
- D** суспільно/важливий

4. Окремо треба писати слова

- A** вище/згаданий
- B** давньо/грецький
- C** старо/український
- D** швидко/написаний

5. З дефісом треба писати слово

- A** мовно/літературний
- B** народно/поетичний
- C** соціо/культурний
- D** мовно/стильовий

6. З дефісом треба писати слово

- A** військово/полонений
- B** воєнно/стратегічний
- C** червоно/гарячий
- D** жовто/гарячий

7. Разом треба писати обидва слова в рядку

- A** лимонно/кислий, кримсько/татарський
- B** східно/німецький, військово/морський
- C** мало/забезпечений, крохмале/патоковий
- D** чужо/земний, електронно/обчислювальний

8. Разом треба писати обидва слова в рядку

- A** чисто/сердечний, зло/ворожий
- B** повно/цінний, казково/пісенний
- C** тепло/обмінний, м'ясо/молочний
- D** чотири/зірковий, садово/городній

9. З дефісом треба писати обидва слова в рядку

- A** яскраво/фіолетовий, нижче/підписаний
- B** механіко/математичний, ніжно/рожевий
- C** освітньо/виховний, конусо/подібний
- D** кисло/терпкий, лимонно/кислий

10. З дефісом треба писати обидва слова в рядку

- A** іспансько/туніський, гостро/вухий
- B** науково/фантастичний, темно/синій
- C** сумово/тривожний, жовто/гарячий
- D** північно/східний, безмежно/щастильний

11. Разом треба писати кожне слово рядка

- A** сорока/мільйонний, всесвітньо/відомий, гостро/верхній
- B** кам'яно/вугільний, військово/зобов'язаний, біло/сніжний
- C** далеко/глядний, макро/економічний, суспільно/історичний
- D** вільно/думний, загадково/таємничий, хімічно/зв'язаний

12. З дефісом треба писати кожне слово рядка

- A** розлого/крилатий, довго/жданий, віце/президентський
- B** духмяно/медвяний, золотисто/рожевий, вище/підписаний
- C** турецько/болгарський, всесвітньо/історичний, сіро/зелений
- D** діаметрально/протилежний, конусо/подібний, сизо/фіалковий

Ох, «ЙУЙ»... Про мову важковагової музики, мову в музиці й мову музикантів. #загадки#мови

20. Закінчення **-а (-я), -у (-ю)** у родовому відмінку однини іменників чоловічого роду

20. ЗАКІНЧЕННЯ **-а (-я), -у (-ю)** У РОДОВОМУ ВІДМІНКУ ОДНИНИ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Доберіть правильне закінчення Р. в. одн.

Дзвон(*a, y*), стол(*a, y*), Париж(*a, y*), виноград(*a, y*), Дніпр(*a, y*), центр(*a, y*).

◆ Позначте слова: а) які ви записали автоматично, не замислюючись; б) які змусили згадувати певне правило; в) щодо написання яких ви не впевнені.

❖ Загалом **закінчення *-а (-я)*** мають назви всього конкретного, із чіткими межами, що можна полічити, узяти до рук: *графина, стільця*; закінчення ***-у (-ю)*** мають назви **абстрактного**, що не можна полічити, до чого не можна доторкнутися: *розпачу, світогляду, піску*.

-А (-Я)		-У (-Ю)	
назви	приклади	назви	приклади
конкретні предмети	<i>айфона, олівця, монітора</i>	абстрактні поняття: почуття, процеси, стани	<i>гніву, винятку, достатку, ідеалу, імпорту, аналізу</i>
особи, власні імена, прізвища	<i>актора, диджея, Олега, Шевченка</i>	збірні поняття	<i>народу, натовпу, вишняку, тексту</i>
персоніфіковані явища	<i>Мороза, Вітру</i>	явища природи	<i>морозу, вітру</i>
тварини	<i>коя, орла, окуня</i>	речовини, матеріали	<i>азоту, бурштину, піску</i>
частини тіла, органі	<i>рота, хребта, шлунка, хвоста,</i> АЛЕ: <i>мозку</i>	хвороби	<i>менінгіту, кору</i>
дерева та квіти	<i>клена, дуба, тюльпана,</i> АЛЕ: <i>маку</i>	сорти плодових дерев, кущі й трави	<i>голдену, дюшесу, очерету, бузку,</i> АЛЕ: <i>бамбука</i>
географічні назви* міст, сіл, річок**	<i>Києва, Львова, Парижа, Дніця, Дністра</i>	географічні назви річок, озер, гір, островів, півостровів, країн, областей	<i>Бугу, Світязю, Ельбрусу, Кіпру, Криму, Єгипту, Донбасу</i>

ЗАУВАЖТЕ

* У назвах *Давидовий Брід, Зелений Гай* слова *брід, гай* — загальні назви. Вони в Р. в. мають закінчення ***-у (-ю)***, тож і в назвах населених пунктів мають таке саме закінчення: *Давидового Броду, Зеленого Гаю*.

** Назви річок мають закінчення ***-а (-я)***, коли в Р. в. одн. наголошено кінцевий склад.

-А (-Я)		-У (-Ю)	
назви	приклади	назви	приклади
архітектурні деталі	карниза, еркера, портика	споруди, приміщення та їх частини	супермаркету, замку, каналу, коридору
страви, плоди	стейка, біфіштекса, лимона	речовинні й рідкі страви, напої	борщу, чаю, кисню
машини, їх деталі	квадроцикла, двигуна	ігри, танці, види спорту	тенісу, вальсу, хіт-хопу, хокею, АЛЕ: гопака
міри довжини, ваги, грошей, чисел, часу	кілометра, грама, долара, мільйона, тижня, місяця, АЛЕ: віку, року	слова зі значенням місця, простору*	майдану, танцполу, лугу, краю, світу, АЛЕ: хутора, берега
дні тижня, місяці	понеділка, січня	установи, заклади, організації	телекентру, інституту, секретаріату
елементи будови чогось, геометричні фігури, наукові терміни	додатка, займенника, трикутника, чисельника, сегмента, кута, тангенса	епохи, напрями, учнення, жанри	Ренесансу, імпресіонізму, рену, дезметалу, епосу

ЗАУВАЖТЕ

1. У деяких іменниках закінчення залежить від:

- а) **значення слова:** центра (математичне поняття) — центру (організація), бурштина (камінь) — бурштину (мінерал), акта (документ) — акту (дія), терміна (слово) — терміну (строк) і т. ін.;
 б) **наголосу:** стола і столу, моста і мосту, а також: гуртка, табуня, вівса, бліндажа, гаража, куреня, млиніа, хліва, горба, квача, гопака, правця, Дніпра, ривка, стрибка, стусаня тощо.
 Коли б закінчення було ненаголошеним, то було б -у (-ю);
 в) **суфікса -к-:** *гайка, провулочка, лужка.

2. Закінчення **-у (-ю)** мають: а) **складні безсуфіксні слова:** водогону, живопису, рукопису.

- АЛЕ:** електровоза, пароплава (назви машин); б) **префіксальні іменники:** вибою, затору, усміху.
АЛЕ: заступника (назва особи).

Отже, зважаймо на таке:

чітко окреслене чи абстрактне?	пензля й живопису
назва істоти чи явища?	Вітра (прізвище) і вітру (явище природи)
міра чогось чи процес?	листопада (назва місяця) і листопаду (опадання листя)
місто чи країна?	Ужгорода й Ірану
наголос на закінченні чи на основі?	стола й столу, Дніпра й Булу

 1. Запишіть іменники у формі родового відмінка однини.

Цемент, Кривий Ріг, гопак, свинець, присудок, Івано-Франківськ, пасажир, сантиметр, усміх, Буг, понеділок, роман, Роман, рукопис, В'єтнам, Мадрид, борщ, бідон, каштан, міліметр, котанганс, смартфон, уривок, акордеон.

20. Закінчення *-a (-я)*, *-y (-ю)* у родовому відмінку однини іменників чоловічого роду

2. Виконайте завдання за зразком, утворивши форми родового відмінка однини.

Зразок. Балу (танцювальний вечір), бала (оцінка).

Рахунк (дія), рахунк (документ); детектив (твір), детектив (агент); дзвон (предмет), дзвон (звук); Вашингтон (місто), Вашингтон (штат); папер (матеріал), папер (документ); термін (строк), термін (наукове слово); камен (матеріал), камен (окремий шматок, брила).

3. Випишіть слова, які у формі родового відмінка однини мають закінчення *-у (-ю)*.

Амстердам, туман, талісман, інженер, окис, любисток, баян, варіант, океан, відсоток, Киргизстан, аул, шлунок, циферблат.

З перших букв вписаних слів складіть назву виду гуртової праці.

4. Перегляньте експрес-урок «Тільки не дивіться в нижню частину екрана» і наведіть свої приклади на почуті правила.

Тільки не дивіться в нижню частину екрана.

5. Виконайте тестові завдання.

1. Закінчення *-a (-я)* у формі родового відмінка однини має іменник

- A** трамвай
- B** будинок
- C** Ізраїль
- D** мороз

2. Закінчення *-a (-я)* у формі родового відмінка однини має іменник

- A** хокей
- B** Китай
- C** оркестр
- D** конверт

3. Закінчення *-a (-я)* у формі родового відмінка однини має іменник

- A** футбол
- B** варіант
- C** Байкал
- D** вокзал

4. Закінчення *-y (-ю)* у формі родового відмінка однини має іменник

- A** кілометр
- B** директор
- C** капітал
- D** долар

5. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини має іменник
- A автобус
B кисіль
C грам
D дуб
6. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини має іменник
- A інфінітив
B косинус
C Мороз
D жанр
7. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A граб, відмінок
B Лондон, сад
C метр, теніс
D атом, Буг
8. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A Олег, ліцей
B чайник, храм
C тролейбус, Крим
D диван, Нью-Йорк
9. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A тангенс, сад
B Дністер, гопак
C Мюнхен, нежить
D тиждень, Пакистан
10. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A Непал, портрет
B ліс, малиночок
C мозок, вітер
D суп, Львів
11. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A компот, Тибет
B твіст, гурток
C офіс, гараж
D сніг, клен
12. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають обидва іменники рядка
- A Судан, градус
B кисень, лимон
C степ, добробут
D вокзал, Прут

20. Закінчення **-а (-я)**, **-у (-ю)** у родовому відмінку однини іменників чоловічого роду

13. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** кравець, струмок, смерч
B іменник, король, млин
C Київ, ведмідь, палац
D радіус, четвер, голос
14. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** вечір, кілометр, Збруч
B палець, патріот, Кавказ
C Берлін, ставок, синтез
D шлунок, агент, бальзам
15. Закінчення **-а (-я)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** стрілець, батон, конфлікт
B тюльпан, агроном, гідроліз
C Ужгород, циферблат, мільйон
D огірок, Тернопіль, Афганістан
16. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** компот, граніт, букет
B туман, балкон, Дніпро
C завод, журнал, двигун
D анекдот, імпульс, буревій
17. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** вогонь, Аарат, блокнот
B землетрус, суп, Маріуполь
C волейбол, літопис, роман
D водень, батальйон, кросворд
18. Закінчення **-у (-ю)** у формі родового відмінка однини мають усі іменники рядка
- A** університет, дах, любисток
B іспит, експеримент, зошит
C майдан, будинок, промінь
D чай, синтаксис, Севастополь

 Дзвона чи дзвону? або **-а (-я)** чи **-у (-ю)** в родовому відмінку. Н. Лозова. <http://rodovyividminok.wikidot.com/>

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «До майбутнього ми йдемо, оцираючись на минуле».

Бомба була оброшена на Хиро Сіму і Наго Сакі.

Я знаю людей, які не оцираються на зад, а дивляться тільки у перед.

Іван тільки воспользовався Катериною, коли вона зв'язалася з москальом.

Кожна людина тягнеться до майбутнього як лебіть до лебітки.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

21. ЗАКІНЧЕННЯ ІМЕННИКІВ У ФОРМІ КЛИЧНОГО ВІДМІНКА

Як треба звернутися?

Шановний Віталію Петровичу чи Віталіє Петровиче? Мила Гале чи Галю? Дорогий святий Миколаю чи Миколає? Агов, Ігоре чи Ігорю? Мілій мій Вінні Пуху чи Вінні Пуше?

Відміна	Група	Закінчення	Умови	Приклади
I відміна	твірда	о	—	країно, Миколаївно, Україно, Притуло
		е	після приголосного	воле, Катре, Ільє
	м'яка	е	після голосного	Маріє, мріє
		ю	пестливі форми	доню, кицю, Галю
	мішана	е	—	дүше, вельможе
II відміна	твірда	у	українські — із суфіксами -ик , -ок , -к іншомовні — на г , к , х	синку, садку ТАКОЖ: сину, тату, діду
		е	безсуфіксні	океане, Семене, Нойзе
		е	географічні назви на -ів (-їв), -ов , -ев (-ев), -ин , -ін (-їн)	Киеве, Каневе, Пирятине
		е або Н. в.	власні імена на -ів (-їв), -ов , -ев (-ев), -ин , -ін (-їн)	Глібов і Глібове
		ю	—	учителю, Дунаю, святий Миколаю
	м'яка	е	на -ець (-ець)	хлопче, шевче, кравче
		у	загальні назви на ч , ш	товаришу, дошу
	мішана	е	власні назви на ж , ч , ш	Збрáаже, Буше, Обручe
		у	загальні назви на p , ж	школяре, стороже
III відміна		е	—	відповіде, любове, радосте

ДО РЕЧІ...

Іменники на **-ець** (-ець), наприклад **швець**, **хлопець**, **АЛЕ** у формі клічного відмінка переважно мають закінчення **-е**: **шевче**, **хлопче**. Але окремі іменники мають закінчення **-ю**: **бійцю**, **знавцю**, **українцю**, **мудрецю**.

Правильність уживання таких слів треба перевіряти за словником.

ЗАУВАЖТЕ

- Для звертань із кількох слів вибираємо такі форми:
 - власна назва + власна назва** = Кл. в + Кл. в.: **Віталіно Володимиривно**, **Іване**, **Іване-Аскольде Солошенку**;
 - загальна назва + власна назва** (ім'я) = Кл. в + Кл. в.: **пане Олексію**, **друже Костю**;
 - загальна назва + загальна назва** = Кл. в + Кл. в. (або Н. в.): **пане добродію** (добродій),

21. Закінчення іменників у формі клічного відмінка

пане директоре (директор);

г) загальна назва + власна назва (прізвище) = Кл. в + Н. в.: друже Григорчук, пане Іваненко, добродійко Заремба.

2. Проблемним є творення форми клічного відмінка від імені *Igor*. Хоча правопис подає форму *Igorе*, проте сучасні науковці наполягають на формі *Igorю*, оскільки цей іменник належить до м'якої групи (як *Sergiu*, *Andriю*, *dіdусю* й под.). Як бути в такій ситуації? Хай там як, а ми маємо орієнтуватися на чинний правопис, тому на письмі радимо вживати форму *Igorе*. До усного мовлення вимоги не такі сурові, як до писемного, тому в побутовій ситуації можна вживати і форму *Igorю*.

Від імені Олег утворюються паралельні форми *Olegу* й *Oлеже* (як *князю* й *княже*). Обидва варіанти правильні, але радимо надавати перевагу формі із закінченням **-е**: *Oлеже*.

3. У множині форми клічного й називного відмінків збігаються: *Друзі, заходьте! Колеги, зі святом вас!*

1. Запишіть іменники у формі клічного відмінка однини.

Олесь, Олеся, Іван, Іванна, Валерій, Валерія, Ілля, Сава, Наталя, Наталія, Наталка, Ната, Георгій, Григорій, Анатолій, товарищ, керівник, адміністратор, учитель, учень, однокласник, ровесник, борець, хлопець, швець, кравець.

2. Від поданих слів утворіть форму клічного відмінка й запишіть у дві колонки:
1) з **-у (-ю)**; 2) з **-е (-є)**.

Яся, радник, Жорж, Амалія, очільник, син, Настя, Наталія, лось, Анатолій, Валя, Антон.

З перших букв вписаних слів складіть чоловіче й жіноче ім'я.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A глядачу
B хлопче
C борцю
D татко

2. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A пане
B мамо
C сине
D діду

3. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A батьку
B сестро
C дядьку
D родиче

4. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A матусе
B бабусю
C голубе
D юначе

5. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A товарише
B мудрецю
C океане
D бабо

6. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A молодче
B добродіє
C зайчику
D ведмедю

7. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A батьківцино
B Дніпре
C земле
D крає

8. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в слові
A директору
B господине
C вихователю
D мовознавцю

21. Закінчення іменників у формі кличного відмінка

9. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в слові
- A** англійцю
B українцю
C росіянину
D грузине
10. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в імені
- A** Єгоре
B Сергіє
C Богдане
D Олександре
11. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в імені
- A** Юрію
B Андрію
C Олексію
D Володимиру
12. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в імені
- A** Павло
B Олексо
C Микито
D Миколо
13. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в імені
- A** Ганно
B Олено
C Марію
D Валю
14. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в імені
- A** Галю
B Настю
C Надю
D Олю
15. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в слові
- A** Надіє
B Майс
C Ольже
D Євгеніє
16. Помилку у творенні форми кличного відмінка допущено в рядку
- A** коню, круче
B родино, сім'є
C солдате, душо
D козаче, капітане

17. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в рядку

А мріє, мово
Б Києве, Львове
В лікарю, дідусе
Г пісне, сестрице

18. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в рядку

А Іване, Василю
Б Катре, Юрію
В Денисе, Юлю
Г Іванно, Петро

19. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в рядку

А Світлано, Олеже
Б Поліно, Степане
В Євгеніє, Євгену
Г Валеріє, Валерію

20. Помилку у творенні форми клічного відмінка допущено в рядку

А Гнате Олеговичу
Б пане Президенте
В панно Богдано
Г колега Діденко

Найзагадковіша загадка мови. #загадки#мови

22. ПРАВОПИС СУФІКСІВ **-ов-, **-ев-**, **-ев-** У ПРИКМЕТНИКАХ**

Як правильно?

Кварцевий чи кварцовий, магнієвий чи магнійовий, грушевий чи грушовий?

- ❖ Вибір суфікса залежить від **наголосу**, від **приголосного перед суфіксом**, від **роду** (присвійних прикметників).

НАГОЛОС	ПІСЛЯ	ПИШЕМО СУФІКС	ПРИКЛАДИ
на основі	шиплячих і м'яких	-ев-	грушевий, овочевий, сталевий (<i>сталъ</i>), березневий (<i>березень</i>)
	подовжених приголосних та <i>й</i>	-ев-	життєвий, магнієвий (<i>магній</i>), дієвий (<i>дія[й]а</i>)
будь-де	твердих	-ов-	винятковий, ваговий
на закінченні	шиплячих і м'яких		бойовий, дійовий, болюовий

ПРИСВІЙНІ ПРИКМЕТНИКИ			
Рід	Група	Суфікс	Приклади
ж., с.	твірда	-ов-	Петрова(е)
	м'яка та мішана	-ев-, -ев-	Ігорева(е), міністрелева(е), Андрієва(е)
ч.	усі	-ів-, -ів-	Петрів, Ігорів, Андріїв

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

Слова **дієвий** та **дійовий** — рівноцінні варіанти в значенні «здатний активно діяти, впливати на когось, щось; ефективний, результативний»: **дійовий** (**дієвий**) вплив, **дійовий** (**дієвий**) засіб, **дійове** (**дієве**) виховання, **дійове** (**дієве**) знаряддя. **Виняток:** у художньому творі — тільки **дійова** особа.

1. Випишіть прикметники, у яких на місці пропуску треба вписати букву **е** та **є**.

Кварц..вий, деш..вий, реч..вий, оранж..вий, гай..вий, пол..вий, вогн..вий, дощ..вий, женевен..вий, есенці..вий, плеч..вий, насінн..вий, кефал..вий, плащ..вий, окун..вий.

З перших букв виписаних слів складіть прізвище відомого українця.

2. Утворіть і запишіть присвійні прикметники чоловічого й жіночого роду за зразком.

Зразок. Батько — батьків, батькова.

Сергій — _____

Ігор — _____

Михайло — _____
перукар — _____
дід — _____
брат — _____

3. Виконайте тестові завдання.

1. Літеру **o** треба писати на місці пропуску в слові

- A** матч..вий
- B** оранж..вий
- C** кварц..вий
- D** замш..вий

2. Літеру **o** треба писати на місці пропуску в слові

- A** яблун..вий
- B** груш..вий
- C** сутт..вий
- D** тін..вий

3. Літеру **o** треба писати на місці пропуску в слові

- A** магні..вий
- B** кальці..вий
- C** насінн..вий
- D** сторож..вий

4. Літеру **o** треба писати на місці пропуску в слові

- A** комиш..вий
- B** яблун..вий
- C** груш..вий
- D** плац..вий

5. Літеру **e** треба писати на місці пропуску в слові

- A** місяц..вий
- B** винн..вий
- C** взутт..вий
- D** алич..вий

6. Літеру **e** треба писати на місці пропуску в слові

- A** реч..вий
- B** плеч..вий
- C** ключ..вий
- D** спориш..вий

7. Літеру **e** треба писати на місці пропуску в слові

- A** нож..вий
- B** борщ..вий
- C** кварц..вий
- D** полин..вий

22. Правопис суфіксів **-ов-**, **-ев-**, **-ев-** у прикметниках

8. За допомогою суфікса **-ев-** утворюються прикметники від обох іменників рядка
- A водень, гість
B парча, плюш
C банан, магній
D червень, суть
9. Літеру **о** треба писати в обох прикметниках, утворених від слів рядка
- A гроші, гай
B палац, беж
C край, галузь
D поле, спаржа
10. Літеру **о** треба писати в обох прикметниках, утворених від слів рядка
- A куля, марш
B стиль, місце
C нуль, ситець
D бій, березень
11. Літеру **о** треба писати в обох прикметниках, утворених від слів рядка
- A річ, сірководень
B хрящ, дріжджі
C тінь, грудень
D біль, кільце
12. Літеру **e** треба писати в обох прикметниках, утворених від слів рядка
- A кришталь, туя
B корінь, сміття
C серпень, замша
D яблуня, поняття

Курочка ряба: казка, міф чи реальність? #загадки#мови

23. ПРАВОПИС ВІДМІНКОВИХ ФОРМ ЧИСЛІВНИКІВ

Уявіть себе в ролі ведучого інформаційної програми. Ви в прямому ефірі читаєте із суплера такий текст:

2016 року українські параолімпійці повернулися зі 117 медалями: 41 золотою, 37 срібними та 39 бронзовими.

❖ Для правильного відмінювання числівників зважте на їхню будову та значення.

За будовою числівники поділяють на **прості** (одне слово, одна основа: *вісім*), **складні** (одне слово, дві основи: *вісімдесят*) і **складені** (два та більше слів: *вісімдесят вісім*). За значенням числівники є **кількісні** та **порядкові**.

ЧИСЛІВНИК ЗА ЗНАЧЕННЯМ		ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ДЕЯКИХ ЧИСЛІВНИКІВ	
кількісний – скільки?	цилі <i>один</i>	відмінностья як займенник <i>той</i>	одногó, однієї*
	<i>два, три, чотири, кілька, багато, двое, четверо тощо</i>	у збірних випадає -ер(о) , в обидва, обидві випадає -да, -дві	четверо – чотирьох, обидва – обох
	<i>нуль, тисяча, мільйон, мільярд</i>	відмінюються як іменники	нуля, нулем
	<i>сорок, дев'яносто, сто</i>	у непрямих відмінках мають закінчення -а	сорока, дев'яноста,ста**
порядковий – кому?	дробові <i>півтора, півтори</i>	змінюються тільки за родами	ч. р.: <i>півтора кілометра, кілометрами</i> ж. р.: <i>півтори доби</i>
	<i>півтораста</i>	не відмінюється та не змінюється за родами	<i>півтораста гринень, гринями</i>
	<i>дві п'ятіх, одна ціла сім сотих</i>	усі перші компоненти змінюються як кількісний числівник, а останні – як порядковий	одній цілій сімом (скільком?) сотим (котрим?)
	<i>третій</i>	відмінностья як прикметник м'якої групи	третього
порядковий – кому?	<i>усі інші</i>	відмінюються як прикметники твердої групи	восьмого
	<i>+ сотий, тисячний, мільйонний, мільярдний</i>	перша частина – завжди в Р. в., окрім <i>сто, дев'яносто</i>	тисячотий, тисячотого
	<i>складений</i>	змінюється лише останній компонент	у тисяча дев'ятсот шістдесят сьомому році

ЗАУВАЖТЕ

- * Запам'ятайте наголос у сталих висловах типу *одін* до *одного*, *одна* *одній*.
- **Не плутайте простий числівник **сто** й частини складних числівників **-ста**, **-сот** — відмінюються по-різному!
- 50–80** — змінюється тільки **друга частина**: *п'ятдесяти, п'ятдесятьох, п'ятдесятим...*
- 500–900** — змінюються **обидві частини**: *п'ятисот, п'ятистам.*
- Два, три, чотири** поєднуються з іменником чоловічого й жіночого роду у формі називного відмінка множини: *два будинки, три режисери, чотири пальці.*

ВІДМІНЮВАННЯ КІЛЬКІСНОГО СКЛАДЕНОГО ЧИСЛІВНИКА				
Відмінок	Питання	простий + <i>сто, ста</i> змінюються обидві частини	простий + -дцять, -десят змінюється тільки остання частина	простий
Н. в.	скільки?	<i>вісімсот</i>	<i>вісімдесят</i>	<i>вісім</i>
Р. в.	скількох?	<i>восьмисот</i>	<i>вісімдесята(ьох)</i>	<i>восьми, вісімох</i>
Д. в.	скільком?	<i>восьмистам</i>	<i>вісімдесяти(ьом)</i>	<i>восьми, вісімом</i>
З. в.	скільки?		як Н. в.	
Ор. в.	скількома?	<i>вісъмстами</i> <i>вісъмомастами</i>	<i>вісімдесятыма(ьома)</i>	<i>вісъма</i> <i>вісъмома</i>
М. в.	на скількох?	<i>(на) восьмистах</i>	<i>(на) вісімдесяти(ьох)</i>	<i>(на) восьми,</i> <i>(на) вісімох</i>

ЗАУВАЖТЕ

- У числівниках **шість, сім, вісім** відбувається чергування *i* з *e, o*: **шести, семи, восьми**.
- П'ятдесят, п'ятсот, шістдесят, шістсот** пишемо **без знака м'якшення**.
- Запам'ятайте наголос: **одинадцять, чотирнадцять**.
- Відчислівникові іменники й прикметники **пишемо разом**: **двохсотріччя, столітній, вісімдесятишестиметровий, стосорокасемиденний** (але такі довгі слова частіше передають цифрами: **147-денний**).

1. Провідміняйте числівники **п'ятсот шістдесят і сорок вісім**.

2. Запишіть словосполучки, розкривши дужки.

два (олівець) – _____
 три (банан) – _____
 чотири (директор) – _____
 півтора (місяць) – _____
 три з половиною (день) – _____
 сорок два (сайт) – _____

3. Виконайте тестові завдання.

1. Помилку допущено у відмінованні числівника
A чотирьох
B чотирьом
C чотирьома
D (на) чотирьох

2. Помилку допущено у відмінованні числівника
A сіма
B сімома
C сімох
D семи

3. Помилку допущено у відмінованні числівника
A п'ятидесяти
B п'ятдесятю
C п'ятдесятюма
D (у) п'ятдесяти

4. Помилку допущено у відмінованні числівника
A п'ятиста
B п'ятистам
C п'ятьмастами
D (на) п'ятистах

5. Помилку допущено у відмінованні числівника
A семисот
B семистам
C семистами
D (у) семистах

6. Помилку допущено у відмінованні числівника
A сорока трьох
B сорокам трьом
C сорока трьома
D (на) сорока трьох

7. Правильною є відмінкова форма числівника
A шестидесяти чотирьох
B шістдесяті чотирьом
C шістдесятма чотирьома
D (у) шестидесяти чотирьох

8. Правильною є відмінкова форма числівника
A тридцяти восьми
B тридцятьом восьмом
C тридцятьма восьми
D (на) тридцяти восьмох

9. Правильною є відмінкова форма числівника
- A** шестиста дев'яноста
B шестистам дев'яноста
C шестистами дев'яноста
D (у) шістьохстах дев'яноста
10. Правильною є відмінкова форма числівника
- A** семиста шести
B семиста шістом
C семистами шістьма
D (на) семистах шістьох
11. Помилку допущено у відмінюванні числівника
- A** семисот семи
B семистам семи
C семистами сьома
D (у) семистах семи
12. Помилку допущено у відмінюванні числівника
- A** дев'ятиста шістдесяті
B дев'ятистам шістдесятим
C дев'ятьмастами шістдесятма
D (на) дев'ятистах шістдесяті
13. Помилку допущено у відмінюванні числівника
- A** восьмисот дев'яти
B восьмистам дев'яти
C восьмистами дев'ятьма
D (у) восьмистах дев'яти
14. Правильною є відмінкова форма числівника
- A** двохста сорока трьох
B двомстам сорокам трьом
C двомастами сорока трьома
D (на) двомстах сорока трьох
15. Правильною є відмінкова форма числівника
- A** п'ятьохсот двох
B п'ятиста двум
C п'ятистами двома
D (у) п'ятистах двох
16. Правильною є відмінкова форма числівника
- A** у тисяча шестисот сьомому році
B у тисячу шістсот сьомому році
C у тисячу шестисот сьомому році
D у тисяча шістсот сьомому році

17. Помилку допущено в рядку

- А півтора місяці
- Б два апельсини
- В четверо малят
- Г шість троянд

18. Помилку допущено в рядку

- А три сценарія
- Б п'ять сестер
- В півтора дня
- Г двоє друзів

19. Помилку допущено в рядку

- А троє дівчат
- Б четверо хлопців
- В п'ятеро каченят
- Г шестеро товаришів

20. Помилку допущено в рядку

- А два тижні
- Б троє поросят
- В півтора тижня
- Г чотири фахівця

Три фахівця чи три фахівці?

Українські казки: що ми знаємо про українське народне фентезі? #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш».

Все можливо. Треба тільки тілом захотіти.

Цнотливий аркуш.

Я не концентруюсь на інституті, а концентруюсь на перепоні до нього.

Кай і Авель.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

24. ПРАВОПИС ДІЄСЛІВНИХ ЗАКІНЧЕНЬ

Як правильно?

Ліплють чи ліплять, коні іржать чи іржуть, біжать чи біжуть, вантажемо чи вантажимо, хочимо чи хочемо, ходимо чи ходемо?

❖ Щоб правильно дібрати закінчення, треба визначити **форму дієслова**, а також знати, за яким зразком відмінюються ці дієслова — за **I** чи **II дієвідміною**.

ЯК ВИЗНАЧИТИ ДІЄВІДМІНУ?				
Форма дієслова	I дієвідміна		II дієвідміна	
ЗА ЗАКІНЧЕННЯМ				
З ос. одн. він, вона, воно	-e (-e)	береже, несе	-ить	кричить, шумить
З ос. мн. вони	-уть, -ють	бережуть, несуть	-атъ, -яты	кричатъ, шумлять
ЗА ОСНОВОЮ				
інфінітив <i>що робити?</i> <i>що зробити?</i>	a (після шипл.), <i>i, ī, u</i>	є суфіксами і НЕ випадають належать до кореня	<i>радити</i> — <i>радію</i> , <i>мішати</i> — <i>мішаю</i> , <i>шити</i> — <i>шило</i> <i>бити</i> — <i>б'ю</i>	a (після шипл.), <i>i, ī, u</i> випада- ють
	—	їх немає взагалі	<i>класти</i> — <i>кладу</i> , <i>боротися</i> — <i>борюся</i>	

Запам'ятайте винятки!

I дієвідміна: *хотити, гудити, ревити, сопити, іржати*

II дієвідміна: *бігти, боятися, спати, стояти*

ЯК СКОРИСТАТИСЯ ТАБЛИЦЕЮ?

З'ясуємо, як треба писати: *пишиш* чи *пишеш*. Ставимо дієслово в 3 особу множини (вони що роблять?): *пишуть*. Оскільки закінчення **-уть**, то це дієслово **I дієвідміни**: *пишеш*. Але є такі дієслова, що за формую 3 особи множини не вдається визначити дієвідміну. **Наприклад:** *борються* чи *боряться*? У такому разі перевіряємо за інфінітивом (див. нижню частину таблиці). В інфінітиві *боротися* перед **-ти** немає суфікса **-а-** (після шиплячого), **-и-**, **-и-**, **-ї-**, — отже, це дієслово I дієвідміни: *борються*, *борешся*. **Бачутъ** чи **бачать**? В інфінітиві *бачити* перед **-ти** є суфікс **-и-**; він у першій особі одинини випадає: *бачу* — отже, це дієслово II дієвідміни: *бачать*, *бачиш*.

ЗАУВАЖТЕ

Форми *брязкати* й *брязкотіти*, *слати* й *стелити*, *волокти* й *волочити* належать до різних дієвідмін. Переконайтесь в цьому, застосувавши правило.

1. Уставивши пропущені літери, запишіть дієслова у дві колонки: 1) з **е (ε)**; 2) з **и (ї)**.

Пост..мо, облива..мо, гуд..мо, ірж..мо, охрест..мо, мисл..мо, іскр..мося, довод..мо, рев..мо, опиту..мо, обговор..мо, кол..мо, рад..мо.

З перших букв вписаних слів складіть назви овочів.

2. Поміркуйте, чому в орфографічних словниках форми *стукочеш* і *стукочиш*, *цокочеш* і *цокочиш* мають різне написання.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Букву **е (ε)** на місці крапок треба писати в дієслові

- A** помнож..ш
- B** порад..ш
- C** сход..ш
- D** зйд..ш

2. Букву **е (ε)** на місці крапок треба писати в дієслові

- A** ліп..ш
- B** діл..ш
- C** кри..ш
- D** маст..ш

3. Букву **и (ї)** на місці крапок треба писати в дієслові

- A** плат..ш
- B** плач..ш
- C** зітха..ш
- D** аналізу..ш

4. Букву **и (ї)** на місці крапок треба писати в дієслові

- A** чеш..ш
- B** лиж..ш
- C** маж..ш
- D** вод..ш

5. Букву **и (ї)** на місці крапок треба писати в дієслові

- A** силл..ш
- B** плач..ш
- C** моч..ть
- D** пол..ш

6. Букву **и (ї)** на місці крапок треба писати в дієслові
- A** хоч..мо
B гуд..мо
C рев..мо
D біж..мо
7. Букву **и (ї)** на місці крапок треба писати в дієслові
- A** бор..моя
B мел..мо
C бач..мо
D кол..мо
8. Букву **e (е)** на місці крапок треба писати в дієслові
- A** ліп..мо
B кро..мо
C колиш..мо
D вантаж..мо
9. Букву **e (е)** на місці крапок треба писати в дієслові
- A** плат..мо
B кле..мо
C сто..мо
D соп..мо
10. Букву **e (е)** на місці крапок треба писати в дієслові
- A** го..мо
B до..мо
C моч..мо
D диш..мо
11. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** грають, краять
B хочуть, сиплють
C пишуть, знають
D мелютъ, гудуть
12. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** доять, ладять
B кричатъ, голять
C чистять, сплять
D гасять, колять
13. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** стелиш, косиш
B гріеш, даруєш
C знають, біжути
D миримо, спимо

14. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** женуть, бачуть
B хочеш, чекаєш
C болять, цокотять
D криємо, чаруємо
15. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** склять, святять
B носиш, сипиш
C чавимо, варимо
D тиснуть, ріжуть
16. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** тріщать, золотять
B кують, продаються
C повернемо, помітимо
D пригорнеш, вибачеш
17. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** помічають, іржуть
B говориш, колотиш
C моляться, боряться
D цінуємо, аналізуємо
18. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** платиш, ходиш
B несемо, веземо
C кличуть, їдуть
D гоються, чудять
19. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** глянеш, хрестиши
B котимо, хочимо
C ділять, гублять
D купують, жують
20. Помилку в написанні особового закінчення дієслова допущено в рядку
- A** лазять, крутьять
B славимо, мелимо
C чекають, ждуть
D вітаєш, полеш

Словник дієслівного керування. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Творчість Стельмаха сповнена соками рідного краю.

Його крапка зору на політичний стан селянства.

Не можна було б повністю відобразити важке життя Чіпки без жіночих образів.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирними?

25. ПРАВОПИС ПРИСЛІВНИКІВ

Розкрийте дужки.

(У)тричі, (на)вічно, (на)останку, (що)року, (по)малу, (на)пам'ять.

❖ Треба зважати на те, **з яких частин мови** складається прислівник, а також **відрізняти** прислівник від **подібних сполучок**, наприклад, прийменник + іменник: *подивився згори* і *спустився з гори*. Важливо, чи зберігає слово свої значення та форму, порівняйте: *день у день* і *пліч-о-пліч*.

РАЗОМ	
прислівники	приклади
прийменник + прислівник	<i>віднині, відтепер, донині, дотепер, досьогодні, забагато, задовго, занадто, набагато, навічно, надалі, надовго, назавжди, назовсім, наскрізь, насправді, повсюди, подекуди, позавчора, позаторік, потроху, утричі, якнайкраще</i>
прийменник + іменник	<i>безвісти, безперестанку, вбік, вголос, вкупі, влітку, восени, вплач, втоперек, врешті, всередині, всмак, вщерть, доверху, довіку, додому, докупи, донизу, дотла, дощенту, заочі, запанібрата, зозла, зразу, зранку, зрештою, зсередини, набік, навесні, навоворіт, наслідіг, наслідіз, наїви, нагору, надвечір, надворі, надміру, назустріч, настанок, напам'ять, наперекір, напівдорозі, наполовину, напочатку, наприклад, нарешті, нарівні, наяву, опівдні, поночі, посередині, спочатку, уголос</i>
	АЛЕ: <i>на-гора</i>
	Зауважте: <i>в бік</i> (подивився <i>в бік ріки</i>)
прийменник + короткий прикметник	<i>віддавна, востаннє, вручну, догола, допізна, завидна, замолоду, заново, звисока, згарячу, злегка, зліва, знову, зрідка, напевне, нарівні, нарізно, нашвидку, помалу, помаленьку, потихеньку, сповна, спроста, сп'яну</i>
прийменник + числівник	<i>удвоє, утroe, учетверо й под., уперше, удруге, утретє й под., надвоє, наптроє, начетверо й под., удвох, ут்ரох, учитирох і под., водно, заодно, поодинці, спершу</i>
прийменник + займенник	<i>унічию, утім, нащо, передусім, почім, почему</i> Зауважте: <i>у нічию</i> (у нічию душу не зазирнути)
прийменник + прийменник + інша частина мови	<i>вдосвіта, завбільшки, завглишки, завдовжки, завтовшки, завчасу, знадвору, навкруги, навкулачки, навмисне, навпаки, навпереди, навприсядки, навряд, навскач, навскіс, навскоси, навстіж, навтікача, навздогін, наздогін, наосліп, напоготові, позавчора, позаторік, попідтинню, спілоба</i>
з кількох основ (з прийменником чи без нього)	<i>босоніж, ліворуч, мимоволі, мимоїздом, мимохідъ, мимохітъ, насамперед, натіщесерце, нашвидкуруч, обабіч, обіруч, очевидно, повсякчас, праворуч, привсюлюдно, самохітъ, стрімголов, тимчасово, чимдуж, чимраз</i>
з аби-, ані-, де-, чи-, що-, як-	<i>абикуди, абияк, аніскільки, анітрохи, аніяк, вбік, дедалі, деіnde, деколи, чимало, щовечора, щогодини, щодалі, щоденно, щодня, щодуху, щомісяця, щонайбільше, щоночі, щоправда, щоразу, якраз, якнайбільше, якнайдужче, якнайдовше, якомога</i>

З ДЕФІСОМ	
по + прикметник, займенник + -ому , -и	по -бойовому, по -нашому, по -українськи, а також по -латині
по + порядковий числівник	по -перше, по -друге Зauważте: по перве число
із будь- , -небудь , казна- , хтозна- , бозна- , -то	будь-де, казна-коли, так-то
прислівник + прислівник	десь-інде, десь-інколи, сяк-так
повторення слова (з прийменниками чи без них)	де-не-де, коли-не-коли, пліч-о-пліч, близько-близько
ОКРЕМО	
прийменник + (тут може бути означення) + іменник (зберігає значення та форму)	без відома (без моого відома), без кінця, без кінця-краю, без ліку, без сумніву, без угаву, без упину, в міру, в ногу, до вподоби, до загину, до ладу, до останку, до побачення, до пуття, до речі, до смаку, до снаги, до сьогодні, за кордон, за кордоном, з переляку, з радості, на бігу, на весну, на відмінно, на диво, на жаль, на зло, на люту, на око, на поруки, на радість, на самоті, на світанку, на сором, на ходу, на шкоду, на щастя, над силу, під силу, по закону, по змозі, по правді, по сусідству, по суті, по черзі, уві сні, у стократ

ЗАУВАЖТЕ

1. **На ура й на-гора** пишемо за різними правилами.
 2. **День у день, раз у раз, один в один, рік у рік, з боку на бік, час від часу — окремо**, бо іменники зберігають своє значення та форму.
 3. Запам'ятайте правила:

Три «В»: в цілому, в основному, в середньому — пишемо окремо.

Зібралися «ПО»: по двоє, по троє — пишемо окремо.

1. Запишіть прислівники й прислівникові сполучки, знявши риску.

Що/духу, на/показ, з/дня/на/день, з/діда/прадіда, до/схожу, без/сумніву, де/не/де, бозна/як, ані/трохи, в/пень, в/голос, в/ногу, на/опашки, на/відліг, на/щастя, спокон/віків, день/у/день, до/побачення, на/добранич, на/жаль, на/гора, спід/лоба, по/латині, по/під/тинню, без/угаву, коли/не/коли, пліч/о/пліч, все/одно, по/ліву/руч, по/східному, по/ночі, по/французьки, у/переміш, по/твоєму.

2. Виберіть ті прислівники, що треба писати разом. Запишіть їх.

У/стократ, на/в/скіс, до/побачення, на/щастя, поза/торік, до/загину, за/одно, в/плав, десь/інде, на/голо, на/самоті, по/сусідству, над/вечір, спокон/вічно, без/сумніву, на/сам/перед, с/під/лоба, на/відмінно.

З останніх букв виписаних слів складіть прізвище відомого українського філософа.

3. Поміркуйте, чому прислівник *на ходу* пишемо окремо, а *наосліп* — разом.

4. Виконайте тестові завдання.

1. **НЕМАЄ** прислівника в рядку

- A** зустрілися *в/день*
- B** *в/день* народження
- C** *в/день* роса висихає
- D** сплю *в/день* у дворі

2. **НЕМАЄ** прислівника в рядку

- A** ми *в/гору* йдемо
- B** підніми руки *в/гору*
- C** літак врізався *в/гору*
- D** *в/гору* злітають кульки

3. Прислівник ужито в рядку

- A** сподіватися *на/зустріч*
- B** іду *на/зустріч* випускників
- C** їхати *на/зустріч* сонцю
- D** розраховувати *на/зустріч*

4. Прислівник ужито в рядку

- A** підійти *до/купи* м'яких іграшок
- B** відсунула відра *до/купи* сміття
- C** кинь м'яч *до/купи* спорядження
- D** студенти все зібрали *до/купи*

5. Окремо треба писати виділену сполучку в рядку

- A** відпочивати *у/двох*
- B** збільшити *у/двічі*
- C** розділити *на/двоє*
- D** заходьте *по/двоє*

6. Разом треба писати прислівник

- A** до/речі
- B** до/віку
- C** до/загину
- D** до/вподоби

7. Разом треба писати прислівник

- A** без/перестанку
- B** без/сумніву
- C** без/кінця
- D** без/угаву

8. Разом треба писати прислівник

- A** на/ходу
- B** на/жаль
- C** на/весні
- D** на/світанку

9. З дефісом треба писати прислівник

- A** ходити *по/нашому* полю з турботою
- B** *по/нашому* вікну б'є рясний град
- C** і по чужому, і *по/нашому* місту
- D** усе це зробимо *по/нашому*

10. З дефісом треба писати прислівник

- A** відпочиваємо *по/перше* вересня
- B** *по/перше*, я не встигну приїхати
- C** води набралося *по/перше* вікно
- D** сходи до неї *по/перше* завдання

11. Разом треба писати обидва прислівники рядка

- A** до/дому, до/побачення
- B** до/долу, до/останку
- C** до/гори, до/крихти
- D** до/щенту, до/волі

12. Разом треба писати обидва прислівники рядка

- A** в/знаки, в/ногу
- B** в/зимку, в/цілому
- C** в/низу, в/основному
- D** в/середині, в/розчин

13. Окремо треба писати обидва прислівники рядка

- A** на/жаль, на/зразок
- B** на/диво, на/останку
- C** на/льоту, на/дворі
- D** на/руку, на/зустріч

14. Окремо треба писати обидва прислівники рядка

- A** день/у/день, час/від/часу
- B** раз/у/раз, коли/ie/коли
- C** сам/на/сам, пліч/о/пліч
- D** один/в/один, як/не/як

15. З дефісом треба писати обидва прислівники рядка

- A** по/друге, ані/скільки
- B** по/східному, аби/як
- C** казна/коли, де/не/де
- D** десь/інде, спід/лоба

16. Разом треба писати кожен прислівник рядка

- A** що/сили, аби/коли, бозна/як
- B** спокон/віків, на/яву, за/одно
- C** натще/серце, у/шир, в/ногу
- D** до/побачення, на/жаль, у/двох

17. Разом треба писати кожен прислівник рядка

- A** на/швидку/руч, на/різно, де/коли
- B** за/молоду, з/гарячу, по/праву/руч
- C** що/найдужче, по/часті, без/упину
- D** з/рештою, без/перестанку, на/око

18. Окремо треба писати кожен прислівник рядка

- A** в/цілому, на/радість, поза/вчора
- B** в/основному, з/розгону, у/чвал
- C** на/добранич, до/речі, без/угаву
- D** все/одно, на/самоті, без/вісти

19. Окремо треба писати кожен прислівник рядка

- A** без/відома, в/обмін, на/поготові
- B** на/прощання, до/снаги, на/відліг
- C** за/кордон, без/сумніву, у/стократ
- D** на/диво, без/пуття, спокон/вічно

20. З дефісом треба писати кожен прислівник рядка

- A** будь/де, по/вашому, день/у/день
- B** як/небудь, по/чеськи, по/середині
- C** стільки/то, по/троху, десь/інде
- D** казна/коли, по/латині, як/не/як

26. ПРАВОПИС СЛУЖБОВИХ ЧАСТИН МОВИ

Правопис часток

Запишіть слова, розкривши дужки.

(*Ani*)скільки, ходи(*но*) сюди, (*годі*)вже.

РАЗОМ		ОКРЕМО		З ДЕФІСОМ*	
частки	приклади	частки	приклади	частки	приклади
<i>аби-</i> , <i>ні-</i> (<i>ані-</i>), <i>де-</i> , <i>чи-</i> , <i>що-</i> , <i>як-</i>	<i>абищо</i> , <i>анітрохи</i> , <i>деколи</i> , <i>чимало</i> , <i>щовечора</i> , <i>якби</i>	<i>що</i> , <i>то</i> , <i>чи</i>	<i>дарма що</i> , <i>тільки що</i> , <i>навряд чи</i> <i>Що то була за</i> <i>вечірка!</i>	<i>-бо</i> , <i>-но</i> , <i>-то</i> , <i>-от</i> , <i>-таки</i>	<i>співай-бо</i> , <i>ходи-но</i> , <i>стань-от</i> , <i>все-таки</i>
-ся (-сь)	<i>котрийсь</i> , <i>хтось</i> , <i>колись</i> , <i>хвалився(сь)</i>	<i>хай</i> , <i>нехай</i>	<i>нехай щастить</i>	<i>будь-</i> <i>(-будь)</i> , <i>-небудь</i> ,	<i>будь-хто</i> , <i>казна-коли</i> ,
-би (-б), -то, -що в складі сполучників	<i>щоб</i> , <i>якби</i> , <i>немовбіто</i> , <i>нібито</i> , <i>абощо</i>	<i>би (б) +</i> дієслово	<i>пощастило б</i>	<i>казна-</i> , <i>хтозна-</i> , <i>бозна-</i>	<i>хто-</i> <i>небудь</i> , <i>бозна-коли</i> , <i>хтозна-ким</i>
най-, що-, як-	<i>найвищий</i> , <i>щонайвищий</i> , <i>якнайвищий</i>	<i>був</i> (<i>була</i> , <i>було</i>)	<i>ходив був</i>		

ЗАУВАЖТЕ

* Частки **пишуть окремо**, коли між ними є інше слово, порівняйте:

ходи-но — ходи **ж** но; будь-ким — будь **з** ким; коли частка стоїть перед словом: усе-**таки** — **таки** усе.

Частки, які підсилюють, підтверджують, обмежують зміст сказаного, виражають питання, указівку та ін., зазвичай **пишуть окремо**: Він же все зіпсував! Ти ж запізнився. Куди ж **то** подітися від проблем?

Зосталися **тільки** дівчата. Як це воно так вийшло? Якраз устигли до початку сеансу. **Бодай** би пощастило! Так, усе гаразд. **Невже** ми склали ЗНО?! **Що за** день видався — суцільне свято!

Правопис часток **нє**, **ні** див. у наступному розділі.

Правопис прийменників

Виберіть правильний варіант.

На **прикінці** вечірки / **наприкінці** вечірки / **на** **кінці** вечірки.

РАЗОМ	
прийменники	приклади
прийменник(и) + інша частина мови, що не зберігає значення та форму	<i>замість</i> , <i>наприкінці</i> , <i>напередодні</i>
прийменник + прийменник	<i>понад</i> , <i>посеред</i> , <i>задля</i>
З ДЕФІСОМ	
з початковими <i>з-</i> , <i>із-</i>	<i>з-за</i> (<i>із-за</i>), <i>з-над</i> , <i>з-перед</i> , <i>з-посеред</i> , <i>з-поза</i>
ОКРЕМО	
прийменник + інша частина мови, що зберігає значення та форму	<i>у разі</i> , <i>під кінець</i> , <i>під час</i> , що ж до , відповідно до , <i>згідно з</i> , <i>з огляду на</i>

ЗАУВАЖТЕ

Треба відрізняти прийменники, наприклад **щодо**, і співзвучні сполучення **сполучник + прийменник:** *побачив, що до лісу далеко.*

Правопис сполучників (розвіднення сполучників та інших частин мови)

Виберіть правильний(i) варіант(i).

У проблемі я не розібрався, в тім сподіваюся на краще; я не розібрався в тім, що почув; на поїзд я не встиг, втім нагодився автобус.

РАЗОМ	
сполучники	приклади
складні, що є тісним поєднанням кількох слів	<i>адже, аніж, втім, зате, мовби, начеб, начебто, немов, немовби, немовбито, неначе, неначебто, ніби, нібито, ніж, отже, отож, притім, притому, причім, причому, проте, себто, тобто, цебто, щоб, якби, якщо</i>
ОКРЕМО	
складені	<i>дарма що, для того щоб, замість того щоб, з тим щоб, з того часу як, незважаючи (невважаючи) на те що, після того як, при цьому, та й, так що, тимчасом як, тому що, у міру того як, через те що й</i>

ЗАУВАЖТЕ

Треба розрізнювати сполучники **зате, проте (= а, але, однак), щоб, якби, якщо** та співзвучні сполучення **прийменник + займенник:** подякував *за те*, що допомогли вчасно; **займенник + частка: Що б ти зробив, якби виграв мільйон?**

1. Запишіть прийменники, знявши риску.

По/серед, за/ради, із/за, на/при/кінці, з/поміж, по/при, на/передодні, по/під, з/посеред, по/між, з/за, з/попід, по/серед, по/над, не/зважаючи/на, за/для, з/огляду/на, у/ві.

2. З'єднайте виділені слова (сполучники), де потрібно.

1. Русалка зникає в тумані. Потерчата *те* ж зникають. 2. Все одно, *що б* не сталося, ми не розлучимось (*Леся Українка*). 3. Не радий хрін тертушці, *про те* на кожній танцює. 4. Як би знов, де впаду, то й соломки підстелив би (*Народна творчість*). 5. Життя таке коротке, *то* ж не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні (*О. Травнєвий*). 6. *Що б* прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці (*М. Коцюбинський*). 7. Не грайся хлібом — *то* ж бо гріх! (*М. Рильський*). 8. Як би не крутила хуртовина, блисне промінь — крига розтане (*З. Гончарук*). 9. Пишіть *про те*, що ви живі-здорові (*Л. Костенко*).

3. Випишіть ті слова, які з частками треба писати окремо.

Ніби/то, авже/ж, чи/мало, чим/дуж, усе/таки, навряд/чи, стільки/то, казна/як, ані/з/ким, розгадала/б, бозна/чим, не/наче/б/то, будь/з/ким, де/ким, усе/ж/таки, що/небудь, ані/трохи, тому/що, аби/де.

З перших букв відповідей складіть прізвище відомого українського художника-графіка.

4. Поміркуйте, чому слова *тому що* й *абищо* треба писати по-різному.

5. Виконайте тестові завдання.

1. З дефісом треба писати прийменник

- A** за/для
- B** за/ради
- C** з/попід
- D** по/між

2. Помилку допущено в написанні прийменника

- A** зпосеред
- B** навпроти
- C** поперед
- D** посеред

3. Помилку допущено в написанні прийменника

- A** під кінець
- B** під час
- C** у разі
- D** з під

4. Разом треба писати всі прийменники рядка

- A** по/над, на/передо/дні, із/за
- B** на/при/кінці, що/до, з/поміж
- C** за/для, в/наслідок, за/ради
- D** у/продовж, з/понад, по/за

5. Разом треба писати всі прийменники рядка

- A** по/за, по/над, під/час
- B** по/серед, за/для, з/перед
- C** по/при, що/до, в/наслідок
- D** у/ві, у/продовж, із/під

6. Виділене слово треба писати разом у реченні

- A** Звела їх доля наче в нагороду *за/me*, що мали незглибимі душі.
- B** Я дуже вдячний долі *за/me*, що мое життя пройшло на берегах Десни.
- C** *За/me* люблю весну, що в грудях калатає від любові.
- D** Це лиш слова, *за/me* вони безсмертні.

7. Виділене слово треба писати разом у реченні

- A** *Як/bi* я тільки захотів продатись, мені б за мене дорого дали.
- B** *Як/bi* сосни не тягнулися вгору, а небес все одно не дістануть.
- C** *Як/bi* тобі пояснити? Як достукатися до твого серця?
- D** *Як/bi* ви не старалися, а все одно програсте.

8. Виділене слово треба писати разом у реченні
- А Що/б ви сказали, якби з вами поводилися жорстоко?
- Б Зимо, що/б ти не виробляла, я все одно тебе люблю!
- В Для того що/б довго ходити, раз десять треба впасти.
- Г І що/б ви робили без нас, без нашої допомоги?
9. Разом треба писати всі сполучники рядка
- А а/ніж, от/же, не/наче
- Б не/мов, так/що, то/ж
- В ніби/то, в/тім, як/тільки
- Г та/й, тому/що, не/мов/би
10. Разом треба писати всі сполучники рядка
- А як/би, за/те, не/мов/би/то
- Б що/б, про/те, дарма/що
- В не/мов, як/що, як/тільки
- Г ніби/то, тільки/но, в/тім
11. Разом треба писати всі частки рядка
- А аби/який, тільки/но
- Б ні/коли, бозна/чий
- В чим/дуж, ніби/то
- Г ані/де, тому/то
12. Окремо треба писати всі частки рядка
- А навряд/чи, таки/все
- Б тому/що, бозна/хто
- В сходила/б, чи/мало
- Г казав/же, все/таки
13. З дефісом треба писати всі частки рядка
- А будь/як, отож/бо, все/ж/таки
- Б де/небудь, стільки/то, іди/но
- В казна/що, як/от, бозна/з/чим
- Г тут/таки, кажи/но, будь/у/кого
14. Разом треба писати всі частки рядка
- А ні/коли, коли/сь, де/з/чим
- Б ані/чий, мовби/то, кого/сь
- В аби/хто, авже/ж, носили/ж
- Г де/що, чим/раз, навряд/чи
15. Разом треба писати всі частки рядка
- А де/коли, неначе/б/то, які/сь
- Б аяк/же, аби/з/кимось, мов/би
- В ні/де, як/найкращий, де/з/ким
- Г ані/як, що/найліпший, десь/то

16. Окремо треба писати всі частки рядка
- А хіба/що, будь/у/кого, таки/встиг
Б знайшов/же, ні/на/кому, аби/де
В навряд/чи, ані/з/ким, як/небудь
Г будь/на/кому, ні/в/чому, тому/то
17. Окремо треба писати всі частки рядка
- А таки/вивчив, тільки/що, що/миті
Б дарма/що, хтозна/з/ким, помила/ж
В усе/ж/таки, скільки/б, співай/бо
Г ані/в/кого, най/мудріший, їв/же
18. З дефісом треба писати всі частки рядка
- А колись/то, тому/таки, будь/звідки
Б чого/небудь, будь/чого, таки/знала
В скажи/но, казна/коли, навряд/чи
Г хтозна/що, аби/кого, стільки/то
19. З дефісом треба писати всі частки рядка
- А бозна/скільки, правда/бо, гукай/но
Б тому/то, будь/що, таки/переписала
В який/небудь, бозна/як, немовби/то
Г казна/де, де/коли, хтозна/чому
20. Помилку в написанні частки допущено в реченні
- А Розкажи про *ту же таки* Говерлу!
Б Таки почули тебе й відреагували.
В Знав же, а *таки* зробив по-своєму.
Г Усе *таки* літо — найприємніша пора.

«Отче наш»: українська версія. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Потрібно цінувати те, що маєш, а не те, про що мрієш».

Я стараюся більше часу проводити зі своїми цінностями.

Головний герой повісті Чіпка Вареничка.

Ми онуки своїх батьків.

Осип Мандель Шпак.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

27. ПРАВОПИС ЧАСТКИ *НЕ* З РІЗНИМИ ЧАСТИНАМИ МОВИ

Знайдіть і вправте помилки у фрагментах інтернет-дискусій.

- а) Це **неправда**; б) доказ **нелогічний**, але **популярний**; в) **не логічний**, а **заплутаний доказ**; г) **ти мене недочуваєш?** г) **ніким неспростоване звинувачення**.

❖ Умови, на які треба зважати: а) яка **частина мови**; б) є **протиставлення** чи немає; в) вживається **слово без *не*** чи ні; г) становить **єдине поняття** (можна замінити синонімом) чи ні; г) чи є **пояснювальне** слово. Окрім формальних ознак (протиставлення, пояснювальне слово тощо), багато важить **смисл** вислову.

НЕ	
РАЗОМ	
правило	приклади
не вживається без <i>не</i> -	<i>негода, невспиущий, невдовзі, нехтувати</i>
<i>не-</i> + іменник, прикметник, прислівник = нове поняття (можна замінити синонімом)	<i>неволя (рабство), невеселий (сумний), недалеко (близько)</i>
у складі недо- зі значенням неповної міри ознаки, дії, стану, якості	недобачати, недолюблений, недопалок, АЛЕ: не дочитав (не вдалося дочитати)
<i>не-</i> + дієприкметник у ролі означення без пояснювальних слів	У нічному небі сяяли <u>незлічені зорі</u> .
З ДЕФІСОМ	
<i>не</i> + власні назви	<i>не-Шевченко</i>
ОКРЕМО	
<i>не</i> + іменник, прикметник, прислівник, дієприкметник, якщо є протиставлення	<i>Не страшне кіно сподобалося, а веселій мультфільм.</i>
<i>не</i> + дієслово, дієприкметник, прикметник у ролі присудка*	Так тихо, і собака <u>не гавкне</u> . Проект <u>не завершений</u> . Чай <u>не гарячий</u> , <u>не обпечешся</u> .
<i>не</i> + дієслово на -но , -то , дієприслівник	Проект <u>не завершено</u> .
<i>не</i> + дієприкметник з пояснювальними словами	Люблю слухати оригінальні треки, <i>не</i> спотворені (ким?) музиками-дилетантами. Зорі ніким <i>не</i> злічені.
<i>не</i> + дієслово з префіксом до-	<i>Він не доїдає свої сніданки. Ти не дочув моїх слів.</i> АЛЕ: З дитинства недоїдає , хворіє.
<i>не</i> + числівник, займенник, прислівник (займенникового походження)	<i>не п'ять, не ти, не інакше</i>

ЗАУВАЖТЕ

* Якщо між **не** й відповідним прикметником-присудком можна вжити **є** (**був**, **була** тощо), то частку **не** пишемо окремо: **Цей будинок не старий** (не **є** старий).

Якщо зв'язка **є** на цьому місці порушує смисл, частку **не** треба писати разом: **Цей будинок (**є**) нестарий** (тобто відносно недавно збудований).

1. Перепишіть речення, знявши риску.

1. Жити в не/волі не/стерпно. 2. Згода будує, а не/згода – руйнує. 3. Не/правдою далеко зайдеш, та назад не/вернешся. 4. Слово не/горобець: випустиш – не/впіймаєш. 5. Не/кажи «гоп», доки не/перескочиш. 6. Не/знайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить.

7. Перемагають труднощі розумом, а не/безпеку досвідом. 8. Без охоти не/має роботи. 9. Без сокири не/тесляр, без голки — не/кравець. 10. Не/чистим зерном посієте — собі шкоди надієте. 11. Не/мазаний віз скрипить, а мазаний сам біжить (*Народна творчість*).

- 2.** Запишіть сполучки слів у дві колонки: 1) у яких частку **не** треба писати разом з наступним словом; 2) у яких частку **не** треба писати окремо з наступним словом.

Не/правдиве слово; не/скінченний галоп; досі не/політий кипарис; не/погано зіграно; не/стримний порив; не/високі, а низькі будинки; не/прочитані вірші; не/використаний братом потенціал; не/скорений народ; пісня не/весела; у нас не/має запитань.

З останніх букв відповідей складіть назви частин байок Г. Сковороди.

3. Виконайте тестові завдання.

1. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у рядку

- A** говорити не/правду
- B** перебувати в не/волі
- C** не/мовля прокинулось
- D** поклич не/брата, а сестру

2. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у рядку

- A** не/цікавий урок математики
- B** нікому не/відомий музикант
- C** віправ не/правильні знаки
- D** не/молодий чоловік у плаці

3. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у рядку

- A** не/помита підлога в кухні
- B** не/прочитаний вірш Франка
- C** досі не/завершена робота
- D** загадка про не/зіграну роль

4. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у рядку

- A** не/помита підлога
- B** книжка не/прочитана
- C** у не/озвученному бажанні
- D** біля не/ добудованого стадіону

5. Частку ***не*** треба писати окремо з наступним словом у рядку

- A** не бігла, а йшла до не/друга
- B** бійся не/мертвих, а живих
- C** не/переборне бажання
- D** і не/уки, і не/вігласи

6. Частку ***не*** треба писати разом з наступним словом у рядку

- A** книжка не/прочитана
- B** не/позичений, а власний
- C** не/захищений від вітру дуб
- D** колекціонер не/реалізованих мрій

7. Частку ***не*** треба писати разом з наступним словом у рядку

- A** та не/відома історія
- B** ця історія не/відома
- C** нікому не/відома історія
- D** не/відома, а забута історія

8. Частку ***не*** треба писати разом з наступним словом у рядку

- A** не/друг, а ворог
- B** то не/хмара світ закрила
- C** ні, ми збирили не/половину
- D** мене переслідують не/гаразди

9. Частку ***не*** треба писати разом з наступним словом у рядку

- A** пісня не/мелодійна
- B** досі не/завершена перевірка
- C** питай не/старого, а бувалого
- D** позбуватися не/веселих думок

10. Частку ***не*** треба писати разом з наступним словом у рядку

- A** не/прикусивши свого язика
- B** не/дочувати від народження
- C** я не/дочитав речення до кінця
- D** не/здійснено планової перевірки

11. Частку ***не*** треба писати разом з кожним наступним словом у рядку

- A** не/холодна земля; не/звідане ніким почуття
- B** не/хтуючи правилами; досі не/загоєна рана
- C** постійно не/досипати; позбутися не/другів
- D** не/сміливий чоловік; проблема не/вирішена

12. Частку ***не*** треба писати разом з кожним наступним словом у рядку

- A** не/прихована брехня; не/волити людину
- B** не/переборне бажання; репліка не/почута
- C** не/добра людина; ще не/зібраний урожай
- D** вершина нé/смаку; не/щедрий, а жадібний

13. Частку **не** треба писати окремо з кожним наступним словом у рядку
- А п'яте завдання не/виконане; не/помитий братом посуд
Б не/прочитаний, а проспіваний вірш; не/знайдені скарби
В помилка не/знайдена; не/відреставрований амфітеатр
Г нічим не/обґрунтоване звинувачення; не/званий гость
14. Частку **не** треба писати окремо з кожним наступним словом у рядку
- А не/ зло, а добро; не/можна грішити
Б не/пащекуй; не/можливо працювати
В не/зважай на грім; трапилося не/щасти
Г не/випитий мною сік; літати не/високо
15. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у реченні
- А Пробачте поетам дивацтва не/злі.
Б Сонце накладає свої не/сміливі промені на землю.
В Тільки мав [поет] талант не/позичений, а власний.
Г Ми на межі того часу, коли не/знане стане знаним.
16. Частку **не** треба писати окремо з наступним словом у реченні
- А Роби не/кревно, а певно.
Б Вересневе сонце не/помітно зайшло за потріскані хмари.
В Слухаєш мамину пісню й відчуваєш її не/перевершену поетику.
Г Сонце ще було зовсім не/високо, степ дихав ранковою прохолодою.
17. Частку **не** треба писати разом з наступним словом у реченні
- А У чужому домі не/порядкуй.
Б Не/свинячим рилом лимон нюхати.
В У нашім раї на землі нічого кращого не/має, як тая мати молодая.
Г Співа трава, ніким ще не/зім'ята, і вабить сном солодких таємниць.
18. Частку **не** треба писати разом з наступним словом у реченні
- А Хто не/має, легко обіцяє.
Б Не/сум, а жаль мене бере великий.
В Не/борода робить чоловіка мудрим.
Г Лісом-бо йшов, кружляв не/самовито вогненний смерч.

Народна етимологія. Чи дійсно пече пекло? #загадки#мови

ПУНКТУАЦІЯ

28. ТИРЕ МІЖ ПІДМЕТОМ І ПРИСУДКОМ

Чи потрібне тире в наведених реченнях? Поясніть, чому.

Серце — не камінь. Серпень — це літній місяць. Я — патріот. Українці, Крим — наш!
Перехід на особистості в дискусії — результат емоцій, а не логіки.

❖ Треба зважати на те, що тире ставлять на місці пропущеного дієслова-зв'язки (*є*), а також на особливості присудка: а) чим виражений; б) які слова перед ним є. Тільки у двох випадках усе вирішує підмет — коли він виражений **особовим займенником** або **інфінітивом**.

дієслова-зв'язки
немає

СТАВIMO ТИРЕ			
підмет		присудок	приклади
іменник / числівник	—	іменник / числівник	<i>За типом плода <u>кавун</u> — <u>ягода</u>. Два та два — <u>четири</u>. Найпопулярніші українські <u>мульттики</u> — «<u>Пригоди трьох козаків</u>», «<u>Пригоди капітана Врунгеля</u>», «<u>Лікар Айболить</u>» (З Вікіпедії).</i>
один з них — інфінітив			<i><u>Любити</u> — <u>щастя</u>. Коли вас образили в Інтернеті, найліпший <u>варіант</u> — <u>ігнорувати</u> мережевого кривдника.</i>
будь-яка частина мови	—	не + інфінітив	<i>Життя <u> прожити</u> — <u>не</u> поле <u>перейти</u> (Народна творчість).</i>
будь-яка частина мови	—	це, то, ось, значить + будь-яка частина мови	<i>А ви думали, що Україна так просто. <u>Україна</u> — <u>це супер</u>. <u>Україна</u> — <u>це ексклюзив</u> (Л. Костенко). <u>Бути патріотом</u> — <u>то любити</u> свою Батьківщину.</i>

НЕ СТАВIMO ТИРЕ

будь-яка частина мови	≠	не + іменник	<i>Серце <u>не</u> камінь (Народна творчість). Перехід на особистості в дискусії <u>не аргумент</u>, а ознака хамства (За матеріалами Інтернету).</i>
займенник	≠	будь-яка частина мови	<i><u>Ми студенти.</u></i>
будь-яка частина мови	≠	прикметник / дієприкметник / присвійний займенник	<i>З усіх утрап <u>утрата</u> часу <u>найтяжча</u> (Г. Сковорода). У містах <u>земля одягнена</u> в камінь і залізо. <u>Ці слова наші.</u></i>
будь-яка частина мови	≠	мов, наче, ніби, як + будь-яка частина мови (порівняння)	<i>На гіллі рясному <u>цвіт</u> <u>немов</u> сніжинки (В. Сосюра).</i>

ЗАУВАЖТЕ

Щоб наголосити на присудку, підсилити його значення, створити емоційний ефект, автори іноді ставлять тире там, де за правилами цього робити не треба (це так званий авторський знак): *Ти знаєш, що ти — людина. / Ти знаєш про це чи ні?* (В. Симоненко). *Кров людська — не водиця* (М. Стельмах). *Уже дерева — як рогаті олені* (Л. Костенко). *Я — завзятий Дон Кіхот з Ламанчі, відомститель за всяку кривду і сваволю* (М. де Сервантес). *Ми — студенти!*

ТИРЕ на місці ПРОПУЩЕНОГО члена речення (ЗАЗВИЧАЙ ПРИСУДКА)	
пауза	немає паузи
<i>Ранні пташки</i> росу п'ють, а пізні — слізки ллють (Народна творчість). Я зранку працюю, а ти — ніжишся.	Зранку йшов дощ, за ним сніг, потім розпогодилося. Я зранку працюю, а ти ніжишся.

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Вуха й очі то сонце й місяць. А серце Господар (*М. Дочинець*). 2. Століття зморшка на чолі землі (*І. Драч*). 3. Книги морська глибина (*І. Франко*). 4. Кров людська не водиця (*М. Стельмах*). 5. Мова мамини свята (*М. Адаменко*). 6. Хмари в небі мов сива шаль (*В. Симоненко*). 7. Зрозуміти культуру далеких предків значить зрозуміти себе (*П. Мовчан*). 8. Ніч мов криниця без дна (*М. Рильський*). 9. Вовка боятися в ліс не ходити (*Народна творчість*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (розділові знаки пропущено)
 - A Дикий кіт хитрий звір.
 - B Ніч велика чарівниця!
 - C Красне слово золотий ключ.
 - D Ми покоління смартфонів.
2. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (розділові знаки пропущено)
 - A Щастя без розуму дірява торбина.
 - B Дим це віддих людського житла добрий дух хижі.
 - C Шанувати батька і матір обов'язок кожної людини.
 - D Ми організатори власного життя й ковалі особистого щастя.
3. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (розділові знаки пропущено)
 - A Вірити це не зупинитися в розчаруванні а шукати нові відкриття свого «Я».
 - B Довговічність на землі се вміння довгий час залишатися людянім.
 - C Увесь берег річки в межах міста наша територія.
 - D Субота не робота а в неділю нема діла.
4. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (розділові знаки пропущено)
 - A Найвищий для мене чин Книга.
 - B Кожна пригода до мудрості дорога.
 - C Людина то пуп'янок небувалої казки.
 - D Маленька праця краща за велике безділля.
5. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (розділові знаки пропущено)
 - A Фрукти найздоровіша їжа.
 - B За шпигунами ганяти не в карти грati.
 - C Ми лише квіти далекого казкового краю.
 - D Прощати пробачати чию-небудь провину.

6. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Усе одно красти гріх!
B Дурний язик не приятель голові.
C Богатирство чорнобрів'я ось краса моого народу.
D У нас усе суспільство аморфні напівпровідники.
7. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Поезія це завжди неповторність.
B Вода з вогнем не товариші.
C Бджола відома трудівниця.
D Любити не знати спокою.
8. Тире між підметом і присудком **НЕ ТРЕБА** ставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Сиротою жити слізози лити.
B Весна дівчисько в ластовинні.
C З усіх утрат утрата часу найтяжча.
D Марудна справа жити без баталій.
9. Тире між підметом і присудком треба поставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Мій отчий незабутній dome ты вічний поклик з далини.
B Зачарована Десна безмежно гарна.
C У поганого майстра ѹ пилка крива.
D Праця і пісня великі дві сили.
10. Тире між підметом і присудком треба поставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Промені як вії сонячних очей.
B Дерев'яна міцна на своєму ґрунті.
C Твої вірші думок великий злиток.
D Творчість завжди мрійна ѹ тривожна.
11. Тире між підметом і присудком треба поставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Голова наша кругла як небо ступня пласка як земля.
B Чинити правосуддя праведному радість.
C Невже моя пісня не хвиля?
D Я син свого часу.
12. Тире між підметом і присудком треба поставити в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Життя мінливе і бурене.
B Самотність як обірвана струна.
C Чинити зло забава для безумного.
D Ти чистота довірливість благословенна.

29. ОДНОРІДНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Перевірте правильність пунктуації.

1. Не плаває, літає Семен Дніпром (*Марко Вовчок*). 2. Однак і в «Голові Якова» знайдемо багато свідчень того, що тема пошуків свого «я» — гостроактуальна як для автора так і для його персонажів (*Ю. Іздрик*). 3. Піди подивися, що за галас. 4. Ні риба, ні м'ясо. 5. Ні механік, ні пасажири зі мною не летіли, довелось поратися самому (*A. де Сент-Екзюпері*).

❖ Щоб правильно ставити розділові знаки, зважаймо на **наявність/відсутність сполучників і розрізняймо однорідні й неоднорідні члени речення**. Не є однорідними частини парного присудка (*кричить аж заходиться*) або **смислової єдності** (*ні горе ні біда*).

СТАВИМО КОМИ		
сполучник(и)	схема	приклади
—	О, О, О	У селі його називали «лісова душа», адже малий Франко дуже часто блукав у лісі, розмовляв із деревами, пташками (Б. Тихолоз, Г. Чоп).
частина О поєднана безсполучниково, а останній О — за допомогою i (ї), або, чи	О, О, О і О	Злітаються різні круки, консультанти й політтехнологи (Л. Костенко).
повторювані єднальні: i...i (ї...ї), ні...ні (ані...ані), то...то (не то...не то), чи...чи (чи то...чи то), або...або	i О, і О, і О	Капелюх ставив надто великі вимоги, а Гаррі не почувався тепер ані відважним, ані мудрим (Дж. Роулінг).
єднальні, які сполучають пари О	О і О, О і О	Співають дзвінко сонячного дня птахи і листя, вітер і хмарини (О. Ольжич).
протиставні: а, але, однак, проте, а проте, зате, та (=але)	О, а О	Вогонь і вода добре служать, але погано панують (Народна творчість).
парні: як...так, як не...то, не тільки...а (але) й, як...так і, не так...як, хоч...але (зате, проте, та), не так...як	як О, так і О	Бо люблю я тебе не лише за твою добру вдачу, а й за хибі та злоби твої, хоч над ними і плачу (І. Франко). Тема пошуків свого «я» — гостроактуальна як для автора, так і для його персонажів (Ю. Іздрик).
приєднувальні: i, а також, ще й, а то й, та й, та ще	О, а також О	Подарували телефон, та ще й чохол.
СТАВИМО ТИРЕ		
між О з безсполучниковим протиставним зв'язком (на місці ніби пропущеного сполучника а)	О — (а) О	То не хмаря — біла пташка хмарою спустилась (Т. Шевченко).
СТАВИМО КРАПКУ З КОМОЮ		
О поширені, особливо якщо в середині хоча б одного з них є коми	О; О	Привіт тобі, зелена Буковино, твоїм хорошим горам і гаям; твоїм одважним, дорогим синам (В. Самійленко).

ЗАУВАЖТЕ

- Коли єднальний сполучник ***i (й), або, чи, та (=i)*** вжито **один раз**, кому між О **НЕ СТАВИМО**: *Ми схожі **та** близькі, немов рідня* (Ю. Андрухович).
- Якщо частина однорідних членів поєднана без сполучника, а частина — за допомогою сполучників, то кому треба ставити між усіма однорідними членами, у тому числі й перед першим сполучником (О, О, і О, і О): *На Колимі запахло чебрецем, i руто-м'ятою, i ковилою* (В. Стус).
- Кому **НЕ ТРЕБА СТАВИТИ**:
 - між однаковими формами дієслів, одна з яких означає дію (присудок), а друга — її мету (обставина мети): *Ліди подивися, що за галас;*
 - у зворотах фразеологічного типу й смислових єдностях *ні те ні се, ні риба ні м'ясо, i так i сяк, ні вдень ні вночі, i холод i голод i под.*: *Не було спочинку ні вдень ні вночі* (Панас Мирний);
 - у дієслівних конструкціях *дивишся не надивишся, слухаєш не наслухаєшся, люби не люби* й под.

Чи Або Та (І) I (Й) коми ковтає

❖ Розрізнати однорідні й неоднорідні означення можна за їхнім **значенням, способом вираження та позицією** в реченні.

ОДНОРІДНІ ОЗНАЧЕННЯ	НЕОДНОРІДНІ ОЗНАЧЕННЯ
характеризують предмет	
з одного боку: У небо разом здійнялися блілі, жовті й блакитні кульки — характеристика предмета за кольором	з різних боків: <i>Великі червоні яблука притягують нашу увагу</i> — характеристика яблук за розміром і кольором
позиція	
непоширене + поширене означення: <i>Широкий, порослий травою</i> двір був нам за футбольне поле.	поширене + непоширене означення: <i>Порослий травою широкий</i> двір був нам за футбольне поле.
художня функція	
<ul style="list-style-type: none"> можуть бути епітетами: <i>Задумливий, смагляволицій</i> вечір заворожує своїм спокоєм. виражають суттєві позитивні або суттєві негативні емоції: <i>Теплі, ніжні, світлі</i> слова матері. 	не бувають епітетами: Книжка С. Гокінга «Коротка історія часу» — перша із серії найкрашої світової науково-популярної літератури (Замірським Інтернету).
стосуються	
того самого слова: <i>Ясний, сонячний</i> день — <i>і ясний, і сонячний</i> стосуються слова день.	різних слів: <i>Цей ясний</i> день — ясний стосується слова день, <i>цей</i> — усієї сполучки ясний день.
інтонація перелічуvalна	інтонація звичайна

ЗАУВАЖТЕ

Означення, що стоять після означуваного слова, вважають однорідними: *Бери шаблю гостру, довгу та йди воювати* (Народна творчість).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

- Ідуть великі свята, болісні, мов світло, гострі, наче злам (Ю. Андрухович).
- Чуття розплівлені і злиті на оливу я перелив (Є. Маланюк).
- Вітер в гаї не гуляє вночі спочиває (Т. Шевченко).
- Природа має вітер і дощ, холод і жар. Чоловік теж може брати і віддавати,

гніватися і радіти. 5. Випнуті порослі вилиці виказували тверду затяту, свавільну натуру (*М. Дочинець*). 6. Вислизнув Богдан з-під ковдри, натягнув джинси, засунув ноги в кросівки, вдягнув завбачливо приготований ще з вечора темний легенький светр (*А. Кокотюха*). 7. У вимитих шибках повторюються хмари, клаптики неба, шматочок синього сарафана (*Н. Бічая*). 8. Мені все вітер в очі як вдень, так і вночі (*Народна творчість*). 9. От якби щодня обідати морозивом, і снідати морозивом, і вечеряті! (*В. Нестайко*). 10. Пригортала й цілуvala мене малою, скривджею всіма дитиною циганка Нуна (*О. Слоньовська*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Однорідними підметами ускладнено речення
 - A** Треба політи гарбузи, кавуни, огірки й помідори.
 - B** А від тата знову пахло хмарами, небом і трохи втомою.
 - C** Нутро дерева відгонило гіркуватим пилом, вощиною та живим яблуком.
 - D** До нас на подвір'я прилітають такі гарні снігурі й синички, а деколи навіть дятел!
2. Однорідними підметами ускладнено речення
 - A** Увечері мамка клала мене на ладу й обмивала руки, лиць, ноги.
 - B** Люди, що працюють на землі, у лісі, на будові, здебільшого міцні до старості.
 - C** Через секунду з кухні почувся шум води з-під крану, стукіт дверцят холодильника, дзвін посуду й спів Соньки, яка готувала гостину.
 - D** Рідна планета швидко зменшувалася, губилася в космосі, стала подібна до зеленуватої блискучої вишні.
3. Однорідними присудками ускладнено речення
 - A** Чисте небо не боїться ні блискавки, ні грому.
 - B** Пахнув дід теплою землею й трохи млином.
 - C** Жінка була доволі огryдна, висока, русява.
 - D** Любив дід гарну бесіду й добре слово.
4. Однорідними присудками ускладнено речення
 - A** Там катастрофа, там теракт, там вибух метану.
 - B** Узимку та влітку люди по-різному бачать кольори.
 - C** Скрізь по світу конфлікти, сутички, протистояння.
 - D** Вода при бéрезі починала каламутитись і жовкнути.
5. Однорідними додатками ускладнено речення
 - A** Ніяке м'ясо, ніякі страви не дають нам таку здорову поживу, як трави й коріння.
 - B** На трав'яних напарах я помалу відживав, виходив з потъмарення, але руками й ногами не владав.
 - C** Уважно слідкував хлопець за ходом думки гостя, услухався в заплутані фрази, але нічого не міг збегнути.
 - D** Жовтень зривав листя з дерев, укривав розціцькованою ковдрою втомлену землю, готував її до зимового сну.
6. Однорідними додатками ускладнено речення
 - A** І трава, й людина скоряються рухові великого безмір'я.
 - B** Баба вгадувала всі мої заміри, звідкись знала про всі мої dennі гріхи.
 - C** Квітка наблизилася, охопила Славка теплим вогнем, щезла.
 - D** Трава має розум, має слух і пам'ять.

7. Однорідними обставинами ускладнено речення
- A Було дуже образливо, боляче, гірко.
 Б Аж ось Катря підняла вгору голову й крикнула радісно та голосно.
 В Птиці й комашня покажуть знатнику грибні та ягідні місця.
 Г Холод притлумлював біль струдженого, побитого тіла.
8. Однорідними обставинами ускладнено речення
- A Усе дихає, плине, відчуває, зливається з навколошніми явищами, речами, істотами.
 Б Страус зупинився біля краю води, знову погрозливо вигнувши, а тоді почав поважно походжати вздовж берега туди-сюди.
 В Було весело й гірко, скрутно матеріально та привільно морально без батьківського контролю.
 Г Ми їздимо на природу, у Гідропарк, за місто, але я нікуди не можу поїхати від себе.
9. Однорідними означеннями ускладнено речення
- A Я стаю легкий, синкий і сам для себе непереконливий.
 Б Настанови мами й тата пам'ятай усе життя.
 В Сад темний, густий, бур'янами зарослий.
 Г Сила та розум — краса людини.
10. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні
- A Уся вулиця співала *та* пританцювала.
 Б Полетіла *б* я до тебе *та* крилець не маю.
 В Треба підкреслити підмети *та* присудки.
 Г У лісі пахло листям, грибами *та* ожиною.
11. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні
- A Теплі слова *та* лагідний погляд дарую тобі.
 Б Молодий місяць *та* зорі освічують дорогу.
 В Ти пам'ятаєш мене *та* чекаєш у снах.
 Г Тече вода в синє море *та* не витікає.
12. Правильно поставлено розділові знаки в реченні
- A Далеко внизу Поділ і Дніпро, і низьке лівобережжя, що ген-ген до крайнеба простяглося.
 Б Книжки лежали на підвіконнях і на табуретах, і на спеціальних полицях, і просто на підлозі.
 В Ранок все відчарував: сині квіти поміж трав, і метелика, і бджілку, і в цвіту вишневу гілку...
 Г Скільки в очах Надії сховано світла і радощів, і смутку водночас.
13. **НЕПРАВИЛЬНО** поставлено розділові знаки в реченні
- A Минає рік, і два, і п'ять років...
 Б Батько і мати, і дід з бабою нагадували мені святих.
 В Шумить, і шепче, і тривожить зрадливий дощ із-за кутка.
 Г Любіть травинку, і тваринку, і сонце завтрашнього дня...

14. Між однорідними членами треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Стрілоподібний пуп'янок квітки захитався в повітрі розкрився.
Б Струни сумно скрикують кричать разом з дорослими.
В Наречена не пішла побігла до свого щастя в краватці.
Г Мозайка світу мерехтить сяє обсипається.
15. Перед виділеним словом **НЕ ТРЕБА** ставити кому в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Коли вогонь розгориться то спалює і мокре *i* сухе.
Б Без розуму ні сокирою рубати *ni* личака в'язати.
В І так *i* сяк намагався відкрити скриньку але засы!
Г Ні під столом *ni* біля ліжка Тома не було.
16. Перед виділеним словом **НЕ ТРЕБА** ставити кому в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Тепер від реготу заходилися сльозами не тільки глядачі *але* й артисти.
Б Мокра газета не стільки розгорталася *скільки* відпадала м'якими клаптями.
В М'ячі не стільки в повітрі літають *скільки* по піску качаються.
Г На несподіваний гуркіт літака притихли *як* дорослі так і діти.
17. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- А Вишній черешні, абрикоси і сливи — чого тільки не росло в саду бабусі.
Б Від застуди і кашлю варіть і пийте чаї з гілочкою, листя, і квіткою яблуні.
В У швидких, уважних очах сіклися то скалки льоду, то білі бритви.
Г Ліс вабить барвами навесні й восени, улітку й навіть узимку.
18. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- А На столику біля дзеркала красувалося ще чимало флакончиків, коробочок і різних футлярчиків.
Б Осінь сумовитим пензлем малювала на кущах, на деревах пишні пурпурно-золоті шати.
В Славко Беркута підвівся з-за парті, мовчки натягнув пальто й мовчки пішов із класу.
Г Не побачиш вітра в полі ні тополю на роздоллі, ні метелика, ні бджілку, ні в цвіту вишневу гілку...
19. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- А Живеш, переймаєшся, на все реагуєш, а згодом озирнешся — уже й не згадаєш, що коли було й чи взагалі було?
Б Уранці ні світ, ні зоря я прибігла з гуртожитку на автобусну зупинку й цілих півгодини чекала на перший автобус.
В У хаті не тільки дід з бабою, а й гостей повно, племінник з дружиною і двоє дрібних діточок.
Г Тато великий, сильний, мужній, найсильніший у світі — з ним нічого не може трапитися...
20. Неоднорідні означення вжито в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Неподалік од хати росла велика старезна липа.
Б Захаращені запилюжені мізки чекають на свого прибиральника.
В Навпроти мене сидить скривлений із заплющеними очима Ява.
Г Ніжний ледве помітний дощ росив униз і маси мряки звисали над землею.

21. Неоднорідні означення вжито в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Гриб-частиничник тонконогий з буруватою шапинкою замінив мені часник.
B Сивий з'їдений часом камінь груба робота сліди стертої вітрами посмішки.
C Ой як класно що вже почнуться літні канікули такі довгі й такі безтурботні.
D Вулиця зустріла різким запахом мокрого асфальту та молодого липового листя.
22. Однорідні означення вжито в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Жовтий кленовий листок здригався на губах коли дівчинка говорила.
B На раменах лежить велика пухнаста хустка мамі стало холодно?
C У порожній двокімнатній квартирі пахло вапном і свіжою фарбою.
D Щаслива зворушена виступом улюбленого гурту я поверталася з концерту.
23. Однорідні означення вжито в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Просто з кущів стриміла тонка гнучка шия на кінці якої прилаштувалася маленька пласка голова з міцним дзьобом.
B Напудрене плоске обличчя немов перекреслене впоперек усмішкою схиляється для поцілунку.
C Чи не тому наш герой переміг що поруч билося сповнене найпалкішого почуття закохане серденько.
D Та знову запала ніч темна липка напарена близькими старицями ріки.
24. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** На хлопцеві – шкіряна, рокерська куртка темно-коричневого, майже чорного кольору.
B Мама майже одного зі мною зросту, зовсім як школлярка зі своїм маленьким жовтим портфелем.
C Це той час, коли спека спадає і тихий, повитий млою степ лежить в очікуванні вечірньої прохолоди.
D Сонцесяяні, замріяні очі шукають серед буднів небуденне.

Мова сучасної пісні: альтернатива VS попса. #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Ніщо так не звеселяє душу людини, як споріднена праця».

«Наталка Полтавка» паралельно веселила себе.

Шевченко був рабом у багатого пана.

У романі «Жовтий князь» говориться, що люди і комахи робили споріднену працю.

♦ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

30. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНИХ СЛОВАХ ТА ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНАХ РЕЧЕННЯ

1. Поміркуйте, чому кома після слова *квіти* не виправдана.

Я обожнюю різні квіти, айстри, тюльпани, жоржини.

2. Яке слово можна додати, щоб увиразнити поданий вислів?

Одна кантора пропонувала написати кілька тем і придумати озвучку: орків, гоблінів, драконів (За Л. Деренем).

❖ Часом у реченні з однорідними членами є слово, яким можна замінити їх усі, — це **узагальнювальне слово** (УС): *усе, усі, ніхто, ніщо, скрізь, усюди, завжди, ніколи, ніде* та ін. Однорідні члени речення виконують ту саму синтаксичну роль, що й узагальнювальне слово. Щоб правильно відокремити УС від О розділовим знаком, треба з'ясувати його позицію — **перед** однорідними членами (двоекрапка) чи **після** них (тире).

Відокремлення потребує її сама група УС + О, якщо вона в середині речення. Самі ж О оформлюємо пунктуаційно за вивченими раніше правилами.

ВІДОКРЕМЛЮЄМО		
УС перед О		
умова	схема	приклади
після О немає інших членів речення	УС: О, О, О	<i>Одна кантора пропонувала написати кілька тем і придумати озвучку персонажів: орків, гоблінів, драконів</i> (За Л. Деренем).
після О є інші члени речення	УС: О, О, О — (...)	<i>Ранок зачинався тихий, усе навколо: і трави, і дерева, і куці — <u>наче завмерло</u></i> (Ю. Смолич).
між УС та О є слова <i>саме, як-от,</i> <i>наприклад</i>	УС, <i>а саме, як-от,</i> <i>наприклад:</i> О, О, О	<i>За роллю в слові її у реченні частки поділяють на чотири групи, а саме: словотворчі, формотворчі, заперечні, модальни</i> (З підручника).
УС після О		
умова	схема	приклад
зазвичай	О, О, О — УС	<i>Імена людей, назви речей — усе розчинилось і потонуло в пітьмі</i> (Х. Муракамі).
УС перед О й після О		
умова	схема	приклад
УС вжито двічі для смислового підсилення	УС: О, О, О — УС	<i>Усе: домашні незгоди, вранішня мряка, тепла кава — усе це стало таким дріб'язковим там, на Майдані.</i>

ЗАУВАЖТЕ

Іноді двоекрапку ставлять перед переліком однорідних членів речення, навіть коли УС немає: коли перед О є **пауза**, а інтонація **підкреслено** перелічуvalьна (переважно в діловому та науковому стилях): Комами зазвичай відокремлюють: звертання, вставні слова, дієприкметники, дієприслівники та ін.

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Ой хто найсолодше у світі прожива чи хазяйська жона а чи бідная вдова а чи дівчина? (*Народна творчість*). 2. Усе і небо і перемелене на труху в глибоких коліях дороги сіно і вогкій гнилуватий повів ріки і тривожний крик птиці і невисока росиста отава сповіщало що літо вже здає ключі сумовитій осені (*M. Стельмах*). 3. І цвіт і грім і дощ і град я серцем спраглим все приемлю та збережу від граду сад і захищу від грому землю (*Л. Дмитерко*). 4. Усе тут радує зір рівні стрункі берізки не понівечені любителями березового соку гінкі бурштинові сосни що мов корабельні щогли сурмлять у сизу небовінь (*А. Камінчук*). 5. Стежка озеро стіжок усе в падолисті (*В. Скомаровський*). 6. Усе змішалось в одну мить і злилось докупи і земля і море (*І. Нечуй-Левицький*). 7: Та всі голоси і зяблика і вівсянки і зеленушки і навіть одуда заглушувало кування зозулі (*О. Донченко*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Після однорідних членів треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
A Куди не повернешся скрізь земля і згори і знизу і праворуч і ліворуч.
B Ми садили ліс у полі і дубочки і тополі і осики і ліпцину і червону горобину.
C Дерева трави квіти усе жило в очікуванні весняних сонячних дотиків.
Г І заспівало все у цім краю Карпатські гори ріки і смереки.
2. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
A Небо було глибоке бездонне залите густою темінню усипане міріадами мерехтливих зірок.
B Люблю я осінні квіти прощаю красу вечорів і сині оголені віти й від вітру холодного спів.
C Сонька перебувала під пильним наглядом четырьох дорослих тата баби з дідом і медсестри.
Г Луки і ліси під пензлем осені барвисто немов підеври пейзажиста горять на виставці краси.
3. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
A Ніколи не думав що буває стільки різних кактусів і маленькі і великі і круглі і стовбуристі.
B Вишні черешні груші сливи-угорки тернослив терен і дерен усе росло густими купами.
C Скресли ріки і крижини безладно громадились і шурхотіли в течії повноводдя.
Г На греблі знов у два рядки видиваються у воді старі товсті дуплинисті верби.
4. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
A Бачу що всі кругом сміються і Людмила Василівна і режисер й оператор.
B Сонце ліси поля води повітря все це святиня яку маємо берегти.
C Люблю твій шум і шепіт серед поля і серцем чую силу наливну.
Г Ні спека дня ні бурі ні морози ніщо не вб'є любов мою живу.

5. Після однорідних членів треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A У нашому саду була розкішна флора жоржини й кропива любисток і ревень.
B Усі весну щиро люблять і люди і пташки і дерева і комашки і ніжна травиця.
C Все докупи злилося материна любов піклування батькове дитячі забавки радошій горе.
Г Столиці міста й містечка велетенські та зовсім крихітні країни усе це тепер випало Іванові Силі побачити на власні очі.
6. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Осінній смерк і хрест й зів'ялі квіти ось відповідь на всі твої питання.
B І ліс і фіолетові тіні і зоряна ніч усе було урочисто прекрасним і близьким.
C На вершечку стрілецької гори на горах і видолинках скрізь уже панувала тиша.
Г І подумав Стефко що вже ніхто його не любить ні теля ані сонце ані співуча липа...
7. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку, а після них — тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A І це повітря і покручені лози і зів'яла трава усе це мимохіть нагадувало щасливі хвилини життя.
B Усюди і на вулицях і круг стадіону і обабіч дороги до заводу росли молоді осокори клени й каштани.
C Ті пісні мене найперше вчили поважати труд людський і піт шанувати Вітчизну мою милу бо вона одна на цілий світ.
Г І квіт і зорі спалахи півонії космічний гул і мовчазний туман усе довкруг в довершенні гармонії звучить урочим ладом як орган.
8. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку, а після них — тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Ніщо не мертвє в вирі світовому ні курява планет ні сталагміт ні мумії прадавніх пірамід ні літери спліснявілого тому.
B Тонкі брови русявлі дрібні кучері на голові тонкий ніс рум'яні губи все дихало моловою парубочою красою.
C На синіх долонях вечора темним смутком горбатився старий вітряк і в благанні простягав замерзлі руки чи до неба чи до людей.
Г В очі полізло різне зілля копитник і ракова шийка материнка і чорнобиль горицвіт і звіробій дерев'яй і ромен усе це росло на землі по болотах і на воді.
9. Перед однорідними членами треба поставити двокрапку, а після них — тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Усе навколо дерева птахи люди сповнене весняної пружної нестримної сили.
B Наближення зими в усьому серце чує і в шелесті трав і у вітрі і в стежках.
C У селі в бабусі все мені цікаве квіти берег річки і зелені трави.
Г У мудрості свої закони є і цвіт і злет і несходимі пущі.
10. Лише один ряд однорідних членів має речення
- A У щастя людського два рівних є крила: троянди й виноград, красиве і корисне.
B Завернув до нас якось один панок, скаржився на серце, на задишку, на кволість.

30. Розділові знаки при узагальнювальних словах та однорідних членах речення

- В** Бабай опустив долі вологі очі й уперше в житті невміло, але щиро й лагідно обняв Чу.
- Г** З тих перших звуків я прочитував настрій лісу, угадував поведінку звіра, риби, комашні.

11. Лише один ряд однорідних членів має речення

- A** Часу Богдан не гаяв: скинув куртку, черевики, шкарпетки, засукав рукави сорочки й мавпою видерся по трубі до четвертого поверху.
- B** Простір захаращений і перекритий — теплицями, щитами, білбордами, павучками висаджених дерев.
- В** У дворі був невеличкий дитячий майданчик з пісочницею, металевою гіркою, однією поламаною гойдалкою у вигляді дерев'яного, фарбованого в зелене крокодила.
- Г** Полюють зайців в основному трьома способами: з підйомом, з-під собак-гончаків і на засідах.

12. Лише один ряд однорідних членів має речення

- A** З середини прекрасної лілеї вихопилися пружні щупальця, оповили руки й ноги дівчинки міцними обіймами.
- Б** З кукурудзяного бадилля зв'язав плотик, поклав на нього одежду й торбу з книжками, дочекався першої звізді й відштовхнувся від берега.
- В** Я навчився видіти довкола все живе й тішитися йому — травині, дереву, грибові, птиці, звіру, землі, небу.
- Г** Усяке птаство, як-от: деркачів, перепілок, куликів, курок — можна було викосити косою в траві.

Спогади про майбутнє. Імовірнісне прогнозування. #загадки#мови

31. ЗВЕРТАННЯ

Яке речення не потребує правки?

1. О Боже мій миць! така твоя воля, / Таке її щастя, така її доля! (*Т. Шевченко*). 2. Не плач за мною, о, діво єрусалимська! (*Дж. Джойс*). 3. А ви, дівочки чорнобривочки ведіть танець (*Народна творчість*). 4. Максю Максю, все зникло разом з тобою (*О. Кобилянська*).

КОМА	
звертання	приклади
непоширене (однослівне)	<i>Ой, до саду, дівчинка, до саду, / Будемо си там сіяти розсаду</i> (Народна творчість). <i>Не залишай мене, вітчизно, не виїжджай усілід за зірками, лишайся зі мною в присмоктових парках</i> (С. Жадан). <i>Петуніє, чи були недавно якісь вістки від твоєї сестри?</i> (Дж. Роулінг).
поширене (словосполучення, зворот, прикладка)	<i>де ж ти дівся, в Яр глибокий / Протоптанцій шляху?</i> (Т. Шевченко). <i>Отут, брате Санчо, — обізвався Дон Кіхот, — буде нам з тобою тих пригод, хоч купайся</i> (М. де Сервантес). <i>Як я вами писався, мої крилаті кристали, пернаті мої мучителі з давніх полотен!</i> . Ціле літо об мене крилами терли й туркотали, заснували в моїм черепі містечко Туркотин (Ю. Андрухович).
з вигуками	<i>Не плач за мною, о діво єрусалимська!</i> (Дж. Джойс).
ЗНАК ОКЛИКУ	
з окличною інтонацією	<i>Я не люблю тебе, ненавиджу, беркуте!</i> (І. Франко). <i>О слово! Будь мечем моїм!</i> (Олександр Олесь).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Шуми вітре шуми буйний на гори! (*М. Шашкевич*). 2. І ти людино в себе у ногах побачиш постать гордої природи (*М. Рильський*). 3. Скажи Україно скажи моя мила звідки могутність незламна твоя (*М. Нагнибода*). 4. Зашуми весною зелен луже теплий вітре шелести в гіллі (*А. Малишко*). 5. Україно Ти для мене диво (*В. Симоненко*). 6. Пусти мене мій батеньку на гори де ряст весняний золотом жаріс (*Леся Українка*). 7. Васильки у полі васильки у полі і у тебе мила васильки з-під вій (*В. Сосюра*). 8. Мені ж мій Боже на землі подай любов сердечний рай! 9. О Боже мій миць Тяжко жити на світі а хочеться жити (*Т. Шевченко*). 10. Ой ти пташко жовтобока не клади гнізда високо! (*Г. Сковорода*). 11. О люба Інно ніжна Інно любові усміх квітне раз ще й тлінно (*П. Тичина*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Звертанням ускладнено речення (розділові знаки пропущено)

- А Ви знаєте як липа шелестить?
- Б Спи дитя мое ти життя мое!
- В Ти знаєш що ти людина?
- Г Чому уста твої німі?

2. Звертанням ускладнено речення (розділові знаки пропущено)

- А В житті мене ти її знати не знаєш ідеш по вулиці минаєш...
- Б Хоч знаєш знаєш добре знаєш як я люблю тебе без тями...
- В Чого звертаєш ти до мене чудові очі ті ясні сумні...
- Г О ні Являйся зіронько мені Хоч в сні!

3. Звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Чому ж стоїш без руху ти коли ввесь світ співає?
B Ти не дивись що буде там чи забуття чи зрада...
C Гетьте думи ви хмари осінні!
D Ви знаєте як сплять старі гаї?
4. Поширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Стелися доле рушниками у цей святковий гарний час.
B Нікому солодкі мої не дано пізнати до кінця Істину.
C На жаль доню ти тут не можеш командувати.
D Справді не дай Боже жити в епоху перемін.
5. Поширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Дай доле нам високої води щоб не кортіло тихий брід шукати.
B Не турбуйтесь любий я мотоциклом із самого раночку завезу.
C Говори говори моя мила твоя мова співучий струмок.
D Стій хлопче Нехай наллеться відвага в твою душу!
6. Поширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Зачекай Тетяно не жени від себе.
B Дай Андрію знати яку долю ждати.
C Нехай гнеться лоза а ти дубе кріпісь...
D До тебе люба річенько ще вернеться весна...
7. Непоширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Ти принеси мені птаху дрібку зорі із Чумацького Шляху.
B Гей друже мій темний над силу ума вже дужкої сили й на світі нема.
C Так ось який ти світе зелен-золот давно відомий з вицвілої казки...
D Я відразу візнала тебе о мій любий мій маленький!
8. Непоширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Високоповажний добродію Дуже прошу позичити мені «В поті чола» Франка.
B Видиш брате мій товариш мій відлітають сірим шнуром журавлі у вирій.
C Краю ти мій краю крашого за тебе я в житті не знаю!
D Україно прихилюся я до тебе помолюся за твоє безкрайнє небо.
9. Непоширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Милостивий пане славно тут потомленому відпочити — наче під зеленими наметами.
B Отже шановний читачу на тебе чекає зібрана мною на сьогодні колекція пристрастей.
C Люди Зупинімось і візьмімо новий старт бо при таких забігах фініш буде фатальний.
D Широкий Дніпре мій з тобою ми в розлуці тож бур твоїх не чутъ у горобину ніч.
10. Непоширеним звертанням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Старі дуби спасибі вам за осінь за відлітання радості і птиць.
B Запалай мій вогнику крилатий полум'ям привітним і незлім.
C Може підемо до вашого кабінету пане міністре?
D Сідаймо сусіде на мотоцикл та їдьмо в район.

11. Двома звертаннями ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)

- A Я люблю тебе поле простір твій широчінь твої паході й цвіт.
B Через тумани лихі через великеє горе ти світиш мені моя зоре.
C Рідна маті моя ти ночей не доспала і водила мене у поля край села.
Г Припливайте до колиски лебеді як мрії опустіться тихі зорі синові під вії.

12. Прочитайте речення.

Ой (1) доле людська (2) чом ти неправдива (3) що до інших дуже щира (4) а до нас зрадлива?

НЕ ТРЕБА ставити кому на місці цифри

- A 1
B 2
C 3
Г 4

Як говорять німі? #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Не западали духом.

Наш народ і наші преткі захищали його [рідний край] як могли і как могли.

Панське ярмо облягло її з усіх боків і не дає жити.

Він писав, стимулюючи свою поезію під пісню.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирними?

32. ВСТАВНІ ТА ВСТАВЛЕНІ КОНСТРУКЦІЇ

 Ви — літературний редактор інтернет-ресурсу. Перевірте правильність пунктуації в дописі.
Нові соціальні мережі в Інтернеті все більше зосереджуються на певних галузях скажімо на мистецтві, тенісі, футболі, автомобілях пластичній хірургії.

❖ Залежно від того, наскільки сильно автор хоче виокремити свою додаткову думку, на письмі вживають різні знаки. Найменшу відокремлювальну силу мають **подвійні коми**, більшу — **подвійне тире**, а найбільшу — **дужки**.

Вставні слова, словосполучення й речення також називають **вставними конструкціями**, їх відокремлюють **комами** з обох боків.

ВІДОКРЕМЛЮЄМО КОМАМИ	
вставні конструкції	приклади
упевненість	безумовно, без сумніву, звичайно, зрозуміло, правда, безперечно, дійсно, розуміється, авжеж
вірогідність	мабуть, можливо, напевно
джерело повідомлення	кажуть, по-моєму, мовляв, на думку... за словами...
задоволення / нездоволення	на щастя, на жаль, як навмисне, дивна річ, на диво, як на зло
зв'язок між думками, їх порядок	по-перше, до речі, таким чином, наприклад, нарешті, отже, виходить
привертають увагу	знаєш, зверніть увагу, між нами кажучи, бач, бачте, чуєш, знай
оцінка з погляду звичайності	як завжди, бувало, як водиться
етикетні формули	прошу, перепрошую, будь ласка, добрий день, здрасťуйте, на добраніч
a, ale, i, як + вставні конструкції	<i>I справді</i> , з кутка, де блищали очі, вибрається їжак (Гр. Тютюнник).

Поміркуйте, як зробити дуже великі речення читабельнішими, зручнішими для сприйняття, але не змінювати при цьому їхньої будови.

Коли український народ за IX–XIV віки жив своїм самостійним життям, в Україні панувала нерідна нам літературна мова церковнослов'янська чи болгарська; коли ж літературною мовою стала в нас жива народна мова з половини XVI віку, тоді український народ самостійності вже не знав (За І. Огієнком).

❖ **ВСТАВЛЕНІ** конструкції, які уточнюють, доповнюють, роз'яснюють основний зміст речення, здебільшого відокремлюють **дужками**, рідше — **тире**: *Ні слова нікому про задум свій не сказавши, устав Дон Кіхот раз якось перед світом (а діло було в місяці липні, як саме гарячі дні стояли) і так, щоб ніхто не бачив, схопив списа та виїхав задвірками в чисте поле (М. де Сервантес). Гаррі мав інший клопіт: тепер його постійно опікали. Персі (очевидно, за наказом матері) ходив слідом за ним, наче самовдоволений сторожовий пес (Дж. Роулінг). Авторство візантійських проповідей — може, і не безпідставно — присувано Івану Золотоустому (За Д. Чижевським).*

Отже, речення І. Огієнка стане читабельнішим, якщо дві вставлені конструкції взяти в дужки, порівняйте: *Коли український народ за IX–XIV віки жив своїм самостійним життям, в Україні панувала нерідна нам літературна мова (церковнослов'янська чи болгарська); коли ж літературною мовою стала в нас жива народна мова (з половини XVI віку), тоді український народ самостійності вже не знав (За І. Огієнком).*

❖ **ТИРЕ** та **КОМИ** ставимо тоді, коли на місці вставленої конструкції має бути **кома**: *Гедвіга не поверталася вже другу ніч. Гаррі за неї не хвилювався, — сова й раніше надовго пропадала, — проте мав надію, що вона скоро повернеться* (Дж. Роулінг).

Порівняйте: *Гедвіга не поверталася вже другу ніч. Гаррі за неї не хвилювався, проте мав надію, що вона скоро повернеться*.

НЕ ВІДОКРЕМЛЮЄМО

члени речення, співзвучні зі вставними словами: бачиши, безперечно, безсумнівно, безумовно, бувало, видимо, видно, відома річ, власне, по перше, по друге, кажуть, може тощо	<i>Брат Ізоген довів так безперечно потребу жертви, що і сам я мусив схилити голову (Леся Українка). Стівен Гокінг уже давно не може самостійно рухатися, не може говорити, не може їсти, але може бачити, може чути й слухати, а головне, може думати (За матеріалами Інтернету). Ти бачиш, що сподівання марні. Працювати по перше січня. Гаджет для телефона «вільні руки» — це давно всім відома річ.</i>
вставні слова, якщо вони належать до відокремлених членів речення (стоять перед ними)	<i>Дмитро, очевидно поспішаючи, не поснідав. Пор.: Дмитро, поспішаючи, очевидно, не поснідав. Надвечір, мабуть годині о шостій, почався дощ. Пор.: Я буду у вас сьогодні, мабуть, увечері.</i>
слова та сполучки, які не є вставними: адже, буквально, усе ж таки, усе-таки, до того ж, за наказом..., за традицією, майже, між тим, мовби, навіть, наче, начебто, немов, немовби, ніби, нібито, особливо, от, отож, при тому, при цьому, приблизно, принаймні, притому, причому, саме, тим часом, тільки, тож, цебто, часом, якби, як-не-як, якраз	<i>На помостах з'являються всілякі дурисвти, котрі вміють удавати, що начебто вони пожирають вогонь або ковтають ножі (Ю. Андрухович). Такі об'єкти ми називаємо чорними дірами, адже вони саме такі: чорні порожнини в космосі (С. Гокінг). Treba osterigatisя препаратів-підробок, що мають начебто неймовірні лікувальні властивості.</i>
слова проте й однак, коли вони стоять на початку речення	<i>Гедвіга не поверталася вже другу ніч. Гаррі за неї не хвилювався, — сова й раніше надовго пропадала, — проте мав надію, що вона скоро повернеться (Дж. Роулінг). Пор.: Я, проте, не впевнений у його словах.</i>

ЗАУВАЖТЕ

З художньою метою замість коми вживають тире (авторська пунктуація): **Дивна річ** — з маленько-го слівця / Часом стільки музики накраю (І. Сльота).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. На щастя усім мешканцям будинку вдалося врятуватися (*K. Колмикова*). 2. В американській конституції записане право людини на щастя. 3. Сподіваюся що моя зірка Альгерат ще не впала. 4. Я вже не сподіваюся на пристойну роботу за фахом. 5. Кажуть у Донецьку є Інститут штучного інтелекту (*Л. Костенко*). 6. Правильно кажуть що ворога слід знати в обличчя (*A. Кокотюха*). 7. З ножем може змагатися лише вогонь (*M. Дочинець*). 8. Дитинко не хвилюється усе можливо на цім вередливім світі (*B. Винниченко*). 9. Несвідуче серце моє чує те чого можливо ще не бачить твій розум (*P. Іваничук*). 10. Тільки раптом як на біду взявся вітер і начисто розвалив солом'яні стіни розтрусив солом'яний дах перетворюючи хату на копію сухої трави (*O. Радушинська*). 11. Ми дивимося на сьогоднішні труднощі не як на біду а як на випробування яке нас лише загартує та зробить сильнішими (*B. Ковальчук*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Вставним словом ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
 - A** Про щастя здобутиє нами шепочуття зелені жита.
 - B** Малюю сонце хату тин і соняхи завмерлі в тиші.
 - C** До речі я хотів з вами порадитися щодо одного видання.
 - D** І тільки чую набрякають очі як хмари перегущені дощем.
2. Вставним словом ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
 - A** Весна мені багато говорила співала пісню дзвінку голосну.
 - B** Квіти ці прості і непримітні світяться як світлячки блакитні.
 - C** Вечірне сонце обливало тихим світом молоду щасливу пару.
 - D** Такої гарної днини цього року вже мабуть не трапиться.
3. Вставним словосполученням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
 - A** Усякі квітки розкручували свої пуп'яночки розгортували молоді листочки свіжі гарні як личко малої дитини.
 - B** У весь зелений степ і синє кругле небо заливало проміння золотого сонця гарячого сліпучого.
 - C** Наставало тепер те найголовніше задля чого на думку Сивоюка принесено всі по-жертві й зусилля...
 - D** У карій глибочині очей загуслла давня розбуркана туга притамована сплеском лагідної усмішки.
4. Двома вставними конструкціями ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
 - A** Як не дивно дядько не на жарт перелякався зупинив якусь машину та й чурнув із села від гріха подалі.
 - B** Добре що принесли якусь провізію бо я правду кажучи не хотіла йти на ринок не мала охоти.
 - C** Як на біду Микола Денисюк не вмів плавати і цей факт схоже відіграв свою фатальну роль.
 - D** Сашко зняв ножа пригнувся під вікнами щоб тато з мамою чого доброго не помітили і вибіг на вулицю.

5. Вставним словосполученням ускладнено речення (*розділові знаки пропущено*)
- A** Чесно кажучи ніколи не думав що з мене якийсь позитив виходить.
B Раз мій рябий підсвинок уліз у Соловейків город а мене тоді на біду не було
дома.
C До речі цей рік це ще й Рік дитини «рік реалізації всіх прав дітей усього світу».
D Якщо світова людина вийшла з моря то людина карпатська вочевидь вийшла
з лісу.
6. Вставної конструкції **НЕМАЄ** в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Як на мене то дитячий світ це безмежна палітра для творчості.
B Якщо гора не йде до Магомета то як відомо до неї іде сам Магомет.
C До слова на початку Євромайдан був успішною історією з революцією.
D З одного боку кучугури в півтора метра з другого боку ще вищі.
7. Вставної конструкції **НЕМАЄ** в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Подібна зима кажуть була півстоліття тому в рік смерті Сталіна.
B Напевно ніколи не бачив би Стратон волі якби не щасливий випадок.
C Солома лежала скрізь у курені її було багато твердої злежаної.
D Механізм працює ритмічно спокійно а зрештою і результативно.
8. Вставної конструкції **НЕМАЄ** в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Обліплені роями бджіл у квітні гудуть сади.
B Правда ж тату з тобою нічого не трапилося?
C Виявляється панське життя теж має свої протиріччя.
D Солдати коаліції схоже уже зовсім освоїлися в Іраку.
9. Вставної конструкції **НЕМАЄ** в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Під ногами була безодня та на щастя Соломія вхопилася за кущ очерету й вилізла.
B Зверніть увагу у нього ж комп'ютерний синдром він мружить очі сутулиться.
C Отут ми й зрозуміли що суперники як то кажуть один одному кинули свої рукавички.
D Між клумбами й скрізь по садку вилися посипані жорсткою й піском доріжки.
10. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Стоять верби, опущені зелененьким листям, і, здається, чують сплески
журавлинних сурен.
B Щоправда біля переважної більшості прізвищ фотографій, на жаль, не було.
C Здавалося, ніби народ зібрався дивиться на якусь дивну сцену на морі, на горах.
D А втім, Мальві не було так погано біля Юсуфа, як здавалося спочатку.
11. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Моє серце, мабуть, болітиме, як не стрінемось ми в житті.
B Полювання, як ви потім побачите, потребує чимало часу.
C А, втім, покоління — це дуже відносна одиниця виміру.
D По-моєму, гуманітарна катастрофа тепер всесвітня.

12. Прочитайте речення.

A(1) може (2) мені суджено стати Месією (3) може (4) треба дозволити розіп'яти себе в ім'я спасіння люду?

НЕ ТРЕБА ставити кому на місці цифри

- A** 1
- B** 2
- C** 3
- D** 4

13. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

- A** Очевидно, ми мали дохристиянську релігію, як мали її й інші народи.
- B** Кажуть, карлики так дрібніють, що непомітно можуть залізти в душу...
- C** Поезія завжди про майбутнє, принаймні, про майбутню тугу за минулим.
- D** А мої друзяки, чесно кажучи, не з хороброго десятка.

14. Пунктуаційну помилку допущено в реченні

- A** Усі публічні люди зобов'язані пропагувати толерантність, яка, власне кажучи, і робить нас європейцями.
- B** Коли буду я, навіть, сивою і життя моє піде мрякою, я для тебе буду красивою, а для когось, може, й ніякою.
- C** Ковзани самі винесли з двору, і я поїхав, як ото кажуть, не питаючи дороги: калюжато й калюжа, сніг то й сніг.
- D** Може, моя віра у вільну Україну, яка наснажувала колись гетьмана, надихне людей на переможну битву.

15. **НЕМАЄ** вставленої конструкції в реченні (*розділові знаки пропущено*)

- A** Вузенький хідник витканий зі смужок різокольорового ганчір'я хтось розкинув його сущитися уздовж парканчика теж був раритетним.
- B** У травні каштани як я люблю цю пору вибухають білими салютами.
- C** Коні були завжди тільки кіньми натомість люди як відомо стають усім на світі і ніколи не знаєш чого від них ждати.
- D** І коли наші руки зустрічаються вічна історія з цими руками Клавдія Петрівна немов на мент губить притомність...

16. Установіть відповідність.

Значення вставленого слова

- 1** упевненість
- 2** зв'язок думок
- 3** активізація уваги
- 4** джерело інформації

Приклад

- A** Кажуть, крапивою лікують *од ревматизму*.
- B** Я, наприклад, розмовляю *вночі... віршами*.
- C** Знаєш, у студентські роки мені *казали*: «Твоє завдання — навчитися *вчитися*».
- D** Але в *портреті Вашім*, як на *зло, світилося божественне тепло*.
- D** *Ні, справді, не можна читати нашу історію без брому*.

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

17. Установіть відповідність.

Значення вставного слова

- 1 упевненість
- 2 зв'язок думок
- 3 активізація уваги
- 4 емоційна оцінка

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Приклад

- А *Облич, на жаль, не було видно.*
- Б *Звісно, довго так тривати не могло.*
- В *Слухай, що нам було задано з англійської?*
- Г *Отже, після завтра в нас – батьківські збори, діти.*
- Д *Нешасного, кажуть, змія й на коні вкусить, а в руки не дастися.*

18. Установіть відповідність.

Значення вставного слова

- 1 джерело інформації
- 2 зв'язок думок
- 3 активізація уваги
- 4 емоційна оцінка

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Приклад

- А *Зараз весна, автамацоз, мабуть, почався.*
- Б *Даруйте, професоре, але тепер усе можливе.*
- В *По-моєму, це такий шампур, на який уже всіх нанизано.*
- Г *Одним словом, було вирішено: ідемо до Блакитних печер.*
- Д *На щастя, пасажирів у салоні автобуса на момент зіткнення не було.*

Міфи про мову. #загадки#мови

33. ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ДОДАТОК ТА ОБСТАВИНА

 Поміркуйте, який додаток у наведеному реченні треба відокремити комами.

 Коли в XI столітті в Києві тільки зароджувалася держава русів, а Москви ще не існувало, Крим за винятком Херсонеса був у зоні впливу Хозарського каганату.

Для правильного відокремлення додатків та обставин важливо враховувати: а) чим виражений додаток (обставина); б) які відтінки значення він (вона) має.

ДОДАТОК ВІДОКРЕМЛЮЄМО КОМАМИ

правило	приклади
зі значенням виокремлення, обмеження та з прийменниками крім, окрім, опрім, зокрема, особливо, за винятком, у тому числі, навіть, на відміну від	<i>Не кожен має друга. І я можу стати таким, як дорослі, котрі нічим не цікавляться, <u>окрім</u> своєї циферії*</i> (А. де Сент-Екзюпері).
з прийменником щодо + ... , то	<i><u>Щодо</u> місяця проведення канікул, то ми визначимося на наступному тижні.</i>
зі значенням вибору та з прийменником замість + ...	<i><u>Замість</u> робитися майстрами часу, ми стали його бранцями (О. Забужко). <u>Замість</u> тополь, край шляху виросли металеві щогли (О. Гончар).</i>

ЗАУВАЖТЕ

 Додатки зі значенням заміщення та з прийменником **замість (=за)** не треба відокремлювати: *Iду в подорож замість брата (= Idu в подорож за брата).*

 * Циферія, ціфр — цифри, обрахунки.

 Знайдіть пунктуаційні помилки.

 Гаррі поклав кишеневий стервоскоп на тумбочку біля ліжка, і той стояв там балансуючи на своїй ніжці (Дж. Роулінг).

ОБСТАВИНА (спосіб вираження)	
ВІДОКРЕМЛЮЄМО	НЕ ВІДОКРЕМЛЮЄМО
дієприслівник (-учи, -ючи, -ачи, -ячи, -ши, -вши)	
перед присудком і після нього: <i>Яків повернувся у свою кімнату й зрозумів, що, <u>виходячи</u>, забув замкнути її</i> (Л. Дереш). Пор.: <i>Яків <u>забув</u> замкнути кімнату, <u>виходячи</u>.</i>	зі значенням способу дії (як?) після присудка: <i>Із вірюю <u>летять</u> <u>курличучи</u> ключі</i> (М. Зеров). <i><u>Не читайте</u> лежачи: зір сідає.</i>
дієприслівниковий зворот	
перед присудком і після нього: <i><u>Не</u> <u>кинувши</u> в глиб надійний якір, / <u>Пливу</u> ї <u>пливу</u> повз береги краси</i> (Є. Маланюк). <i><u>Забув</u> замкнути кімнату, <u>виходячи з дому</u>.</i>	фразеологічного типу: <i>Уесь день невістка <u>сидить склавши руки</u>.</i>
прислівник, іменник (у непрямих відмінках)	
після першої обставини уточнюю місце, час, спосіб дії: <i>Ой <u>там</u>, <u>за</u> <u>горого</u>, дівчина брала чисту воду</i> (Народна творчість).	—

ЗАУВАЖТЕ

- За бажанням автора відокремлюють обставини, уведені прийменниками **попри, залежно від, відповідно до, згідно з, з огляду на, унаслідок, подібно до, на відміну від, за відсутності, за браком**: *Згідно з рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 25 вересня 2017 року, конкурс підручників завершиться в березні 2018 року. Школи в ці дні не працюють у зв'язку з карантином.* Зазвичай відокремлюють дуже поширені обставини.
- НЕ відокремлюють** дієприслівникові звороти, якщо їх уведено як однорідний член речення або за допомогою підсилювальних часток: *Вітер бив нещадно й проймаючи до кісток. Нам вдалося привернути увагу аудиторії і не вдаючись до примітивних попсових закликів.*
- НЕ відокремлюють** дієприслівниковий зворот, яким починається залежна частина складнопідрядного речення: *Ця пригода була ніби кроляча нора, стрибнувши в яку ти змінишся назавжди.*
- Обставину, виражену порівняльним зворотом, **НЕ відокремлюють**, якщо вона є фразеологізмом, порівняйте: *Час летів, немов на крилах* (Леся Українка) і *Крутиться як муха в окропі*.

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. А зоріпадають і гаснуть не долетівши до землі (*Б. Мозолевський*). 2. Олівера мов громом ударило хвилину він стояв як укопаний (*Ч. Діккенс*). 3. А спогади як равлики у мушлі тайліся (*Д. Кремінь*). 4. Звідси з високої Софійної альтанки видно майже весь асканійський степ (*О. Гончар*). 5. Там у сузір'ї Саламандри твій коханий бив тобі чолом (*Л. Костенко*). 6. Годинами працювати над математикою засукавши рукава не кожен зможе! (*В. Дрозд*). 7. Ішла людина просто йшла людина закинувши шарманку за плече (*Л. Костенко*). 8. Не знаючи броду не лізь у воду (*Народна творчість*). 9. Я йшов не обертаючись (*В. Дрозд*). 10. Бійці сиділи деякий час задумавшись (*О. Гончар*). 11. Вовк зупинившись припав до землі й поповз на зустріч хлопцеві (*О. Донченко*). 12. Похлипавши гармошку починає снувати ї прясти розлогу мелодію (*Є. Гуцало*). 13. Нічого не слід страшитися крім страху (*М. Дочинець*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Відокремлений додаток ужито в реченні
A Славко сидів, підперши обличчя кулаками.
B Накидавши в огнище ломачя, я сів перепочити.
C Кризи, на відміну від ям, глибокими не бувають.
D Погана їжа — картопля, особливо смажена.
2. Відокремлений додаток ужито в реченні
A Усі знали, що директор, крім фантиків, захоплювався ще й мисливством.
B Лелеки, довго не бачивши людей, радісно клекотіли над соснами.
C На всьому полі, а особливо біля воріт, трава була геть витолочена.
D Міха зажурено лежав у своїй халабуді, закинувши ногу за ногу.
3. Відокремлений додаток ужито в реченні
A Поснідавши, дід зібрав на баштані дині, що дозріли за ніч.
B На відміну від полуниць, черешню до ЄС Україна не експортує.
C Збоку, без шапки, непорушно сидів оглушений вартівник-жандарм.
D Тихий сон стуляє вій, розігнавши давні мрії і втопивши їх в журбі.
4. Відокремлений додаток ужито в реченні
A Повечерявши, благословившись, біжу назад у будинок.
B Усі міста, за винятком Одеси, сьогодні поливав рясний дощ.
C Над лісом загорілася, а потім затріцала, ламаючись, блискавка.
D Хлопчик, зігнувшись, присів під вербою й задивився на поплавці.

5. Одиничний дієприслівник **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Лелека покружлявши опускається на граб.
Б Не піймавши не кажи що злодій.
В Кіт наближається до нас крадучись.
Г Вишні зацвівиши в росах заплачут.
6. Одиничний дієприслівник **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Жайворонки затихаючи сідають на землю.
Б Засинаючи ще почув як увійшла мати.
В Старі верби стоять похнюопившись.
Г Усяка пташечка радіючи співала.
7. Одиничний дієприслівник **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Бувало лелека сторожуючи засинав на одній нозі й падаючи котився по стрісі.
Б Нахилившись верба солодко п'є воду а може то вона плаче.
В Попрощаючись ми довго проводжали одне одного поглядами.
Г Рушниця в руках моого батька завжди стріляла не хилячи.
8. Одиничний дієприслівник **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Кожен по-різному поводить себе перед тим як поринути в сон а я звик засинати мріючи.
Б Жайворонок пробудившись на прудких крилах підносить свою щирі пісню в блакитне привілля небес.
В Під його поглядом помолодаша зелень лісу а вода заспокоюючись раптом потекла врівноваженим блакитним диханням.
Г Олесь згарячу ніяково посміхнувся поторкав мокрою рукавичкою тверду ґулю під оком і ковзаючись побрів до школи.
9. Обставину **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Зігнув перехожих у дугу мороз насупившись сердито.
Б Коні боязко косячись на батіг почовгали дворищем.
В Стомившись од напливу вражень Шептало спинився.
Г До ставка городами вся наша братія бігла не чуючи ніг.
10. Обставину **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Так ходять скрипалі не сколихнувши музику словами.
Б Годі вже сидіти склавши руки починайте хоч щось робити!
В Сонце в хмару сіда над морем провістивши на завтра шторм.
Г Аж ось проклонувся світанок розплюючи блакитні очі.
11. Обставину **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Роса починає спадати з пелюсток лише відчувши дотик сонячного проміння.
Б Надворі припадаючи цупким листям до шибок видзвонювала дика груша.
В Хлюпотить у бухті мала хвиля б'ючись у броньовані тіла кораблів.
Г Розминаючи сизий полин у долоні роси юності спогадом п'ю.

12. Обставину **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Ці звуки можуть линути довго витворюючи скупу й одноманітну мелодію. .
B Причайвши у малині за смородиною я слухав бабіні молитви як заворожений.
C Вода розірвала камінні обійми й мчала вниз до моря спадаючи грізними лавами.
D Усякому своя доля один працює не покладаючи рук а другий його працю без кло-
поту поїдає.
13. Уточнювальною обставиною **НЕ УСКЛАДНЕНО** речення (*розділові знаки про-
пущено*)
- A** Мирські турботи й суета десь там у лоні міста.
B Тут на березі на землі капітан пригощає друзів.
C Назустріч підтюпцем бігла бабуся в спортивному костюмі.
D Там далеко десь поза снігами нова весна з квітучими лугами.
14. Уточнювальною обставиною **НЕ УСКЛАДНЕНО** речення (*розділові знаки про-
пущено*)
- A** Під горою в глибокім яру коло самого шосе стояла висока колона старого пам'ят-
ника Володимиру.
B Високо-високо в небі в прозорому надхмар'ї виблискували в променях сонця дніп-
ровські чайки.
C На лавочці під бузком шушукаються та чміхотять дівчата біліють хустинки солод-
ко пахне духами збита полькою курявичка.
D За небокрай через якусь мить пірне велике жовтогаряче сонце забравши із собою
золотий простір дня.
15. Уточнювальною обставиною **НЕ УСКЛАДНЕНО** речення (*розділові знаки про-
пущено*)
- A** За Дніпром за білою смugoю піску на всі боки чорніли бори до самого краю обрію
скільки можна було осягти оком.
B Останнім конвульсійним рухом зірваний кленовий лист поривається вгору до світ-
ла до сонця що так пестило його так голубило.
C Минулой весни на цьому острові велика чаїна зграя хазяйнуvala а нині тут розко-
шують лебеді.
D Коло самого ставу край левади на горбочку стояла друга церква з однією банею й
високою дзвіницею.
16. Двома уточнювальними обставинами ускладнено речення (*розділові знаки пропу-
щено*)
- A** Поруч на зеленій галевині що клинцем видається з вільшини і далі в лузі на купині
пасуться корови.
B А там далі серед зеленого лісу стоїть присілок у садках і здається ніби серед лісу
схопилося біле полум'я.
C Біля річки за густими просиноватими лозами тихо озвалися баси злилися з несмі-
ливими третливими підголосками.
D З-за лісу над сахарнею тихо зійшла зірка миготячи срібним світом наче веселими
очима.
17. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Хmara сповзла за річку й зупинилася там, розгорнувши над лісом велетенські вороні
крила.

- Б** У колодязі плавало сміття, стриміли жаби, розчепіривши лапки та вирячивши в небо пукаті холодні очі.
- В** Дуби застигли, схиливши могутні голови в білих снігових шапках, завмерли в безнадії чекаючи з жахом ворожого удару.
- Г** Чорні голі дерева стояли в садку, настовбурчиваючи замерзлими гілочками, і не ворушились од вітру.
18. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- А** Кінь Шентало навмисно прискорював біг, наздоганяючи самого себе та розсипаючи по крутій шиї густу білу гриву.
- Б** Мить — і тетерук з гучним лопотінням, гублячи пір'я видерся з колючих ялинкових лап.
- В** Аж злякався Тугар Вовк, побачивши ненависного собі парубка в такім страшнім і оплаканім стані.
- Г** А я під буками, де сходяться дороги, простоту радісну уявши за закон, хатинку вилішив.
19. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- А** Троянці в човни посадивши, і швидко їх поодпихавши по вітру гарно попили.
- Б** Троянці, у човни посадивши, і, швидко їх поодпихавши, по вітру гарно попили.
- В** Троянці, у човни посадивши і швидко їх поодпихавши, по вітру гарно попили.
- Г** Троянці, у човни посадивши, і швидко їх поодпихавши, по вітру гарно попили.
20. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- А** Хлопчики сиділи на крутому березі звисивши ноги, і стежачи за вудочками вели тиху розмову.
- Б** Хлопчики сиділи на крутому березі, звисивши ноги й стежачи за вудочками, вели тиху розмову.
- В** Хлопчики сиділи на крутому березі звисивши ноги і, стежачи за вудочками, вели тиху розмову.
- Г** Хлопчики сиділи на крутому березі, звисивши ноги, і, стежачи за вудочками, вели тиху розмову.
21. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- А** Глибоко внизу, на північ од Володимирового пам'ятника, лежав Поділ з церквами й золотоверхими монастирями, вганяючись клином у Дніпро.
- Б** Пружний клубок полум'я піднявся вгору, розкидаючи довкола себе грозові запахи, і розсипаючи яскраво-фіолетові іскри.
- В** Режисер примружившись наглядав за роботою Людмили Василівни, заходив то з одного, то з другого боку, роздивляючись нас, як циган коней на ярмарку.
- Г** З ганку хатини стрибнула якась постать, злодійкувато озираючись метнулася до воріт.
22. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- А** Чорні мурахи моторно досліджували зотліле лахміття, шукаючи, поживу.
- Б** Дівчинка не знала, що сталося зі звичайним малюнком, але їй так захотілося туди в ліс.
- В** Міст просто поєднав два протилежні береги, творячи ще одну нерухомість поміж їхнім одвічним спокоєм.
- Г** Тут, виростаючи із зерна мрії висока дума, мов пшениця, зріє, тут слово «воля» гартає серцям.

23. За бажанням автора відокремлюють обставину в рядку (*розділові знаки пропущено*)
- A Завмер вдивляючись до болю у чарівне видіння.
B Згайнувавши у жнива хвилину втратиш не одну зернину.
C Нагулявшись під землею вода шукає шляхи на її поверхню.
D У зв'язку з обставинами операція на один-два дні відкладається.
24. За бажанням автора відокремлюють обставину в рядку (*розділові знаки пропущено*)
- A Усупереч холодним дням у лісі розквітли піденіжники.
B Тихесенько квіти гойдаються на вітрі радіючи весні.
C Не вдерявшись за гриву за хвіст не вдержишся.
D Учень декламував вірш не поспішаючи.
25. Порівняльний зворот **НЕ ТРЕБА** відокремлювати в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Слово йде за пером наче за плугом.
B Місяць як медова дinya стояв у прорізі вікна.
C Без вранішньої молитви як без одягу не починає я справ.
D Ворон потяг за повід ліворуч але Мудей став як укопаний.
26. Порівняльний зворот **НЕ ТРЕБА** відокремлювати в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Княгиня ніби пава граціозно наближалася до озера.
B Небо стало ніжно-зеленим почало мінитися ніби полярне сяйво.
C Час летить мов експрес не встигнеш озиринутися а ти вже вchorашній.
D Десь тут з цього місця вся долина завидна мусила бути мов на долоні.
27. Порівняльний зворот **НЕ ТРЕБА** відокремлювати в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Жили ми з тобою як голубів пара тепер розійшлися як чорная хмара.
B Людська душа немов кросворд який не всім вдається розгадати.
C Борька з батьками з'явився брунатний немов каптанчик.
D Не розкрутиш назад день чи рік як те колесо.
28. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- A Ідемо по колу як сумирні конячки в топчаку історії, б'ючи в тій самій ступі ту ж саму олію.
B Ідемо по колу, як сумирні конячки в топчаку історії, б'ючи в тій самій ступі, ту ж саму олію.
C Ідемо по колу, як сумирні конячки в топчаку історії, б'ючи в тій самій ступі ту ж саму олію.
D Ідемо по колу, як сумирні конячки в топчаку історії б'ючи в тій самій ступі ту ж саму олію.

Де закінчується міжкультурна взаємодія і починається plagiat, або Як росіяни наші пісні переспівали. #загадки#мови

34. ВІДОКРЕМЛЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Прочитайте речення й визначте, у якому з них означення треба відокремити комами.

Анексований Росією Крим вважається окупованою територією України і Крим анексований Росією вважається окупованою територією України.

❖ Для правильного відокремлення **означення** важливими є: а) спосіб вираження **означення**; б) його **місце** щодо означуваного слова; в) спосіб вираження означуваного слова та г) **кількість** означень.

ОЗНАЧЕННЯ ВІДОКРЕМЛЮЮТЬ	
правило	приклади
УЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ	
поширене означення (дієприкметниковий або прикметниковий зворот) після означуваного слова	<i>Лиши <u>народи</u>, явлені у Слові, достойно жити можуть на землі</i> (Л. Костенко). АЛЕ: <i>Лиши явлені у Слові <u>народи</u> достойно жити можуть на землі.</i>
кілька непоширеніх означень після означуваного слова, перед яким уже є означення АЛЕ: за бажанням автора відокремлюють такі означення, якщо перед означуваним словом немає означення	<i>Морозний <u>сніг</u>, блискучий та легкий, здається, падає на серце прямо</i> (М. Рильський). <i><u>Сніг</u>, блискучий та легкий, падає на серце прямо.</i> <i><u>Сніг</u> блискучий та легкий падає на серце прямо.</i>
як поширене, так і непоширене означення, яке стосується особового займенника або уявного (ніби пропущеного) займенника	<i><u>Невгамовні</u>, ми шукаємо себе у Всесвіті. <u>Ми</u>, невгамовні, шукаємо себе у Всесвіті. Невгамовні, шукаємо себе у Всесвіті. Жадібні до життя, ми шукаємо себе у Всесвіті. <u>Ми</u>, жадібні до життя, шукаємо себе у Всесвіті.</i>
означення, що стоїть на відстані від означуваного слова (між означенням та означуваним словом є інший член речення)	<i>Лукавий, непередбачуваний, ловив нас цей <u>вік</u>, та не піймав. <u>Батько</u> сидів на кормі – веселий, дужий.</i>
НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ	
два або більше означень, виражені іменниками в непрямих відмінках , що стоять після означуваного слова, особливо якщо перше з них – узгоджене означення	<i>Аж тут біля неї промайнув <u>Кролик</u> – білій, з рожевими очима</i> (Л. Керрол).
означення, що стосується особового займенника та власної назви (іменника)	<i>У білих штанях і футболці, із засукалими рукавами, я нагадував масажиста. У солодкому хвилюванні, <u>Олександра</u> вийшла на сцену «Голосу країни».</i>
означення, виражене інфінітивом , якщо перед ним можна вставити a саме	<i>Нам дали складне завдання – <u>виграти</u> в сильніших суперників. «Золота молодь» має одну велику слабкість – розкошувати.</i>

ЗАУВАЖТЕ

1. Означення, що стоїть перед означуваним словом, відокремлюємо, якщо воно має **обстavинний відтінок причини** (перед ним можна вставити слова будучи, бувши): *Налякані громом, курчата збилися докути. Збентежений, брат не міг знайти дороги.*
2. Зазвичай означення відокремлюють **комами**. **Тире** вживають тоді, коли означення стоять у кінці речення або виражені інфінітивом: *Є в людини непереборне бажання – жити.*

34. ВІДОКРЕМЛЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Прочитайте речення й визначте, у якому з них означення треба відокремити комами.

Анексований Росією Крим вважається окупованою територією України і Крим анексований Росією вважається окупованою територією України.

❖ Для правильного відокремлення **означень** важливими є: а) спосіб **вираження означення**; б) **його місце** щодо означуваного слова; в) спосіб вираження означуваного слова та г) **кількість** означень.

ОЗНАЧЕННЯ ВІДОКРЕМЛЮЮТЬ	
правило	приклади
УЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ	
поширене означення (дієприкметниковий або прикметниковий зворот) після означуваного слова	<p>Лиш народи, явлені у Слові, достойно жити можуть на землі (Л. Костенко).</p> <p>АЛЕ: Лиш явлені у Слові народи достойно жити можуть на землі.</p>
кілька непоширеніх означень після означуваного слова, перед яким уже є означення АЛЕ: за бажанням автора відокремлюють такі означення, якщо перед означуванням словом немає означення	<p>Морозний сніг, бліскучий та легкий, здається, падає на серце прямо (М. Рильський).</p> <p>Сніг, бліскучий та легкий, падає на серце прямо.</p> <p>Сніг бліскучий та легкий падає на серце прямо.</p>
як поширене, так і непоширене означення, яке стосується особового займенника або уявного (ніби пропущеного) займенника	<p>Невгамовні, ми шукаємо себе у Всесвіті. Ми, невгамовні, шукаємо себе у Всесвіті. Невгамовні, шукаємо себе у Всесвіті. Жадібні до життя, ми шукаємо себе у Всесвіті. Ми, жадібні до життя, шукаємо себе у Всесвіті.</p>
означення, що стоїть на відстані від означуваного слова (між означенням та означуваним словом є інший член речення)	<p>Лукавий, непередбачуваний, ловив нас цей вік, та не піймав. Батько сидів на кормі – веселий, дужий.</p>
НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ	
два або більше означень, виражені іменниками в непрямих відмінках , що стоять після означуваного слова, особливо якщо перше з них – узгоджене означення	<p>Аж тут біля неї промайнув Кролик – білий, з рожевими очима (Л. Керрол).</p>
означення, що стосується особового займенника та власної назви (іменника)	<p>У білих штанях і футболці, із засуканими рукавами, я нагадував масажиста. У солодкому хвилюванні, Олександра вийшла на сцену «Голосу країни».</p>
означення, виражене інфінітивом , якщо перед ним можна вставити a саме	<p>Нам дали складне завдання – виграти в сильніших суперників. «Золота молодь» має одну велику слабкість – розкошувати.</p>

ЗАУВАЖТЕ

1. Означення, що стоїть перед означуваним словом, відокремлюємо, якщо воно має **обстavинний відтінок причини** (перед ним можна вставити слова будучи, бувши): *Налякані громом, курчата збилися докупи. Збентежений, брат не міг знайти дороги.*
2. Зазвичай означення відокремлюють **комами**. **Тире** вживають тоді, коли означення стоять у кінці речення або виражені інфінітивом: *Є в людини непереборне бажання – жити.*

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. А в сні далекому туманному не похиляючи траву Дюймовочка в листочку капустяниому я у життя із вічності пливу (*Л. Костенко*). 2. Й одразу на нього ніби глянули чорні очі веселі й такі ясні неначе з них близкав світ навкруги (*І. Нечуй-Левицький*). 3. Спіймаєш коника-стрибунця й чуєш як він маленький рветься в тебе крізь пальці своїм пружким тільцем (*О. Гончар*). 4. А тії квіти шовком вбрані попадали (*Л. Глібов*). 5. По вовчих очах ковзнув презлющий відблиск і мені добре стало видно всього його високого худого (*Г. Тютюнник*). 6. Райдуга стояла по темній тучі стояла у вічній семибарвній красі своїй недосяжна для ворожих снарядів. 7. Нателла чим тільки могла допомагала їм. Потім радісна емоційна сиділа в колі будівельників коло багаття (*О. Гончар*).

2. Перебудуйте речення так, щоб відокремлені означення стали невідокремленими. Запишіть їх.

1. Стояло небо, дивне і сумне (*Л. Костенко*). 2. Колодязь перекосився і вгруз так, що зверху залишився тільки низенький зрубець, густо полатаний мохом (*Гр. Тютюнник*). 3. На покуті, залитий сонцем, під сліпучою синявою неба сидів старий чумак (*І. Багряний*). 4. А зима настігла з морозами та завірюхами, холодна й сувора (*Є. Гуцало*). 5. Плюсочче хвиля, лагідна і ласа... (*Л. Костенко*). 6. Місяць зринув над урошищем — червоний і глибокий, мов кратер у палаочу безодню (*І. Коваль*). 7. Туман, сполоханий сонцем, тікає за хату (*А. Корінь*).

3. Виконайте тестові завдання.

1. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)

- А Сади оміті музикою загодок ковтають пил міжселищних доріг.
- Б Рятуй мене врятуй мене бо гине моя душа задивлена в чужу.
- В Бринять берези і блукають луни людьми забуті звечора в лісах.
- Г Далеко-далеко на південь засиніли смugoю вкриті лісом гори.

2. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)

- А І раптом одухотворений інеєм ліс озивається гортанними звуками.
- Б Посеред стравниці стояв стіл накритий білою скатертиною.
- В Самі на себе дивляться ліси розгублені од власної краси.
- Г Малюю сонце хату тин і соняхи завмерлі в тиші.

3. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Зворушений вітром ковиль сріблясто хвилювався довкола.
 Б Твої пісні пройняті сонцем у ясну далеч полетять.
 В Ген килим витканий із птиць летить над полем.
 Г Заблищають зелені калюжки вткані жабуринням.
4. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A На горах за шпилями вкритими лісом пишно горить вечірній світ сонця.
 Б З путі далекої вернувся машиніст укритий порохом увесь пропахлий димом.
 В Посаджені під шнур кленочки пнуться до сонця та напружаються в бруньках.
 Г Стіг був уже давно вивершений накритий околотом і переперезаний навхрест.
5. Поширене означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Тихі весняні повені сходили з лук і лугових видолинок і полищали на молодень-кій траві занесений хтозна-звідки мул.
 Б Осяяні низьким місяцем крони осик займаються червоним і тримтять як полум'я на свічках.
 В Прив'ялені на гарячому сонці квітки підіймали голівки підіймали лист зачувиши вечірній холодок.
 Г У густому повітрі наасиченому тліном і випарами ґрунту ясно ѹ чітко горять берези.
6. Поширене означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Розквітли на лодіях вибілені дощами ѹ сонцем кропив'яні вітрила.
 Б Прозорою зеленню спалахнув ліс освітлений надвечірнім сонцем.
 В Часом шелесне по гіллі струшений вітром з верховіття вальок снігу.
 Г На небі викарбувалися підбиті червоною торочкою обриси хмар.
7. Поширене означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Над залитими квітневою повінню луками холонув оранжевий вечір.
 Б В очах зафусла давня туга притамована сплеском лагідної усмішки.
 В Край плантації під старою побитою громом вербою тулилась хата.
 Г У заплетених осокою кущах шарудів вітер попискували миші.
8. Поширене означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Вбраний у граніт берег став меншати видовжуватись.
 Б Отірки вкриті колючечками кололи делікатні руки хлопця.
 В За соняшниками з'явилися рядки насадженої кругом баштанів кукурудзи.
 Г Крапельки поблизукували в густих зведених до перенісся бровах і на плечах.
9. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A По налитих дикою молодою силою грудях хлопця скочувалися крапельки води.
 Б Усі ті довгі роки ти сидів на острові віддалений від усіх позбавлений усього.
 В Похмурі думи повиті журбою летять понад безліччю вбогих рабів.
 Г І знову були яруги глибше і ширше розриті дощовою водою.

10. Поширене означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** З-під землі розмитої дощем підіймався над узліссям ледь відчутний дух мокрої сажі.
- B** Величезний камінь кинутий руками Захара Беркута з лускотом грюкнув на купку ворогів.
- C** На дворі гáряче від прив'ялого осіннього сонця спілих динь позбираних у купки гарбузів.
- D** Стежка пішла вниз через яруги занесені ще з весни трухлим очеретом хмизом і пíр'ям.
11. Непоширені означення обов'язково треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Я кину все. Я вірю в кілометри обвітрені задихані і злі.
- B** І дивне серце п'яне і завзяте відчує певність.
- C** Я розплів тобі коси запашні кучеряві.
- D** Прийшла пора свята благословенна.
12. Непоширені означення обов'язково треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Іде гроза дзвінка і кучерява садам замлілі руки цілувати.
- B** А яскрава мелодія радісна і сяюча співає і летить далі...
- C** Серед села стойть церква нова велика хрести золочені.
- D** А за столом сидить собі чоловік великий та плечистий.
13. Непоширені означення обов'язково треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Її любов палка і вірна була з безмежжям трохи не співмірна.
- B** Над приморськими лісами підіймалося сонце велике ласкаве.
- C** У голосі вартового бринять людяні нотки теплі співчутливі.
- D** Дедалі попадались уже сосни старі руді кострубаті.
14. Непоширені означення **НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** І полився спів найвній зворушливий з кришталевими трелями з переливами.
- B** Молоде лице дівчини рум'яне усміхнене змагалося красою з квітками та стрічками.
- C** Старий Чумак бронзовий і мускулястий дивився просто кожному в очі й усміхався.
- D** Лукаш дуже молодий хлопець гарний чорнобривий стрункий в очах є щось дитяче.
15. Непоширені означення **НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Західний вітер тихий ласкавий обливав лицé неначе літеплом.
- B** І тиха осінь мрійна яснолиста несла в серця надію і тривогу.
- C** З лісів потяг легенький вітерець свіжіший і мокріший.
- D** За водоспадом grimучим печера глибока і чорна.

16. Непоширені означення **НЕ ОБОВ'ЯЗКОВО** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Під старим деревом росла зелена трава рівна й гладенька як килим.
 - Б Лиш дідок старесенький кропив'яний блискавки визбирує в траві.
 - В Знайшов я в лісі старого дуба гіллястого зеленого.
 - Г У ставу застигла погожа вода чиста й здорована.
17. Означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Оторочена інеєм хвоя нагадує хризантему.
 - Б Край моря сонце золотить укриті лісом гори.
 - В Було видно ліси й розкидані попід горами села.
 - Г Зворушений розчулений повертається із села додому.
18. Означення треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Здивована довго стояла дивлячись поперед себе й не могла вимовити слова.
 - Б Лежу під сосною на змішаному з падалишньою глицею твердому піску.
 - В Повиті срібним маревом тополі нагадують мое босоногое дитинство.
 - Г Ми щойно проминули майже вищерть занесене снігом провалля.
19. Означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Нарешті сніг закружляв лапатий і сріблястий.
 - Б Срібним маревом повиті коло сіл стоять тополі.
 - В Налита сонцем і вітрами хлюпоче веслами весна.
 - Г У садок виступала густо обліплена виноградом тераса.
20. Означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А А я бідний безталанний без пари без хати.
 - Б Рум'яна й щаслива вона вся дихала щастям.
 - В Щаслива вона сміливо поклонилася людям.
 - Г На березі лежав присмоктаний мулом човен.
21. Означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Розтривожений до самого ранку не міг стулити повік.
 - Б Освітлений місяцем хлопець стояв з баяном на грудях.
 - В Щаслива й радісна поспішаю назустріч новій весні.
 - Г Вражена розчарована помалу відступаю від нього.
22. Означення **НЕ ТРЕБА** відокремлювати комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Потім Василько ніс вудки до хліва гарненько складав їх на вбиті під стріхою кілочки.
 - Б Високий сутулий у полотняній сорочці на випуск і босий він ступав ногами швидко.
 - В Заспокоєний я всміхнувся світу дідусеїві-місяцю й мене відразу оповив росяний сон.
 - Г Обвіяній духом поезії неба квіток він неначе бачив душою Україну будущого часу.

23. Правильно розставлено розділові знаки в реченні

- A** Дно тъмарилося мулистим пилком, пускало бульбашки, котрі прилипали до қриги: білі, круглі, як воляче око.
- B** Дно тъмарилося мулистим пилком, пускало бульбашки, котрі прилипали до криги: білі, круглі як воляче око.
- C** Дно тъмарилося мулистим пилком, пускало бульбашки, котрі прилипали до криги – білі, круглі, як воляче око.
- D** Дно тъмарилося мулистим пилком, пускало бульбашки, котрі прилипали до криги – білі круглі, як воляче око.

24. Правильно розставлено розділові знаки в реченні

- A** Майдани, парки, вулиці, мости, напнуті над трамваями дроти, розсипані у просторі вогні усе немовби в летаргійнім сні.
- B** Майдани, парки, вулиці, мости, напнуті над трамваями, дроти, розсипані у просторі вогні – усе немовби в летаргійнім сні.
- C** Майдани, парки, вулиці, мости, напнуті над трамваями дроти, розсипані у просторі, вогні – усе немовби в летаргійнім сні.
- D** Майдани, парки, вулиці, мости, напнуті над трамваями дроти, розсипані у просторі вогні – усе немовби в летаргійнім сні.

 Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «Нішо так не звеселяє душу людини, як споріднена праця».

Коли твоя робота приносить задоволення та гроші для матеріального багацтва. В цей момент стабілізується карма яка впливає на інъ янь яка входить в контакт з навколишнім світом.

Багато людей у світі дуже відрізняється за шкірою.

Сковорода затлумачений в самих словах якимось чином перейшов в наш час і передав обстановку того часу.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

35. ВІДОКРЕМЛЕНА ПРИКЛАДКА

Поміркуйте, чи правильно розставлено розділові знаки в наведених реченнях.

A. 1. *Між пікетувальниками були і львів'яни, справжні борці та патріоти.* 2. *Львів'яни – справжні борці та патріоти – були між пікетувальниками.*

Б. 1. *Саме Юрій, як колишній слухач курсів, був ведучим.* 2. *Саме Юрій був присутній на програмі, як ведучий.*

❖ У відокремленні прикладок є багато подібного до відокремлення звичайних узгоджених означень, але частіше **використовуємо тире**. Зважаємо на: а) **структуру** прикладки — поширенна чи ні; б) **позицію** щодо означуваного слова; в) особливості **значення** (зокрема, обставинний відтінок суттєво впливає на відокремлення). Інколи роль відіграє тільки одна з цих ознак, інколи — кілька разом.

ОЗНАКИ ПРИКЛАДКИ

синтаксична роль	означення
функція	друга назва предмета
спосіб вираження	іменник
позиція	перед означуваним словом і після нього
граматичне узгодження	насамперед у відмінку

Прикладка — це: іменник, означення,
перед і після, завжди друга назва,
той самий відмінок

ВІДОКРЕМЛЮЄМО КОМАМИ

правило	приклади
поширені прикладки, що стоять після означуваного слова*	<i>Львів'яни, справжні борці та патріоти, були між пікетувальниками.</i>
поширені прикладки, що стоять перед означуваним словом і мають обставинний відтінок причини	<i>Засновника моди високого стилю, Чарльза Фредеріка Ворта в 1860-х стали називати «некоронованим королем» паризької моди</i> (З Вікіпедії).
прикладки, уведені словами або, чи, тобто, наприклад, особливо, на ім'я, на прізвище, як-от, а саме	<i>Граматику, або морфологію й синтаксис, вивчають у 6–9 класах.</i>
прикладки, що стосуються особового займенника або власної назви**	<i>Ми, переможці, на досягнутому не збираємося зупинятися. Понад усе намагався якнайкраще «одягати жінок і робити їх красивішими» Крістіан Діор, модельєр</i> (З Вікіпедії).
прикладки, уведені словом як , якщо мають обставинний відтінок причини***	<i>Саме Юрій, як колишній слухач курсів, був ведучим.</i>

ЗАУВАЖТЕ

1. *Прикладку **відокремлюємо за допомогою ТИРЕ**, коли вона стоїть **у кінці речення**: *Між пікетувальниками були і львів'яни – справжні борці та патріоти.*

2. ****НЕ відокремлюємо власні назви**, які стоять **після** означуваного слова, пор.: *Міський голова Володимир Кличко* відвідав СШ № 115 і *Володимир Кличко, міський голова*, відвідав СШ № 115. Зверніть увагу: імена й прізвища людей вважають означуваними словами (**Володимир Кличко**), а загальні назви (*міський голова*) — прикладками;
3. *****НЕ відокремлюємо** прикладки, коли вони введені словом **як** і відповідають на питання *в ро-лі кого? чого?: Юрій був присутній на програмі як ведучий.*

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Ось вони рідні озера та луки в синім dobrі солов'їних ночей (*M. Руденко*). 2. І тільки місяць високе холодне світило супроводив їх у нічні степові простори (*O. Гончар*). 3. Яка ж вона пектораль що змусила весь світ заговорити про себе? (*M. Русєва*). 4. Під час Другої світової війни Адольф Гітлер хотів розпиляти Запорізький дуб і вивезти його до Німеччини як трофеї і символ перемоги (*A. Штаненко*). 5. Ласкаво просимо на Івано-Франківщину край смерекових лісів (*O. Травнєвий*). 6. Автор генерального плану парку відомий французький архітектор-паркобудівник Мюффо запропонував модний на той час англійський стиль який припав до душі замовниці (*P. Маленков*). 7. Поет шевченківського кореня Андрій Малишко живе та росте й після своєї смерті (*D. Павличко*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)

A Козак Бобренко на ім'я Григорій єдиний син достойної вдови.
B У бабусиному саду дозрівають яблука соковиті вітаміни.
C Весна дівчисько в ластовинні ще не ціловане в уста...
D Час великий диригент перегортас ноти на плюпітрі.

2. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)

A Інші нації використовують силу ми британці демонструємо міць.
B У «Борисполі» кияни зустріли Джамалу переможницею «Євробачення».
C Фантики кольорові обгортки від цукерок що яскравіші то рідкісніші були.
D По тόму був припозваний за свідка Семен Капканчик хлопець непитущий з котрим Грицько був приятель найдужчий.

3. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)

A Моя фіранка штапельний лубок хитає лоджій обриси суворі.
B І солов'ї пташині менестрелі всю ніч доводять яблуні до сліз.
C На небі видніються Плеяди зоряні скupчення в сузір'ї Тельця.
D Старезні пні кошлаті поторочі літопис тиші пишуть у траві.

4. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)

A Ще начебто вчора грали білі завірюхи оркестри зими.
B Дніпро сивий добрий дідуган стояв під вікнами.
C Мандрівник вічний невблаганий час іде вперед.
D Рибалка жвавий дід відкрив ворота нам.

5. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Урочисто вишикувалася проспектами зелена варта каптанів почесна варта весни.
B Дядько Євмен лісник одного з об'їздів борівського лісництва того дня прокинувся на світанні.
C І чорна вдовиця в поета закохана пані зійшовши з екрану стоїть на могилі одна.
G Тим часом справжні отари золоте руно степовиків блукають по всьому примор'ю вигулюються перед зимою.
6. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A У дівчат були ті ж самі гості інструктор і молоденький Яша.
B Диригент учитель середньої школи рвучко змахнув паличкою.
C Славні хлопці соколи вогнисті у похід беруть із собою материну пісню.
G Підвісся Іскра полковий обозний син Остряниці Якова Іван.
7. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Спадкоємці горді предків мрійночолих ми рвемось за обрій вище хмар і гір.
B Незабаром розпочнуться канікули щасливий час для школярів.
C Цитрину тобто лимон полюбляють додавати до чорного чаю.
G Зупини її мить високу для моїх молитовних долонь.
8. Прикладку треба відокремити за допомогою тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Андрій Данилів син звичайним став шевцем.
B Візьму із собою вишитий рушник мамин оберіг.
C України польової син я більше звик до дуба до грабини.
G Альбатроси морські мандрівники йшли назустріч людям.
9. Прикладку треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Архангел Гавриїл приніс Діві Марії звістку про народження Сина Божого Ісуса Христа.
B І здавалося що до того співу із-за синіх пралісів долучаються голоси давніх предків княжих воїнів і ратаїв.
C Секвойя найвище дерево у світі росте в Північній Америці й сягає заввишки до ста двадцяти метрів.
G Мало хто в Україні знає про Юрія Кульчицького хоча цей українець відкрив Європі запашний напій каву.
10. Прикладку треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Іменник найчастіше є підметом або додатком.
B Троянди або тюльпани найчастіше дарують жінкам.
B Брат як завжди подарує книжку або квиток у театр.
G Вальдшнеп або лісовий клик благородна птиця.

11. Прикладку треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Лаврін як менший син мав право зостатися в батьковій хаті.
Б Я хочу допомогти тобі передусім як друг а не співробітник.
В Андрій Шевченко як футbolіст відомий усій Європі.
Г Емма Андієвська більше відома як письменниця.
12. Прикладку треба відокремити комами в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Світлана дуже приемна мені як людина.
Б Мені Іван Франко більш цікавий як лірик.
В Велосипед як міський транспорт популярний у Мюнхені.
Г Афроамериканцям як мешканцям Півдня дуже дошкауляє наша зима.

Біблеоклазм, або Хто й коли палить бібліотеки? #загадки#мови

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Прийом словесного відтворення інтелектуального потоку.

В думках про рідну хату віяло теплом материної ложки.

Рекордне число ув'язнень належить Шевченку.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирними?

36. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОСУРЯДНому РЕЧЕННІ

Які слова в складному реченні «з'їдають» кому між простими частинами? Як розділовий знак у складному реченні залежить від змісту? А від будови речень? Коли перед єднальними сполучниками треба ставити кому, а коли ні?

❖ Зазвичай у складносурядному реченні **ставимо кому** на межі частин перед *i (й), та, або, чи, а, але, проте, зате, однак*, а також перед другим компонентом парних сполучників *або...або, чи...чи, ні...ні, то...то, не то...не то, хоч...хоч*: *Чи то так сонечко сіяло, чи так мені чого було!* (Т. Шевченко). Кожна дівчинка з дитинства мріє стати принцесою, *i Хеловін — саме час здійснити свою дитячу мрію* (З видання «Модна леді»).

НЕ СТАВИМО КОМИ перед <i>i (й), та (=i), або, чи (=або)</i>	
умова	приклади
є спільній другорядний член, що стосується обох простих речень*	<i>Зранку вітер <u>ущух</u> і засяяло <u>сонце</u>.</i>
є спільна частка <i>тільки, лише</i> або вставне слово (на початку всього речення)**	<i>Тільки вітер у голому вітті <u>та шматки</u> хмар у небі. <u>Кажуть</u>, цього року весна засмутить нас холодом і врожай буде поганим.</i>
між питальними, спонукальними або окличними реченнями	<i>Коли нарешті <u>впаде</u> <u>морок</u> <i>i все</i> живе <u>замерзне?</u></i> (Л. Дереш).
між односкладними безособовими або називними реченнями	<i>Сумно <u>й</u> <u>глухо</u></i> (Панас Мирний). <i>Ранок <i>i</i> спокій.</i>

ЗАУВАЖТЕ

* Поміркуймо, чи спільною є обставина *на небі* в реченні: *На небі* з хмар творилися темні хвіщи, *i* в їхньому русі вчувалася хода весни (М. Стельмах). Ні, оскільки кожна частина має свою обставину місця: *на небі* хащі творилися, а хода весни вчувалася *не на небі, а в русі*. Отже, перед *i* треба поставити кому.

** Так само треба з'ясувати, чи це спільне слово, чи ні, наприклад: *Тільки я прийшов* додому, *й одразу ж почався дощ*. Частка *тільки* стосується приходу додому, але не початку дощу. А от слова *зранку, тільки* в прикладах у таблиці «з'їли» кому.

СТАВИМО ТИРЕ* перед <i>i, та (=i)</i>	
умова	приклади
друга частина виражає наслідок	<i>Сонце <u>пірнуло</u> за небокрай — <i>i все</i> навколо <u>потемніло</u></i> (О. Травневий).
швидка зміна подій	<i>Несподіваний <u>ривок</u> — <i>i</i> ми <u>відриваємося</u> від землі</i> (А. Шиян).

ЗАУВАЖТЕ

Якщо частини складносурядного речення виражают **причиново-наслідкові зв'язки**, то перед сполучниками *i (й), та (= i)* треба ставити кому або тире (вибір знака залежить від автора): *Грамотно доберете аксесуари, i вечір гарантовано буде вдалим*. Пор.: *Грамотно доберете аксесуари — i вечір гарантовано буде вдалим!*

* Такі речення вимовляють зі значним піднесенням тону.

СТАВИМО КРАПКУ З КОМОЮ	
умова	приклад
частини складносурядного речення дуже поширені, мають свої розділові знаки або віддалені за змістом	<i>Осінній вітер в лузі <u>свище</u>, вербу хитаючи тонку; <i>a</i> я <u>схилилося</u> ще нижче себе побачити в струмку</i> (Т. Осьмачка).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки, де потрібно.

1. На хвилину рантом стихли голоси ѹ спинилися тіні (*Ю. Смолич*). 2. З глибини землі цупке коріння тягне цілющі соки і на живих гілках дуба проростає зелене листя (*І. Цюпа*). 3. В країнах теплих південних злітає дощ із хмар рожевих і переймають на путі його проміння золоті (*Олександр Олесь*). 4. На річці бухикнуло весло та злякано крикнув кулик (*М. Стельмах*). 5. Ще мить і сад загубить пишну вроду (*Д. Луценко*). 6. Уже давно стояла ніч над землею і зорі виблискували з темного неба (*Панас Мирний*). 7. Чого світання так ясніє в полі і ген сріблиться пісенька дзвінка? (*М. Стельмах*). 8. Черкне хтось сірник і на мить виткнеться з пітьми з десяток сірих облич (*М. Коцюбинський*). 9. Колихнулося золоте море хлібів і жайворонка не стало чути (*Панас Мирний*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Тільки невспуще море бúхає десь здалеку *та* зорі тримтять в нічній прохолоді.
B Здавалося вітер тут чорний *і* дощ ллється з неба чорний як смола.
C Довкола будинку цвів бузок *і* на білі стіни падала тінь від листя.
Г Який простір *і* як легко дихати під високим небом Кавказу!

2. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Хай лягають зморшки на обличчя *і* все вище тисне кров моя.
B Мабуть батько ще дужче посивів *і* мати ще дужче зігнулася.
C Лиш гул од копит степом котився *та* хліба шелестіли.
Г Сонечко зайшло *і* надворі почало вже темніти.

3. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Доціло *і* в повітрі віяло прохолодою.
B Тільки дуб стоїть у листі *і* калина у намисті.
C Навкруги мене колоситься пшениця *і* мак червоніє.
Г Сяйливо бліма яснозорий сад *і* місяць тане в ночі на долоні.

4. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Всихає непокірне верховіття *і* літнє листя бронзою дзвенить.
B У полях диміла місячна курява *і* бриніли жита ѹ пшениці.
C Хай вітер знамена колишє ѹ співають в садах солов'ї!
Г Десь пливуть дощі по шибках *і* бредуть сніги в полях.

5. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Прилинув вітер *і* в нічній хатині він про весняну волю заспівав.
B В одну мить розсунувся простір *і* стали біжчими зорі.
C Тільки жабенята кумкають *і* шелестить очерет навколо.
Г А десь біжать залізні коні *і* пахне холодом трава.

6. Перед виділеним сполучником треба поставити кому в реченні (*розділові знаки про-пущено*)

- A Коли-не-коли блискавиця з-за гори поморгувала *та* роздавався грім.
B За Дніпром купалися в мареві знайомі мені вже села ѹ куріли димки.

36. Розділові знаки в складносурядному реченні

- В** Подекуди з-поміж верб виринають білі хати *та* чорніють покрівлі клунь.
Г Мине кілька днів *і* степ виповниться голосами людей та гудінням машин.
7. Єднальний сполучник *та* вжито в реченні
- A** Можна вибирать друга і по духу брата, *та* не можна рідну матір вибирати.
B Нас ворог сто разів хотів зламати, *та* ми лиш гартувалися в борні.
B У печі палав вогонь *та* червоним язиком він лизав челності.
Г У моїй душі мелодія осіння, *та* в ній я чую ноти весняні.
8. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Над водою вставав туман *і* повіяло холодком.
B Хвилина ще *і* схід розпише в сліпучі барви небосхил.
B Наодинці зійдуть сльози болю *і* в душі розвістяться юга.
Г Мар'яна замріяно співає *і* все навколо немовби прислухається.
9. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Пройдуть роки *і* виллються на папір сміливі буитарські рядки.
B Повітря склом виблискує ламким *і*тиша ніжно дзвонить над гаями.
B Пливе над світом осінь як медуза *і* мокре листя падає на брук.
Г Принішк мій брат у зорі загляда *і* я мовчу вслухаюся у душу.
10. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Вже червоніють помідори *і* ходить осінь по траві.
B Я іду у парку золотому *і* прощально листя шелестить.
B Найменший шелест або стук *і* мое серце падає і завмирає.
Г Росинка заблукава в павутинці *і* сивішатиме небо що не день.
11. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Дощик перестав *і* все навколо запахло посвіжішало заблищаю.
B Ми йшли удвох *і* вишні осипали рожевий цвіт на трави і хвоці.
B Тільки Дніпро ніс свої хвилі *і* десь крізь сон кигікнула чайка.
Г Дівчина троянди поливала *і* кудись котилася хмар навала.
12. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Він сопілку з очерету ріже *і* лунає тихий полонез.
B Ударив грім *і* зразу шкереберть пішло життя.
B Дороги розміті *і* чується крик журавлиній.
Г Людські істоти слабкі *і* їх легко зранити.
13. Перед виділеним сполучником треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A** Сучасний світ нас випробовує *і* ми вчимося бути собою.
B Одна мить *і* м'яч перелітає лінію поля збоку від воріт.
B У мене пане слово не куповане *і* я його не продаю.
Г І до неба я вище *і* все близче мені до землі.

14. Перед виділеним сполучником **НЕ ТРЕБА** ставити розділовий знак у реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A На ранок піднявся вітер *i* небо заволокло сірими розпастланими хмарами.
B Гойдає вогку черемшину весни всевладна рука *i* серце пісню солов'їну на поєдинок виклика.
C Задзвонили на Лаврі куранти *i* цей дзвін разом з плюскотом води нагонив на хлопця спокій *i* смуток.
D Впала музика з неба *i* сім її нот долинає до мене із мороку літ.
15. Перед виділеним сполучником **НЕ ТРЕБА** ставити розділовий знак у реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Крутнувся вихор чорним веретеном *i* темінь фіолетово-зелена півнеба й півземлі заволокла.
B На озерчку поверх льоду повиходила зеленкувато-блакитна вода *i* місяць сипонув на неї пригорщі свіжого срібла.
C Дніпро розтуманив тумани під вітру осіннього рев *i* падає листя багряне оголює вітти дерев.
D Посеред туману застежливо гукали численні кораблі *й* інколи лунав шаленіючий дзвін.
16. Перед виділеним сполучником **НЕ ТРЕБА** ставити розділовий знак у реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Біляста туча небо полонила *i* в ній котився сонцястиглий плід.
B По узлісся на гаявині зеленіє перший ряст *i* цвітуть проліски та сон-трава.
C Човен висувається з верболозу чорним клинцем *i* на воду сповзає дядькова тінь.
D Командир глянув на годинник *i* льотчики разом підвелись і подякували господині.
17. Перед виділеним сполучником **НЕ ТРЕБА** ставити розділовий знак у реченні (*розділові знаки пропущено*)
- A Теплий погляд весни найперше зупинився на снігах *i* осіли сніги.
B Приходить пісня *i* душа затъмарена усе на світі може зрозуміти.
C Перед наметом доторяла ватра *i* козаки сиділи на землі.
D Знову хмуриться осінь *i* туманиться даль.
18. Правильно розставлено розділові знаки в реченні
- A Унизу біля траси побудували приватний ресторан і господар записав у меню дорогоу страву — відбивну з ведмежого м'яса.
B Унизу, біля траси, побудували приватний ресторан і господар записав у меню дорогоу страву — відбивну з ведмежого м'яса.
C Унизу біля траси побудували приватний ресторан і господар записав у меню дорогоу страву, відбивну з ведмежого м'яса.
D Унизу, біля траси, побудували приватний ресторан, і господар записав у меню дорогоу страву — відбивну з ведмежого м'яса.

37. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОПІДРЯДНОМУ РЕЧЕННІ

Де має стояти кома?

Сьогодні ми не потрапимо до театру тому що всі квитки на прем'єру вже розпродано.

❖ Зазвичай частини складнопідрядного речення виокремлюємо **комами**: *Щоб зрозуміти, чи хлопець закохався, треба навчитися розуміти його самого* (З видання «Модна леді»). Сайт «Українська музика» — некомерційний проект, який сприяє поширенню сучасної української музичної культури у світі (Фейсбук); рідше — тире й крапкою з комою.

СТАВИМО КОМУ		
УМОВА	ЯК СТАВИМО КОМИ	ПРИКЛАДИ
бо, де, коли, який, як, щоб, немов + підрядне речення	на межі частин складнопідрядного речення перед сполучником (сполучним словом)	<i>Люблю, немов ніколи не любив. Тигрицею, яку печуть тавром, ревла земля під кінським копитом</i> (Юрій Клен).
тому що, через те що, незважаючи на те що, унаслідок того що, для того щоб, замість того щоб, після того як, у той час як, з тих пір як, тоді як* + підрядне речення	один раз: або перед сполучником, або в середині нього	У житті нічого страшного статися не може, тому що це просто реалістичний сон (Л. Дереш). Або: У житті нічого страшного статися не може тому, що це просто реалістичний сон.
при збігу двох сполучників, якщо, вилучивши підрядне речення, не треба перебудовувати головне	між сполучниками	<i>Ti, що вийшли з тьми, у пітьму і кануть, бо, коли сходить світило дня, тьмяніють світила ночі</i> (Я. Галан).

ЗАУВАЖТЕ

* Якщо підрядне речення зі складеним сполучником стоїть **перед головним**, то в середині сполучника **не треба** ставити кому: *Після того як* тісто розкачали, формочкою робимо невеликі кружки (З Вікіпедії).

НЕ СТАВИМО КОМИ	
УМОВА	ПРИКЛАДИ
перед підрядним реченням є частка не або i	<i>Було відомо не як сталася пригода, а які були її наслідки.</i>
між двома сполучниками чи сполучником і сполучним словом (i коли, та як, що якби та ін.), коли в другому підрядному реченні є співвідносні слова то, так	<i>Серед цвіту здається, що якби людина навчилася мудрості в дерев, то не була б вона ворогом самій собі та природі</i> (Є. Гуцало). Пор.: <i>Серед цвіту здається, що, якби людина навчилася мудрості в дерев, не була б вона ворогом самій собі та природі.</i>
після протиставного сполучника a, але, однак, проте, зате при збігу з іншим сполучником	<i>Боже, дай мені не щоб мене любили, але щоб я інших любив.</i>
підрядне речення складається тільки з одного відносного слова	<i>Загинув, не знати де.</i>

ТИРЕ іноді ставлять з метою **інтонаційного відокремлення** головної та підрядної частини. У таких випадках підрядна частина стоїть перед головною: *Хоч земля вся укрита снігами — мое серце в цвіту* (В. Сосюра). Найчастіше за допомогою тире відокремлюють підрядні *з'ясувальні, часу, умови, мети й допустові*.

КРАПКУ З КОМОЮ ставимо між однорідними **ускладненими** й **віддаленими** за змістом підрядними реченнями: *Я люблю їхати на поле тоді, як ниви зеленіють та хвилюються зеленими хвилями; коли обважнілі колоски черкаються об голову, об вуха; коли ниви поцяцьковані синіми волошками та червоними маками* (І. Нечуй-Левицький).

Між частинами **складного речення з кількома підрядними** теж ставимо коми, але не завжди.

СТАВИМО КОМУ		НЕ СТАВИМО КОМИ	
умова	приклад	умова	приклад
між підрядними частинами НЕМАЄ сурядних сполучників <i>i, й, та, або, чи</i>	Голубооким дівчатам, які збираються підкорити всіх на вечірці, не варто користуватися рожевими тіннями, бо повіки здаватимуться припухлими (З видання «Модна леді»).	між підрядними частинами Є сурядні сполучники <i>i, й, та, або, чи</i>	<i>Саме Маверик почав маркувати свою велику рогату худобу, яка полюбляла втікати на свободу і яку викрадали сусіди</i> (З Вікіпедії).

ЗАУВАЖТЕ

У складнопідрядних реченнях з однорідною підрядністю розділові знаки ставимо, як і **при однорідних членах речення**: *Сади будинків — цегляний єдем, де лагідно мовчать скульптурні звірі, де ранні позивні тримять в ефірі* (Ю. Андрухович).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Пишіть листи і надсилайте вчасно коли їх ждуть далекі адресати коли є час коли немає часу і коли навіть ні про що писати (Л. Костенко). 2. Я помічав що в таборах де було голодно і холодно люди відчували себе дуже здоровими й міцними духом (М. Дочинець). 3. У нас є до кого звернутися лише тоді коли тобі добре (Л. Костенко). 4. Коли приходить сезон ягід можете відмовляти собі в будь-якій їжі тільки не в ягодах (М. Дочинець). 5. Надію в хаті поважайте її на видному тримайте бо де у хаті вона є туди і щастя забреде (С. Горлач). 6. І хоч весна одранкувала а осінь вже рум'янить глід мені зозуля накувала немарно сто завітних літ (Д. Луценко). 7. Бери стільки скільки можеш підняти інакше надірвешся й утратиш усе що маєш (В. Шкляр). 8. У Івася немає тата. Не питайте тільки чому (В. Симоненко). 9. З того часу як почалися бої в Будапешті гармати супроводження йшли поряд штурмових груп (О. Гончар). 10. День був жаркий незважаючи на те що краплі рясногого вранішнього дощу іскрилися на траві (Марко Вовчок). 11. Для того щоб бути щасливим треба мріяти завжди (М. Сом).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Кому пропущено в реченні

- А Хата, що стала для мене прихистком розміщувалася вище за інші.
- Б Якщо молодший ні з чим не криється, старший не повинен дорікати.
- В Цілком у твоїх силах зробити, щоб світ довкола став трішки країшим.
- Г З'являються нові машини, рушієм яких буде електромотор і водневе паливо.

2. Кому пропущено в реченні

- А Нас ніхто не чує, бо нас нікому почути.
- Б Ми забуваємо, що ліки ростуть із землі.

- В** Камінь, що котиться мохом не поростає.
Г Ігрові шоу не такі важливі, як може здаватися.
3. Кому пропущено в реченні
- A** Часто ми тікаємо в щоденні справи, щоб не відчувати базового незадоволення життям.
B Люди, які споживають хоча б одне яблуко на день лікарів не знають і живуть на 10 років довше.
B Сад стояв по коліна в тумані, який повільно спадав усе нижче й всотувався в землю.
G Вершник поплескав по шиї вірного товариша, що вивів його в білу зиму до України.
4. Кому пропущено в реченні
- A** Думаю про те, хто вмикає зорі й хто їх вимикає.
B Люди носять із собою ліхтарі, щоб краще бачити.
B Якщо не знаєш, що робити роби хоч те, що можеш.
G Якщо ви хочете збирати мед, не перекидайте вулика.
5. Кому пропущено в реченні
- A** За традицією кожний, хто переживає сильне й глибоке почуття відкриває записничок і занотовує, як довго воно тривало.
B Засідання, що відбувалося сьогодні, стало справді цікавим завдяки людині, яка стояла тепер на трибуні.
B Западаєтиша, у якій вряди-годи чується порикування крісла, чиєсь покахикування чи бурчання в шлунку.
G Думаю тугу розвію, щоб був я завжди таким, яким мене мати вродила й благословила в світи.
6. Кому пропущено в реченні
- A** Ми ще не пізнали світу, у якому живемо.
B З-за дерев, які оточували озеро, проблискувало світло.
B Коли дивлюся, як на очах міняються довколишні барви, мені легшає.
G Цікаво, хто може облікувати скільки людині відведенено випробувань?
7. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Не знаю я, що буде після нас, в які природи убереться шати.
B Зернина, що лягає в ґрунт, не журиться, коли і що з неї виросте.
B Для того, щоб млинець не прилипав до сковороди, треба її змастити маслом.
G Хто хоче мати друзів, той повинен діяти, не шкодуючи сил і часу.
8. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Перед тим як сідати обідати, радимо обов'язково ретельно помити руки мілом.
B І хоча життя послало йому калюжу замість океану, душа в нього була океанська.
B Бери стільки, скільки можеш підняти, інакше надірвешся й утратиш усе, що маєш.
G Незважаючи на те, що починалася буря, ми всією юрбою йшли до морського берега.
9. Пунктуаційну помилку допущено в реченні
- A** Мені не шкода того, що мое і що я втрачаю...
B Доки мені Бог сил дасть і доки буду жити, буду робити...
B Є велика різниця між тими, хто розумний і хто інтелектуал.
G Пройшло немало років, як погас вогонь війни, і вичахли гармати.

10. Тире можна поставити на місці крапок у реченні

- А Часом здається ... що життя стає легшим і простішим.
- Б Будинок має таємницю ... про яку перехожі навіть не здогадуються.
- В Якщо приїдете вчасно ... зможемо сходити в парк, що на тому березі.
- Г Якщо ти за своє життя не посадив жодного дерева ... плати за чисте повітря.

11. Прочитайте речення.

Солов'ї заливисто перетъхкуються у вербах (1) і (2) коли вони тъхкаютъ (3) то здається (4) усе на світі зникає.

НЕ ТРЕБА ставити кому на місці цифри

- А 1
- Б 2
- В 3
- Г 4

12. Прочитайте речення.

Ви скажіть своєму пану (1) що заплати не бажаю (2) бо (3) коли я що дарую (4) то на зад не забираю.

НЕ ТРЕБА ставити кому на місці цифри

- А 1
- Б 2
- В 3
- Г 4

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Чіпка опинився на дні драбини.

Видатний політик Богдан Хмельницький об'єднався з Росією, а потім кусав локті.

До майбутнього ми йдемо навіть не дивлячись під ноги.

I. Франко відомий нам як автор роману «Собор».

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирними?

38. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В БЕЗСПОЛУЧНИКОВОМУ СКЛАДНОМУ РЕЧЕННІ

 Визначте частини складних речень і поміркуйте, який знак треба поставити між ними.

1. Твоя любов дитинна і німа її не рушиш навіть похвальбою (Ю. Андрухович). 2. I ми вірим так і було / Не вороже звірячо-хиже, / А дажбоже перемогло (О. Степанович).

❖ Між частинами безсполучникового складного речення може бути **кома, крапка з комою, двокрапка та тире**. Треба зважати на: а) **зміст** речень: рівноправні вони чи ні, близькі чи далекі за змістом, як пов'язані логічно (причина/наслідок, мета/дія тощо); б) **будову** (заскладну будову зазвичай розділяють крапкою з комою).

СТАВИМО КОМУ	
умова	приклад
частини рівноправні (між ними можна поставити єднальний сполучник), події в них відбуваються одночасно або послідовно	
СТАВИМО КРАПКУ З КОМОЮ	
частини ускладнені й мають свої розділові знаки	Хмары темнішли, обволікаючи фіолетово-чорні вершини; небо набирало дедалі густішої барви (С. Андрухович).
частини далекі за змістом	Я віддано служив своїй коханій; Пігмей мені ввіжався в великані (М. де Сервантес).
СТАВИМО ДВОКРАПКУ	
друга частина пояснює, доповнює або розкриває зміст першої (можна вставити a саме:) []: [конкретизація].	У літній резиденції Його Превелебності закінчуються останні приготування до сезону великих ловів: килими й гобелени витрущено, дзеркала та вікна помито (За Ю. Андруховичем).
друга частина вказує на причину того, про що йдеться в першій (можна вставити бо) []: [причина].	Ні, не можу заснути: на столику диха чебрець (Є. Маланюк). Я запізнився: [бо] у місті були затори.
у першій частині є слова: так, такий, бачити, знати, чути, розуміти, вирішувати й под. (можна вставити що) [відчуваю]: [].	Ми відчували: [що] скоро почнеться штурм.
СТАВИМО ТИРЕ	
друга частина виражає висновок [] – [висновок].	Грім гримить – хліб буде родить (Народна творчість).
частини виражают раптовість, несподіваність, швидку зміну подій [] – [раптовість].	Ще мить – усе вибухне.
частини протиставляються (можна вставити а) [] – [протиставлення].	До неї люди говорять – [а] не чує, не слухає (Марко Вовчок).
друга частина виражає наслідок (у першій може бути умова) [умова] – [наслідок].	Натиснув на ручку – двері відхилилися. Ти до людей чесний – вони до тебе по-людськи.
друга частина порівнюється з першою (можна вставити наче, ніби) [] – [порівняння].	Ой, вона заговорить – [наче] у дзвін задзвонить (Народна творчість).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Притихли люди знітилися свідки сльозина блиснула в якоєсь тітки (*Л. Костенко*). 2. Защебетав соловейко пішла луна гаєм. 3. Не завидуй багатому багатій не знає ні приязні ні любові... 4. Думав доля зустрінеться спіткалося горе. 5. Не русалонька блукає то дівчина ходить (*Т. Шевченко*). 6. Ще сонячні промені сплять досвітні вогні вже горять (*Леся Українка*). 7. Гляне холодною водою обілле (*Народна творчість*). 8. Одгоріли погасли останні огні облетіло жоржиною літо. 9. Білі акації будуть цвісти в місячній нічі жагучі промінь морями заллє золотий річки і верби і кручі (*В. Сосюра*). 10. У товаристві лад усяк тому радіє (*Л. Глібов*). 11. Здається вчора я відкрив простої істини коріння життя тримає двоє крил закоханість і устремлення (*М. Подолян*).

2. Вилучивши сполучники, запишіть речення й розставте в них розділові знаки.

1. Коли почав орати, то в сопілку не грati! 2. Не кайся рано вставати, а кайся довго спати. 3. Недаром говориться, що дiло майстра бойтися. 4. Праця чоловiка годує, а лiнь марнує. 5. Коли зореш мiлко, посiєш рiдко, то й уродить дiдько (*Народна творчість*).

3. Виконайте тестові завдання.

1. Після речення *Цвіте бузок...* треба поставити кому, якщо серед варіантів його продовження вибрати

- A** ...розносячи неймовірні паходці.
- B** ...розвітається липовий пух.
- C** ...настала травнева пора.
- D** ...тюльпани вже в'януту.

2. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити кому в реченні (*роздiловi знаки пропущено*)

- A** Ще пам'ятаю угорі над нами ходили дикі кози табунами.
- B** Дощ ішов цілу ніч зранку він також сіється надворі сіро.
- C** Я пройду ти прощаально поглянеш услід.
- D** Прийшов Спас держи рукавиці про запас.

3. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити кому в реченні (*роздiловi знаки пропущено*)

- A** Сій хліб у годину будеш їсти кожну днину.
- B** Жінка була сама вона спостерігала за голубами.
- C** Гризіть моркву будете легкі й моторні як зайці.
- D** Людям не вуха позакладало їм позакладало душі.

38. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні

4. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити кому в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Один лиш у долоні плеце Ірод Месію вбити мислив ще дитям.
Б Відтворити подробиці сну не вдалося він складався із самих лише відчуттів.
В Світ загалом жорстокий переможців носять на руках забиваючи переможених.
Г Високо в небі спалахнула зірка світло її пульсувало не повільніше биття моого серця.
5. Після речення *Пес заспокоївся...* треба поставити двокрапку, якщо серед варіантів його продовження вибрати
- А ...птахи заспівали, сонце сіло.
Б ...кіт, навпаки, став на дibi.
В ...почувши запах господаря.
Г ...нарешті його нагодували.
6. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Слава товар невигідний вона коштує дорого й зберігається погано.
Б Летять з гори санки і ґринджолята в очах мигтять занесені тини.
В Ревли весною тури-переможці шугали кажани-чепіргачі.
Г Забудеш рідний край тобі твій корінь всохне.
7. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Майнула божевільна думка вийти із своєї засідки показатися.
Б Столики були розставлені на вулиці за ними сиділи люди.
В Діла добрих оновляться діла злих загинуть.
Г Бачити легко важко передбачити.
8. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити двокрапку в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Дзвенить під серцем золота стріла дзвенить сережка золота у вусі.
Б У друга мого в Каліфорнії свої клопоти олені об'їдають троянди.
В Простугоно змутком вечоровим хитнуло тиші синій оксамит.
Г Богненна зірка в небі пролітала сичі кричали вісники біди.
9. Після речення *Сонце сідає...* треба поставити тире, якщо серед варіантів його продовження вибрати
- А ...забираючи із собою тепло.
Б ...місяць вступає у свої права.
В ...вітерець гуляє, тиша настає.
Г ...одягаючи небо в червоні шати.
10. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити тире в реченні (*розділові знаки пропущено*)
- А Недавно відбулася знакова подія націоналістичні сили пішли на об'єднання.
Б Бабчиних подруг я пам'ятаю дуже добре всі вони були схожі між собою.
В До того ж пам'ятаймо літератор як і будь-хто інший дитина свого часу.
Г Промчався вершник по німій Полтаві у серці міста громом віддалось.

11. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити тире в реченні (розділові знаки пропущено)
- A Хочеш бути чесним зі всіма будь чесним насамперед із собою.
B Усе ж є щось не до кінця ясне чи не було чиєї злой волі?
B Я тільки відчув як це радісно робити комусь добро!
Г Я глянув на Ромку він був блідий і нещасний.
12. Між частинами безсполучникового складного речення треба поставити тире в реченні (розділові знаки пропущено)
- A Шелестить пожовкле листя по діброві гуляють хмари сонце спить.
B Благо вода поруч п'ятдесят метрів до Дніпра п'ятдесят до озера.
B Реве та стогне Дніпр широкий сердитий вітер завива.
Г Щасливими не народжуються щасливими стають.

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Із різних учнівських робіт

Через нещасливе кохання Мавка покинула свою домовину.

Чоловік любить дружину, а вона хоче схуднути.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковириными?

39. ПРЯМА МОВА

Згадайте, як у дитинстві ви вибирали книжку за принципом: вона «з розмовами» чи «без розмов». ☺ Чому оповідання з діалогами читати цікавіше? І чому легше?

◆ Поставте потрібні розділові знаки, позначаючи пряму мову обох героїв і слова автора.

Маленький принц про все допитувався в мене. Так, побачивши мій літак уперше, він спитав Що то за штуковина? То не штуковина. Ця річ літає. Це літак. Мій літак... Тоді він вигукнув Як? Ти упав з неба? Авже ж відказав я скромно. От дивина!.. Потім він додав Отже, і ти прибув з неба (А. де Сент-Екзюпері).

❖ Пряму мову передають або **з абзацу** (тоді від слів автора її відокремлюємо *тире*), або **в рядок** (відокремлюємо лапками й тире).

З АБЗАЦУ

A. — П. (!, ?, ...)	Я спробував дізнатися більше. — Звідки ж ти прибув, хлопче? Де твій дім? Куди ти хочеш забрати моого баранця?
A: — П. (!, ?, ...)	На хвилю він замислився, потім промовив: — Добре, що ти дав мені ящик: баранець тут почуватиме, це буде його оселя.
— П, — а.	— Етикет не дозволяє позіхати перед монархом, — вирік король.
— П! — а.	— А ось і підданець! — гукнув король, угледівши маленького принца.
— П? — а.	— То ти потрапив слоди з іншої планети? — гостро спитав я.
— П... — а.	— Це мене лякає... більше не можу... — відповів маленький принц і весь зашарівся.
— П, — а. — П.	— Є такий закон, — сказав мені згодом маленький принц, — Причепурився сам уранці, причепури гарненько і свою планету.
— П, — а, — п.	— На моїй планеті, — відказав маленький принц, — тигри не водяться.

У РЯДОК

«П», — а.	«Та є диваки оці дорослі», — помислив маленький принц.
«П! (?,...)» — а.	«Я людина поважна! Я людина поважна!»* — достоту, як ти.
А: «П».	Отож маленький принц подумав: «З такої високої гори я зразу побачу всю планету і всіх людей».
А: «П! (?,...)»	А ти їм скажеш: «Так, так, зорі завше викликають у мене охоту сміятися!» Спитайте себе: «Є ще та квітка чи немає її? Може, баранець її з'їв?» Я дивився на його бліде чоло, на примкнуті вії та казав собі: «Те, що я бачу, це лише оболонка. Найголовнішого не побачиш очима...»
«П, — а, — п».	«Цього чолов'ягу, — сказав собі маленький принц, торуючи шлях, — зневажали б усі інші». **
«П, — а: — П».	«Якось за один день я бачив захід сонця сорок три рази! — і трохи перегодом ти додав: — Бачиш... коли стає дуже сумно, втішно помилуватися, як сідає сонце».
«П! — а. — П! (?,...)»	«Цікаво! — подумав маленький принц. — Але це не дуже серйозно!»**
«П». — «П?» — «П». або — П. — «П?» — П.	«Прошу... намалої мені баранця». — «Га?» — «Намалої мені баранця...»** — Прошу... намалої мені баранця. — «Га?» — Намалої мені баранця...
«П “Назва”»	«Ти читав книжку “Маленький принц”?» — «Так, під музику “Animals as Leaders”».

ЗАУВАЖТЕ

- * У лапках у кінці прямої мови ставимо такі розділові знаки, як **знак оклику**, **знак питання** та **трикрапку**, у цьому разі після лапок крапки не ставимо.
- ** **Кому** та **крапку** в кінці прямої мови (розвідного речення) ставимо за межами лапок.
Коли на місці розриву в кінці прямої мови мала бути крапка, замість неї ставимо кому, а пряму мову продовжуємо з великої літери: — Здається, пора снідати, — додала вона по хвилі. — Прошу, потурбуйтесь про мене (А. де Сент-Екзюпері).

1. Прочитайте речення й розставте в них розділові знаки.

1. Кості ломить бабуя каже й додає Буде дощ завтра (*Д. Матіаш*). 2. Викладач спітав Який сьогодні день? Я відповів що дуже спекотний (*О. Скрипка*). 3. Злагода єдиність товчуть як у ступі а де ж та єдиність (*Л. Костенко*). 4. Хто це хто почувся голос по той бік зачинених дверей (*Д. Загул*). 5. Читай менше газет каже дружина Або хоча б по діагоналі (*Л. Костенко*). 6. Дуже важливо заткнути рот тому хто перший крикнув Король голий (*В. Мороз*). 7. Яво! кричу Швидше дивись я падаю (*В. Нестайко*). 8. У нашому парку зауважила Стефа завелися білки (*І. Коваль*).

2. Виконайте тестові завдання.

1. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні
 - А Гарний соковитий баритон співає по радіо: «Моя душа, немов черешня».
 - Б «Наступна станція — Хрестатик!», — буркотнув хтось по радіо.
 - В Патріоти зраділи: «Сьогодні ми одержали лідера нації!»
 - Г «Поснідали? Що ви єли?» — запитує бабуя.
2. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні
 - А «Тобі добре. Ти зі Львова», — кажуть мої київські друзі, яким довелося відстоювати свою українську.
 - Б «Коли побачу когось, хто потопає, — писав хлопчина, — то відразу кинуся у воду, аби допомогти йому».
 - В Жоден президент ніколи не скаже: «Відгородімся від ворожого регіону, бо він став плацдармом для ворога».
 - Г «Стара виявилася поганою пророкинею, — сказала Галя, — Усе торочила, що не побачу я тебе ніколи».
3. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні
 - А Ми всі носимо на собі етикетку з написом — «Виявляти турботу! Поводитися обережно! Делікатний товар!».
 - Б «Доля не усміхається рабам, — сказав Лев, інвертований на пустелю. — Доля усміхається людям».
 - В «Скорі Майдан Незалежності стане пласким, як млинець», — написав хтось із журналістів.
 - Г «Але ж тепер ти розумієш, — кажу я собі, — що життя не закінчується разом з першим коханням?»
4. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні
 - А Колядники співають під дверима: «Ой чи є, чи нема пан-господар вдома?»
 - Б «Не гальмуй, снікерсуй!» — підбадьорює мене на кожному кроці реклама.

В «Від Благовіщенського теляти — добра не чекати,» — така є приказка.

Г «Який же я старий, — думає Яків. — Який старий, Боже мій!»

5. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні

- A** «Чудасія! — подумав я. — Космонавти літають у безмежному небі... А ми в кукурудзі заблудилися».
- B** «Нікого не чекаєш?» — у Бориному голосі звучить непідробне здивування й навіть трохи переляк.
- C** «Так он воно що!» — радісно попідстрибували наші душі. — «Так ви, значить, не в тюрму нас, товаришу Паляничко».
- D** Адвокат зауважив: «Цю справу виграти буде дуже складно».

6. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні

- A** Рекламні щити, білборди, мигтючі літери світлових реклам: «Дихай вільно, живи мобільно!»
- B** «Може, відступитися?» — подумав Яків і зрозумів, що не відступиться, ні за яку ціну не відступиться.
- C** Часом мені хочеться закричати до всього людства: «Люди! Зупинімось і візьмімо новий старт!»
- D** «Готуючи страви, — зазначає Лі Чі. — Я б хотів зберегти традиційні аромати китайських страв і розповісти про китайську кухню, яка є справжнім мистецтвом».

7. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні

- A** «Хочеш солоденького?», — запитала Оленка, простягаючи дві жмені цукерок.
- B** Усе ввижалося: «Орлику Чураю, ой забили тебе ляхи у своєму kraю!»
- C** Сідаючи до столу, я привітав дружину: «Доброго ранку, моя люба!»
- D** «Тихий і незвичний спокій!» — подумав Володимир.

8. Помилку в оформленні прямої мови допущено в реченні

- A** Я з прикрістю думав: «Невже це і є її несподіванка?..»
- B** Щодня обнімай тих, кого любиш, і скажи кожному з них: «Ти мені дорогий».
- C** «Не буде Галя, буде другая», — сказала теща, кидаючи в каструллю лавровий лист.
- D** «Казка — це те, чого ми хочемо. — сказав хлопець. — Це своєрідні символи наших бажань».

9. Правильно оформлено речення з правою мовою в рядку

- A** «Моїм найулюбленішим святом є Великдень, — наголосила Марія й додала. — Звісно ж, після Різдва».
- B** «Моїм найулюбленішим святом є Великдень», — наголосила Марія й додала. — «Звісно ж, після Різдва».
- C** «Моїм найулюбленішим святом є Великдень, — наголосила Марія й додала: — Звісно ж, після Різдва».
- D** «Моїм найулюбленішим святом є Великдень, — наголосила Марія й додала: — звісно ж, після Різдва».

10. Установіть відповідність.

Приклад (розділові знаки пропущено)

- 1 Мамо кажу я піду надвір спати у сіно.
 - 2 Усе геніальне просте говорила амеба.
 - 3 Але ж учора була неділя відповіли учні А в неділю немає уроків.
 - 4 Цінна штука сказав нарешті Кукурузо й додав Ну з фізики в тебе звичайно п'ятірка.

Cхема

- А** «Π, — а. — Π».
Б «Π, — а, — π».
В «Π, — а: — Π».
Г А: «Π».
Д «Π», — а.

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Як написати твір на ЗНО, щоб стати зіркою Інтернету?

Тема твору: «До майбутнього ми йдемо, озираючись на минулє».

Ярослав Мудрий батько Богдана Хмельницького.

Міна Мазайло з одноіменного твору Івана Багряного.

◆ Які помилки зробили висловлювання неоковирним?

40. ОФОРМЛЕННЯ ЦИТАТ

❖ Використовуючи дослівно чужий текст для підтвердження якоїсь думки, його треба оформити як цитату: указати межі наведених чужих слів, зазначити автора чи джерело.

ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ ЦИТАТИ

ОСОБЛИВОСТІ	СХЕМА	ПРИКЛАДИ
прозовий текст, переказаний дослівно, беруть у лапки	«Цитата»	У науковій літературі читаємо: «Якщо брати до уваги графіку, то український правопис бере свій початок від кінця минулого тисячоліття» (З «Українського правопису»).
вірш, поданий строфами, — без лапок	Вірш вірш вірш вірш	I згадую слова свого знаменитого стражденної земляка: Співає сонце: «Слава в вишніх!» Весняний день в теплі умлів. Буяє на розквітлих вишнях Солодке молоко землі (Є. Маланюк).
вірш, поданий суцільним рядком, — у лапках	«Вірш вірш вірш»	I згадую слова свого земляка: «Співає сонце: “Слава в вишніх!” / Весняний день в теплі умлів...» (Є. Маланюк).
цитата як частина речення — з малої літери	Речення «цитата»	На сайті BBC Culture жартома зауважують, що «писар XV століття не мав би жодних труднощів із розумінням знаків пунктуації на клавіатурі наших комп’ютерів, але смайлики на екрані, напевно, його б здивували».
слова автора — як при прямій мові	«Цитата», — автор. Автор: «Цитата».	«Найважливішого “гонорару”, як веселій блиск в очах народу, немає», — занотував Остап Вишня у своєму щоденнику.

ОФОРМЛЕННЯ ДЖЕРЕЛА ЦИТАТИ

автор, джерело — у дужках

ОСОБЛИВОСТІ	НЕПРАВИЛЬНО	ПРАВИЛЬНО
крапка в дужках — тільки після скорочень	«Якби Facebook була країною, вона була б третьою за кількістю населення після Китаю та Індії» (З журн. «Times».)	«Якби Facebook була країною, вона була б третьою за кількістю населення після Китаю та Індії» (З журн. «Times»).
перед дужками крапку не ставлять, якщо дужки в одному рядку з цитатою	«Існують сотні соціальних мереж, але найпопулярнішою є “Facebook”, котра налічує близько 800 мільйонів користувачів». (За матеріалами Інтернету)	«Існують сотні соціальних мереж, але найпопулярнішою є “Facebook”, котра налічує близько 800 мільйонів користувачів» (За матеріалами Інтернету).
перед дужками крапку ставлять, якщо дужки рядком нижче від цитати	«Душа прокинулась, та її питает Сама у себе, чому одна? Немає в кого спитати — золото замість тата, замість мами глуха стіна» (С. Вакарчук).	«Душа прокинулась, та її питает Сама у себе, чому одна? Немає в кого спитати — золото замість тата, замість мами глуха стіна» (С. Вакарчук)

1. Прочитайте речення, розставте в них розділові знаки й розкрийте дужки.

1. Уолт Дісней зауважував що (Н,н)айкращий спосіб почати робити перестати говорити й почати робити. 2. Насамкінець викладачка процитувала Стіва Джобса (В,в)аш час обмежений тож не витрачайте його проживаючи чуже життя. 3. Ви отримуєте від життя лише те що наважуєтесь попросити Не бійтесь підвищувати планку Опра Уїнфрі. 4. Леонардо да Вінчі наголошував на тому, що (Н,н)авчання ніколи не вичерпує розум. 5. Кожен українець знає рядки Т. Шевченка

...І чужому научайтесь,
Й свого не цуйтесь.

2. Прочитайте вислови відомих людей і оформіть їх як цитати по-різному.

1. Ваше благополуччя залежить від ваших власних рішень (*Д. Рокфеллер*). 2. Людина вмирає тоді, коли перестає змінюватися, а похорон — просто формальність (*Г. Форд*). 3. Ніколи не віддам життя за свої переконання, бо я можу помилятися (*Б. Рассел*). 4. Будь собою: інші ролі зайняті (*О. Уайлд*).

5. ...і якби на те моя воля,
написала б я скрізь курсивами:
Так багато на світі горя,
люди, будьте взаємно красивими! (*Л. Костенко*).

ВІДПОВІДІ

ОРФОГРАФІЯ

1. Ознаки іншомовних слів (с. 4–6)

2. «Наталка Полтавка», «Маруся».
3. **1.** Б; **2.** Г; **3.** А; **4.** В; **5.** В; **6.** Б; **7.** Б; **8.** Б; **9.** Г; **10.** В.

2. Правила переносу слів (с. 7–9)

1. Бо|йо|вий, на|ду|ваю, без|ме|ж|жя, про|бу|джу|ва|ти, під|зе|m|ний, по|дзьо|ба|ний, дво|яру|с|ний, со|н|ний, пів|я|блу|ка, Мін|юст, не|пе|ре|вер|ше|ний, ра|діс|ти.
2. Горпина (Тернилиха).
3. **1.** Г; **2.** Г; **3.** Б; **4.** А; **5.** Г; **6.** Б; **7.** А; **8.** А; **9.** Г; **10.** А.

3. Правопис префіксів *с-*, *з-* (*із-*), *зі-* (*зо-*), *роз-*, *без-*, *через-* (с. 10–12)

1. Сходити, нездоланий, безхарактерний, зчесати, розстелити, черезплічник, змайструвати, відчинити, безкоштовний, спустошувати, розтин, безномічний, підтопити, схарактеризувати, сплутати, звабити, сховати, безперспективний, неспростовний, сховок, скуштувати.
2. Префікси *роз-*, *без-*, *через-* завжди треба писати з буквою *з*.
3. Зіцулитися, здолати, зметикувати, звложение, зігрівання, збентежитися, зволікати, зіставлення, зіткнутися, зізнатися, змарнувати, збереження, зведення, зібратися.
4. Маруся (повість Г. Квітки-Основ'яненка «Маруся»).
5. **1.** Г; **2.** В; **3.** Б; **4.** В; **5.** Б; **6.** А; **7.** Г; **8.** Г; **9.** В; **10.** А.

4. Правопис префіксів *пре-*, *при-*, *pri-* (с. 13–15)

1. Прегіркий, приземлений, приземкуватий, прізвище, пред'явити, прикритий, приспущеній, преподобний, препоганий, престол, прикордонник, пресміливо, причманілій, превелебний, премудрий, престарий, Прикарпаття, прикрашати, прізвисько, престаранно, примовклив, присісти, преосвящений, прикутий.
2. Префікс *пре-* виражає найвищий ступінь ознаки (перша колонка — прикметники), а префікс *при-* — неповноту дії (друга колонка — дієприкметники).
3. «Катерина».
4. У слові *пред'явити* префікс *пред-*, а він завжди пишеться з буквою *e*. У дієслові *придушили* префікс *при-* зі значенням неповноти дії.
5. **1.** Б; **2.** А; **3.** В; **4.** Г; **5.** А; **6.** А; **7.** Г; **8.** А; **9.** В; **10.** Б; **11.** 1) Г; 2) А; 3) Д; 4) Б; **12.** 1) Г; 2) В; 3) А; 4) Д.

5. Зміни приголосних при додаванні суфіксів *-ськ-*, *-ств-* (с. 16–18)

1. Ткацький, празький, єдинбурзький, калуський, баскський, ужгородський, братський, луцький, поліський, гаазький, п'ятихатський, товариський, козацький, токмацький, нью-йоркський, волоський, дрогобицький, латиський, моряцький.
2. Хроніка.
3. Якщо утворити прикметники від слів *Мекка*, *Саки*, *Дамаск*, *Цюрих* за загальним правилом, то ці похідні назви будуть спотворені й не зрозумілі для сприйняття: *мецький*, *сацький*, *дамасцький*, *циориський*. Тому чергування за традицією не відбувається, тож треба писати: *мекський*, *сакський*, *дамаскський*, *циориський*.
4. Товарство, убозтво, птаство, ткацтво, братство, багатство, козацтво.
5. **1.** В; **2.** В; **3.** А; **4.** В; **5.** А; **6.** Г; **7.** В; **8.** В; **9.** Г; **10.** В; **11.** Б; **12.** Г.

6. Чергування *y-e*, *i-й* (с. 19–23)

1. зустрічаються всі; ніби **в** морі. 2. народився **в** селі... області **в** Україні. 3. **Уже**. 4. владу **в** руках. 5. світ **у** рожевих. 6. Бачу **все** небо **й** зорі **у** твоїх. 7. гартом. **В** умовах.
2. вона **i** у моїх жилах.
3. 1. а **й** та. 2. той **i** в турботі. 3. **i** сила. 4. там **i** поле. 5. добре **й** буде. 6. за тим **i** діло. 7. **I** за горами.
8. учений **їде**. 9. то **й** вона. 10. уміння **i** труд.
4. «Океан Ельзи».
5. **1.** Б; **2.** Г; **3.** А; **4.** А; **5.** Б; **6.** Б; **7.** А; **8.** Г; **9.** В; **10.** В; **11.** В; **12.** Г.

7. Спрощення в групах приголосних (с. 24–27)

1. Обласний, випускний, корисний, усний, улесливий, авансюстний, хвастнути, проїзний, хресний, тижневий, агентство, пристрасний, якісний, шестнадцять, артистці, циросердний, вісник, тріснути, хворостняк, серце.
2. Баластий, чесний, студентський, зайзний, зап'ястний, кількісний.
3. 1. нещасних, щаслива. 2. радісного. 3. шістсот. 4. тисне. 5. свиснув. 6. болісні. 7. пестливих. 8. невістці.
9. контрастні.
4. «Руслан».
5. 1. А; 2. Г; 3. Г; 4. Г; 5. В; 6. А; 7. В; 8. Б; 9. В; 10. А; 11. Г; 12. В.

8. М'який знак (знак м'якшення) (с. 28–31)

1. Калинонці, берізониці, помилці, оболонці, загартовується, підводиться, сватаються, женишень, міський, баскій, французький, ковзкій, доњчин, неньчин, полонянці, ірпінський, гордістю, лагідність, завдань, зозульці, Ірпінщина, громадянство, тъмяний, тонший.
2. Слова першої колонки в називному відмінку мають м'який знак (*галъка* – дрібні камінці; *Олењка* – пестлива форма, що походить від *Оля*), а слова другої колонки – без нього (*галка* – птах; *Оленка* – пестлива форма імені *Олена*).
3. Іранський, ангольський, шампанський, хорольський, херсонський, уманський, волинський, подільський, гуцульський, теслярський.
4. Залізна леді.
5. 1. Б; 2. Б; 3. Г; 4. В; 5. А; 6. Б; 7. Г; 8. А; 9. Б; 10. В; 11. Б; 12. А; 13. Г; 14. Г; 15. А; 16. Б; 17. В; 18. А; 19. Г; 20. А.

9. Уживання апострофа (с. 32–35)

1. Хом'як (1), перед'ювілейний (3), подвір'я (2), пір'їна (2), пів'ятика (1 і/або 3), перев'язати (1), чотирьох'ядерний (4), нез'ясований (3), хлоп'я (1), Заполяр'я (2), дит'ясла (4), Мін'юст (4).
2. Багатослів'я, тъмяний, цвях, м'якотілий, черв'як, розм'якнити, п'янкій, чотирьох'ярусний, диг'ясла, безаварійний, Кам'янець-Подільський, лижвар, В'ячеслав, в'їдатися, Святослав, здоров'ячко, мавпячий, надхмар'я, уп'яťох, пів'юрти, різьбар, під'їзний, священний, сухом'ятка, без'ядерний, горохвяний, нез'ясованість, Соловйов, подзвікувати, присвята, між'ярусний, Воробйов, роз'ятрений, піваркуша, рюмсати, верб'я.
3. «Тополя», «Сон».
4. Звягель – перед губним стойть кореневий приголосний; зв'язок – перед губним стойть приголосний, що належить до префікса *з-*.
5. 1. Б; 2. В; 3. Г; 4. А; 5. Г; 6. А; 7. А; 8. А; 9. Г; 10. А; 11. Б; 12. Г; 13. В; 14. Г; 15. Г; 16. А; 17. Б; 18. В; 19. В; 20. А; 21. Г; 22. А.

10. Правопис *и*, *и* в іншомовних словах (с. 36–39)

1. Шпинат, Чингісхан, коридор, диякон, кінджал, скіпідар, Корсика, Шиллер, банкір, ванілін, косинус, нумізмат, індиго, Міссісіпі, раціон, хакі, кизил, Памір, Дідро, Чилі, фальсифікатор, Гельсинкі, Гіппократ, нотаріус, адмірал, лимон, периферія, Братислава, коаліція, ілюзія, павільйон, кипарис, Цицерон, Кембрідж, бриджі, інцидент.
2. *Фізика* (*и* – згідно з правилом «дев'ятки» перед приголосним) – *фізіологія* (*i* – згідно з правилом «дев'ятки» перед голосним); *радіо* (*i* – згідно з правилом «дев'ятки» перед голосним) – *радист* (*и* – згідно з правилом «дев'ятки» перед приголосним).
3. *Таксі* (*i* – в кінці слова) – *таксист* (*и* – за правилом «дев'ятки» перед приголосним); *Дізель* (*i* – у деяких власних назвах як виняток) – *дизель* (*и* – згідно з правилом «дев'ятки» перед приголосним).
4. Амстердам.
5. 1. А; 2. Г; 3. Г; 4. А; 5. Г; 6. Г; 7. В; 8. Б; 9. Г; 10. В.

11. М'який знак в іншомовних словах (с. 40–42)

1. Портъєра, сомельє, мезальянс, медальйон, віньєтка, браконье, канйон, батальйон, гільйотина, шифонье.
2. Нова Каховка.
3. 1. А; 2. А; 3. В; 4. Б; 5. Б; 6. А; 7. А; 8. В; 9. Б; 10. В; 11. А; 12. В.

12. Уживання апострофа в іншомовних словах (с. 43–45)

1. Браконье, прем'єр, вольєр, транс'єропейський, досьє, бар'єр, меєсьє, портьєра, фельд'єгер, гравюра, бязь, педикюр, бюст, мин'як, кастаньєти, Скоп'є, дебют, Барбюс, рюкзак, прес-нап'є, конферансье, об'єкт, кар'єризм, Готье, торф'яний, манікюр, ф'ючерсний, мюзикл, пасьянс.

2. Харків.
3. 1. Г; 2. А; 3. В; 4. В; 5. А; 6. А; 7. А; 8. А; 9. А; 10. А.

13. Подвоєння літер в іншомовних словах (с. 46–50)

1. Хобі, нетто, булла, клас, Ватт, одіссея, група, вілла, конфеті, мадонна, ірраціональний, спагеті, піцерія, панна, пенні, Будда, бравісімо, фінський, брюсселець, донна, ристрето, інновація, Руссо, ват, експресивний.
2. *e + мігрант = емігрант; ім + мігрант = іммігрант* (збіг однакових приголосних на межі префікса й кореня).
3. Ганна Барвінок.
4. Долар, тролейбус, теніс, вілла, Манхеттен, Андорра, асиміляція.
5. 1. Б; 2. Б; 3. В; 4. В; 5. Г; 6. Б; 7. Б; 8. А; 9. А; 10. Г; 11. Г; 12. Г; 13. А; 14. А; 15. Г; 16. А; 17. В; 18. А; 19. Б; 20. Б; 21. В; 22. В; 23. Г; 24. Г.

14. Правопис ненаголошених *e* та *u* (с. 51–55)

1. Знаменитий, променістий, перезимований, реклама, скрипіти, велосипед, мереживо, мавпеня, вуличка, горицючок, паличка, давнина, печиво, марево, терпеливий, перевірений, витирати, вибереш, хвилювання, лимон, береговий, відмежуватися, потепління, веслування, принесу, диктант, пиріг, керувати, орленя, тривога.
2. *Мине* – дієслово у формі майбутнього часу (*що зробить?*); *мене* – особовий займенник *я* у формі родового відмінка (*кого?*).
3. Біла Церква.
4. Собачена (5), новина (4), здійснений (7), далечина (4), пелена (6), шепотіти (1), вибирати (3), пихатий (2), цибатий (2), мести (1), витерти (3), зароблений (7), левенятко (5), зимовий (1).
5. 1. Б; 2. А; 3. В; 4. Г; 5. А; 6. Б; 7. А; 8. Г; 9. Б; 10. Г; 11. А; 12. Б; 13. А; 14. А; 15. Г; 16. А; 17. Б; 18. Б; 19. Б; 20. А; 21. В; 22. Б.

15. Подвоєння літер (с. 56–60)

1. Забезпечений, довгожданий, численний, орлиний, незлічений, смиренний, нужденний, качиний, пеждано-негадано, нескázаний, печений, сстати, нездоланний, віддзвеніти, реформений, Ганна, вихований, освіченість, віддзеркалена, буквений, завезений, міськком, рознісся, стражденно.
2. Мерзений (3), Академмістечко (1), нездійснений (2), страшений (4), блажений (3), здорований (4), возз'єднання (1), ссавець (5), бовваніти (5), невблаганий (2), доторканній (2), істинність (1).
3. Пухівка.
4. *Журавлиній ключ* (*журавель + -ин-*); *журавлинний відвар* (збіг однакових приголосних на межі значущих частин слова: *журавлина + -н-*).
5. 1. Б; 2. Г; 3. В; 4. А; 5. Г; 6. Г; 7. А; 8. А; 9. Б; 10. Б; 11. В; 12. Г; 13. Г; 14. В; 15. А; 16. Б; 17. А; 18. Г; 19. В; 20. Г.

16. Подовжені приголосні та позначення їх на письмі (с. 61–64)

1. Ріллею, знаряддям, кутя, учения, каченя, послань, ллються, статей, суддів, Криворіжжя, мудрістю, кіновар'ю, облич, паноротто, сіножаттю, розкішню, лінню, унертістю, корінням, люттю, миттєвість, взуття, беззаконня, щастя.
2. Поділля.
3. 1. В; 2. А; 3. В; 4. А; 5. Г; 6. Г; 7. Б; 8. В; 9. А; 10. А; 11. А; 12. В; 13. Г; 14. Г; 15. А; 16. Г; 17. Г; 18. Г; 19. Б; 20. Г.

17. Написання імен по батькові (с. 65–68)

1. Васильович, Василівна; Григорович, Григорівна; Геннадійович, Геннадіївна; Святославович, Святославівна; Ігорович, Ігорівна; Якович, Яківна.
2. Гліб, Іван.
3. 1. Б; 2. А; 3. В; 4. Г; 5. А; 6. Б; 7. А; 8. Г; 9. А; 10. Б; 11. В; 12. Б; 13. А; 14. В; 15. А; 16. Б; 17. А; 18. А; 19. В; 20. А.

18. Правопис складних іменників (с. 69–72)

1. Самохід, лікар-еколог, Зайчик-Побігайчик, чорнозем, буй-тур, блок-система, трудодень, людино-день, автострада, дизель-мотор, генерал-лейтенант, контр-адмірал, лейб-медик, Убийовк, розрив-трава, напівавтомат, полумисок, кіловат-година, світлолікування, супертехніка, гідроелектростанція, обер-майстер, норд-вест, півмісяць.

2. Юнона, Евріал.

3. *Трудодень* — складний іменник, утворений від основ двох іменників за допомогою сполучного звука; *людино-день* — одиниця обліку робочого часу.

4. 1. В; 2. А; 3. Г; 4. В; 5. А; 6. А; 7. А; 8. В; 9. А; 10. А; 11. В; 12. А.

19. Правопис складних прикметників (с. 73–76)

1. Холоднокровний, аграрно-промисловий, німецько-український, всесвітньо відомий, автомобільно-тракторний, легкоатлетичний, авторсько-правовий, хитромудрий, лимоннокислий, кримськотатарський, верхньодніпровський, трохи нижче підписаний, двадцятидев'ятимільярдний, темно-червоний, жовтогарячий, кисло-солодкий, контрольно-вимірювальний, віце-президентський, супільно вагомий, супільно-економічний, супільно корисний, гостроносий, китайсько-японський, мікрохвильовий.

2. (Віктор) Забіла.

3. *Білосніжний* (від *білий сніг* — залежні слова); *сніжно-білий* (посedнання білого кольору та його сніжного відтінку).

4. 1. В; 2. А; 3. Г; 4. Г; 5. А; 6. Б; 7. А; 8. А; 9. Б; 10. Б; 11. Б; 12. В.

20. Закінчення *-а (-я), -у (-ю)* у родовому відмінку однини іменників чоловічого роду (с. 77–81)

1. Цементу, Кривого Рогу, гопака, свинцю, присудка, Івано-Франківська, пасажира, сантиметра, усміху, Бугу, понеділка, роману, Романа, рукопису, В'єтнаму, Мадрида, бориць, бідона, каштана, міліметра, котангена, смартфона, уривка, акордеона.

2. Рахунку (дія), рахунка (документ); детективу (твір), детектива (агент); дзвону (предмет), дзвону (звук); Вашингтона (місто), Вашингтону (штат); паперу (матеріал), папера (документ); терміну (строк), терміна (наукове слово); каменю (матеріал), каменя (окремий шматок, брила).

3. Толока.

5. 1. А; 2. Г; 3. Б; 4. В; 5. Б; 6. Г; 7. А; 8. Г; 9. Б; 10. В; 11. А; 12. В; 13. Б; 14. А; 15. В; 16. Г; 17. В; 18. А.

21. Закінчення іменників у формі клічного відмінка (с. 82–86)

1. Олесю, Олесе, Іване, Іванно, Валерію, Валеріє, Ілле, Саво, Наталю, Наталіє, Наталіко, Нато, Георгію, Григоре, Анатолію, товаришу, керівнику, адміністраторе, учителю, учню, однокласнику, ровеснику, борцю, хлопче, шевче, кравче.

2. Ярослав, Жанна.

3. 1. Г; 2. В; 3. Г; 4. А; 5. А; 6. Б; 7. Г; 8. А; 9. В; 10. Б; 11. Г; 12. А; 13. В; 14. Б; 15. В; 16. В; 17. В; 18. Г; 19. В; 20. Г.

22. Правопис суфіксів *-ов-*, *-ев-*, *-ев-* у прикметниках (с. 87–89)

1. (Олександр) Довженко.

2. Сергіїв, Сергієва; Ігорів, Ігорева; Михайлів, Михайлова; перукарів, перукарів; дідів, дідова; братів, братова.

3. 1. В; 2. Г; 3. Г; 4. Г; 5. В; 6. Г; 7. Б; 8. Б; 9. А; 10. А; 11. Б; 12. В.

23. Правопис відмікових форм числівників (с. 90–94)

2. Два олівці, три банани, чотири директори, півтора місяця, три з половиною дні, сорок два сайти.

3. 1. В; 2. А; 3. А; 4. А; 5. В; 6. Б; 7. Б; 8. А; 9. Б; 10. Г; 11. В; 12. А; 13. В; 14. В; 15. Г; 16. Г; 17. А; 18. А; 19. А; 20. Г.

24. Правопис дієслівних закінчень (с. 95–98)

1. Огірок, помідор.

2. *Стукочеш* — від *стукотати, стукочиши* — від *стукотити; цокочеш* — від *цокотати, цокочиши* — від *цокотіти*.

3. 1. Г; 2. В; 3. А; 4. Г; 5. В; 6. Г; 7. В; 8. В; 9. Г; 10. Г; 11. А; 12. Г; 13. В; 14. А; 15. Б; 16. Г; 17. В; 18. Г; 19. Б; 20. Б.

25. Правопис прислівників (с. 99–103)

1. Щодуху, напоказ, з дня на день, з діда-прадіда, досхочу, без сумніву, де-не-де, бозна-як, анітрохи, впень, вголос, в ногу, наопашки, навідліг, на щастя, споконвіків, день у день, до побачення, на добранич, на жаль, на-гора, спіллоба, по-латині, попідтинню, без угаву, коли-не-коли, пліч-о-пліч, все одно, по ліву руч, по-східному, поночі, по-французьки, упереміш, по-твоєму.

2. (Григорій) Сковорода.

3. *На ходу* — іменник зберігає своє основне лексичне значення та форму (так само: *на льоду, на ліжку* — форма давального відмінка); *насліп* — поєднання двох прийменників і прикметника (усіченого).

4. 1. Б; 2. В; 3. В; 4. Г; 5. Г; 6. Б; 7. А; 8. В; 9. Г; 10. Б; 11. Г; 12. Г; 13. А; 14. А; 15. В; 16. Б; 17. А; 18. В;

19. В; 20. Г.

26. Правопис службових частин мови (с. 104–108)

1. Посеред, заради, із-за, наприкінці, з-поміж, попри, напередодні, попід, з-посеред, поміж, з-за, з-попід, посеред, понад, незважаючи на, задля, з огляду на, уві.

2. 1. *теж*. 2. *що б*. 3. *проте*. 4. *Якби*. 5. *мож*. 6. *Щоб*. 7. *то ж*. 8. *Як би*. 9. *про те*.

3. (Георгій) Нарбут.

4. У цих словах різні частки: *тому що* (частка *що*), *аби що* (частка *аби*). Отже, у першому випадку треба застосувати правило написання частки *що*, а в другому — *аби*.

5. 1. В; 2. А; 3. Г; 4. В; 5. В; 6. Г; 7. А; 8. В; 9. А; 10. А; 11. В; 12. А; 13. Б; 14. Б; 15. А; 16. А; 17. Б; 18. А; 19. А; 20. Г.

27. Правопис частки *НЕ* з різними частинами мови (с. 109–112)

1. 1. Жити в неволі нестерпно. 2. Згода буде, а незгода — руйнє. 3. Неправдою далеко зайдеш, та назад не вернешся. 4. Слово не горобець: випустиш — не впіймаєш. 5. Не кажи «гоп», доки не перескочиш. 6. Незнайко на печі лежить, а знайко по дорозі біжить. 7. Перемагають труднощі розумом, а небезпеку досвідом. 8. Без охоти немає роботи. 9. Без сокири не тесляр, без голки — не кравець. 10. Нечистим зерном посієте — собі шкоди надієте. 11. Немазаний віз скрипить, а мазаний сам біжить.

2. Оповідь, сила.

3. 1. Г; 2. Б; 3. В; 4. Б; 5. Б; 6. Г; 7. А; 8. Г; 9. Г; 10. Б; 11. В; 12. А; 13. А; 14. А; 15. В; 16. А; 17. В; 18. Г.

ПУНКТУАЦІЯ

28. Тире між підметом і присудком (с. 113–115)

1. Тире треба поставити в реченнях 1 (дівчі), 2, 3, 7, 9.

3. 1. Г; 2. Г; 3. Г; 4. Г; 5. В; 6. Б; 7. Б; 8. В; 9. Г; 10. В; 11. Б; 12. В.

29. Однорідні члени речення (с. 116–121)

1. Ідуть великі свята — болісні, мов світло, гострі, наче злам. 2. Чуття, розплавлені і злиті, на оливо я перелив. 3. Вітер в гаї не гуляє — вночі спочиває. 3. Природа має вітер і дощ, холод і жар. Чоловік теж може брати і віддавати, гніватися і радіти. 4. Випнуті порослі вилиці виказували тверду, затяту, свавільну натуру. 5. Вислизнув Богдан з-під ковдри, натягнув джинси, засунув ноги в кросівки, вдягнув завбачливо приготований ще з вечора темний легенький светр. 6. У вимитих шибках повторюються хмари, клаптики неба, шматочек синього сарафана. 7. Мені все вітер в очі як вдень, так і вночі. 8. От якби щодня обідати морозивом, і снідати морозивом, і вечеряті! 9. Пригортала й цілуvala мене малою, скривdжено всіма дитиною циганка Нуна.

2. 1. Г; 2. В; 3. В; 4. Г; 5. Б; 6. Г; 7. Б; 8. Г; 9. Б; 10. Б; 11. Г; 12. В; 13. Б; 14. В; 15. В; 16. Г; 17. Б; 18. Г; 19. Б; 20. А; 21. Г; 22. Г; 23. Г; 24. А.

30. Розділові знаки при узагальнювальних словах та однорідних членах речення (с. 122–125)

1. 1. Ой хто найсолідніше у світі проживає: чи хазяйська жона, а чи бідная вдова, а чи дівчина? 2. Усе: і небо, і перемелене на труху в глибоких коліях дороги сіно, і вогкий гнилюватий повів ріки, і тривожний крик птиці, і невисока росиста отава — сповіщало, що літо вже здає ключі сумовитій осені. 3. І цвіт, і гром, і дощ, і град — я серцем спраглим все приемлю, та збережу від граду сад і захищу від грому землю. 4. Усе тут радує зір: рівні стрункі берізки, не понівечені любителями березового соку; гінкі буршинові сосни, що, мов корабельні щогли, сурмлять у сизу небовінь. 5. Стежка, озеро, стіжок — усе в падолисті. 6. Усе змішалось в одну мить і злилось докупи: і земля, і море. 7. Та всі голоси: і зяблика, і вівсянки, і зеленушки, і навіть одуда — заглушувало кування зозулі.

2. 1. В; 2. В; 3. А; 4. А; 5. Г; 6. Г; 7. Б; 8. Г; 9. А; 10. А; 11. Г; 12. Г.

31. Звертання (с. 126–128)

1. 1. Шуми, вітре, шуми, буйний, на ліси, на гори! 2. І ти, людино, в себе у ногах побачиш постати гордої природи. 3. Скажи, Україно, скажи, моя мила, звідки могутність незламна твоя. 4. Зашуми весною, зелен

луже, теплий вітре, шелести в гіллі. 5. Україно! Ти для мене диво. 6. Пусти мене, мій батеньку, на гори, де ряст весняний золотом жаріє. 7. Васильки у полі, васильки у полі, і у тебе, мила, васильки з-під вій. 8. Мені ж, мій Боже, на землі подай любов, сердечний раї! 9. О Боже мій милій! Тяжко жити на світі, а хочеться жити. 10. Ой ти, пташко жовтобока, не клади гнізда високо! 11. О люба Інно, ніжна Інно, любові усміх квітне раз — ще й тлінно.

2. 1. Б; 2. Г; 3. В; 4. Б; 5. В; 6. Г; 7. А; 8. Г; 9. В; 10. Г; 11. Г; 12. А.

32. Вставні та вставлені конструкції (с. 129–134)

1. 1. На щастя, усім меніканцям будинку вдалося врятуватися. 2. В американській конституції записане право людини на щастя. 3. Сподіваюся, що моя зірка Альгерат ще не виала. 4. Я вже не сподіваюся на пристойну роботу за фахом. 5. Кажуть, у Донецьку є Інститут штучного інтелекту. 6. Правильно кажуть, що ворога слід знати в обличчя. 7. З ножем може змагатися липче вогонь. 8. Дитинко, не хвилуйся, усе можливо на цім вередливім світі. 9. Несвідуче серце мое чує те, чого, можливо, ще не бачить твій розум. 10. Тільки раптом, як на біду, взявся вітер і начисто розвалив солом'яні стіни, розтрусив солом'яний дах, перетворюючи хату на коницю сухої трави. 11. Ми дивимося на сьогоднішні труднощі не як на біду, а як на випробування, яке нас липче загартує та зробить сильнішими.

2. 1. В; 2. Г; 3. В; 4. В; 5. А; 6. Г; 7. В; 8. А; 9. Г; 10. Б; 11. В; 12. А; 13. В; 14. Б; 15. В; 16. 1) Д; 2) Б; 3) В; 4) А; 17. 1) Б; 2) Г; 3) В; 4) А; 18. 1) В; 2) Г; 3) Б; 4) Д.

33. Відокремлений додаток та обставина (с. 135–140)

1. 1. А зорі падають і гаснуть, не долетівши до землі. 2. Олівера мов громом ударило, хвилину він стояв як укопаний. 3. А спогади, як равлики у мунилі, тайлися. 4. Звідси, з високої Софійної алтанки, видно майже весь асканійський степ. 5. Там, у сузір'ї Саламандри, твій коханий бив тобі чолом. 6. Годинами працювати над математикою засукавши рукава не кожен зможе! 7. Ішла людина, просто йшла людина, закинувши шарманку за плече. 8. Не знаючи броду, не лізь у воду. 9. Я йшов не обертаючись. 10. Бійці сиділи деякий час задумавши. 11. Вовк, зупинившись, припав до землі й поповз назустріч хлопцеві. 12. Похилившись, гармошка починає снувати й присті розлогу мелодію. 13. Нічого не слід страшитися, крім страху.

2. 1. В; 2. А; 3. Б; 4. Б; 5. В; 6. В; 7. Г; 8. А; 9. Г; 10. Б; 11. А; 12. Г; 13. В; 14. Г; 15. В; 16. А; 17. В; 18. Б; 19. В; 20. Г; 21. А; 22. В; 23. Г; 24. А; 25. Г; 26. Г; 27. Б; 28. В.

34. Відокремлене означення (с. 141–146)

1. 1. А в сні далекому, туманному, не похиляючи траву — Дюймовочка в листочку капустяному, — я у життя із вічності пливу. 2. Й одразу на нього ніби глянули чорні очі, веселі й такі ясні, неначе з них бризкає світ навколо. 3. Спімаєш коника-стрибунця й чуеш, як він, маленький, рветься в тебе крізь пальці своїм пругким тільцем. 4. А тій квіти, шовком вбрани, попадали. 5. По вовчих очах ковзнув презлющий відблиск, і мені добре стало видно всього його, високого, худого. 6. Райдуга стояла по темній тучі, стояла у вічній семибарвній красі своїй, недосяжна для ворожих снарядів. 7. Нателла, чим тільки могла, допомагала їм. Потім радісна, емоційна, сиділа в колі будівельників коло багаття.

2. 1. Стояло дивне і сумне небо. 2. Колодязь перекосився і вгруз так, що зверху залишився тільки густо полатаний мохом низенький зрубець. 3. На покуті під сліпучою синявою неба сидів залитий сонцем старий чумак. 4. А холодна й сурова зима наспіла з морозами та завірюхами. 5. Плюсочке лагідна й ласа хвиля. 6. Червоний і глибокий місяць зринув над урошищем, мов кратер у палаочу безодню. 7. Сполоханий сонцем туман тікає за хату.

3. 1. Г; 2. А; 3. А; 4. В; 5. Г; 6. Б; 7. Б; 8. Б; 9. А; 10. В; 11. Б; 12. Б; 13. В; 14. А; 15. Г; 16. Б; 17. Г; 18. А; 19. Г; 20. Г; 21. Б; 22. А; 23. В; 24. Г.

35. Відокремлена прикладка (с. 147–150)

1. 1. Ось вони, рідні озера та луки, в синім dobrі солов'їніх ночей. 2. І тільки місяць, високе холодне світило, супроводив їх у нічні степові простори. 3. Яка ж вона, пектораль, що змусила весь світ заговорити про себе? 4. Під час Другої світової війни Адольф Гітлер хотів розпиляти Запорізький дуб і вивезти його до Німеччини як трофей і символ перемоги. 5. Ласково просимо на Івано-Франківщину — край смерекових лісів. 6. Автор генерального плану парку, відомий французький архітектор-паркобудівник Мюффо, запропонував модний на той час англійський стиль, який припав до душі замовниці. 7. Поет шевченківського кореня, Андрій Малишко живе та росте й після своєї смерті.

2. 1. Б; 2. Б; 3. В; 4. А; 5. А; 6. А; 7. Б; 8. Б; 9. В; 10. Г; 11. А; 12. Г.

36. Розділові знаки в складносурядному реченні (с. 151–154)

1. На хвилину рантом стихли голоси й спинилися тіні. 2. З глибини землі цунке коріння тягне цілющи соки, і на живих гілках дуба проростає зелене листя. 3. В країнах теплих, полудневих злітає дощ із хмар рожевих, і переймають на путь його проміння золоті. 4. На річці бухикнуло весло та злякано крикнув кулик. 5. Ще мить — і сад загубить пішну вроду. 6. Уже давно стояла ніч над землею і зорі виблискували з темного неба. 7. Чого світання так ясні в полі і ген сріблиться пісенька дзвінка? 8. Черкне хтось сірник — і на мить виткнеться з пітьми з десяток сірих облич. 9. Колихнулося золоте море хлібів (, /—) і жайворонка не стало чути.

2. 1. В; 2. Г; 3. Г; 4. А; 5. А; 6. Г; 7. В; 8. Б; 9. А; 10. В; 11. А; 12. Б; 13. Б; 14. А; 15. Г; 16. Б; 17. Г; 18. Г.

37. Розділові знаки в складнопідрядному реченні (с. 155–158)

1. Пишіть листи і надсилайте вчасно, коли їх їдуть далекі адресати, коли є час, коли немає часу і коли навіть ні про що писати. 2. Я помічав, що в таборах, де було голодно і холодно, люди відчували себе дуже здоровими й міцними духом. 3. У нас є до кого звернутися лише тоді, коли тобі добре. 4. Коли приходить сезон ягід, можете відмовляти собі в будь-який їжі, тільки не в ягодах. 5. Надію в хаті поважайте, її на видному тримайте, бо, де у хаті вона є, туди і щастя забреде. 6. І хоч весна одранкувала, а осінь вже рум'янить глід, мені зозуля накувала немарно сто завітних літ. 7. Бери стільки, скільки можеш підняти, інакше надірвешся її утратиш усе, що маєш. 8. У Івася немає тата. Не питайте тільки чому. 9. З того часу як почалися бої в Будапешті, гармати супровождения йшли поряд штурмових груп. 10. День був жаркий незважаючи на те, що краплі рясного вранішнього дощу іскрилися на траві або День був жаркий, незважаючи на те що краплі рясного вранішнього дощу іскрилися на траві. 11. Для того щоб бути щасливим, треба мріяти завжди.

2. 1. А; 2. В; 3. Б; 4. В; 5. А; 6. Г; 7. В; 8. Г; 9. Г; 10. Г; 11. Б; 12. В.

38. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні (с. 159–162)

1. Притихли люди, знітилися свідки, сльозина блиснула в якоєсь тітки. 2. Защебетав соловейко — пішла луна гаем. 3. Не завидуй багатому: багатій не знає ні приязні, ні любові... 4. Думав, доля зустрінеться — спіткалося горе. 5. Не русалонька блукає — то дівчина ходить. 6. Ще сонячні промені сплять — досвітні вогні вже горять. 7. Гляне — холодною водою обілле. 8. Одгоріли, погасли останні огні, облетіло жоржиною літо. 9. Білі акації будуть цвісти в місячній ночі жагучі; промінь морями зале золотий річку, і верби, і кручі. 10. У товаристві лад — усяк тому радіє. 11. Здається, вчора я відкрив простої істини коріння: життя тримає двоє крил — закоханість і устремлення.

2. 1. Почав орати — у сонілку не грati! 2. Не кайся рано вставати — кайся довго спати. 3. Недаром говориться: діло майстра бойтесь. 4. Праця чоловіка годус — лінь марнus. 5. Зореш мілко, посієш рідко — уродить дідько.

3. 1. Б; 2. Б; 3. Б; 4. Г; 5. Г; 6. А; 7. А; 8. Б; 9. Б; 10. Г; 11. А; 12. Г.

39. Пряма мова (с. 163–166)

1. 1. «Кості ломить, — бабуня каже й додас: — Буде дощ завтра». 2. Викладач спитав: «Який сьогодні день?» Я відповів, що дуже спекотний. 3. «Злагода! Едність!» — товчуть, як у ступні, а де ж та єдність? 4. «Хто це, хто?» — почувся голос по той бік зачинених дверей. 5. «Читай менше газет, — каже дружина. — Або хоча б по діагоналі». 6. Дуже важливо заткнути рот тому, хто перший крикнув: «Король голий!» 7. «Яво! — кричу. — Швидше дивись, я падаю». 8. «У нашому парку, — зауважила Стефа, — завелися білки».

2. 1. Б; 2. Г; 3. А; 4. В; 5. В; 6. Г; 7. А; 8. Г; 9. В; 10. 1) Б; 2) Д; 3) А; 4) В.

40. Оформлення цитат (с. 167–168)

1.1. Уолт Дісней зауважував, що «найкращий спосіб почати робити — перестати говорити й почати робити». 2. Насамкінець викладачка процитувала Стіва Джобса: «Ваш час обмежений, тож не витрачайте його, проживаючи чуже життя». 3. «Ви отримуєте від життя лише те, що наважуєтесь попросити. Не бійтесь підвищувати планку» (*Опра Уїнфri*). 4. Леонардо да Вінчі наголошував на тому, що «навчання ніколи не вичернує розум». 5. Кожен українець знає рядки Т. Шевченка:

...І чужому научайтесь,
Й свого не цурайтесь.

ЗМІСТ

Від авторів	3
-------------------	---

ОРФОГРАФІЯ

1. Ознаки іншомовних слів	4
2. Правила переносу	7
3. Правопис префіксів <i>с-, з- (із-), зі- (зо-), роз-, без-, через-</i>	10
4. Правопис префіксів <i>пре-, при-, прі-</i>	13
5. Зміни приголосних при додаванні суфіксів <i>-ськ-, -ств-</i>	16
6. Чергування <i>i-й, у-в</i> (закони милозвучності)	19
7. Спрошення в групах приголосних	24
8. М'який знак (знак м'якшення)	28
9. Уживання апострофа	32
10. Правопис <i>и, і</i> в іншомовних словах	36
11. М'який знак в іншомовних словах	40
12. Уживання апострофа в іншомовних словах	43
13. Подвоєння літер в іншомовних словах	46
14. Правопис ненаголошених <i>e</i> та <i>и</i>	51
15. Подвоєння літер	56
16. Подовжені приголосні та позначення їх на письмі	61
17. Написання імен по батькові	65
18. Правопис складних іменників	69
19. Правопис складних прікметників	73
20. Закінчення <i>-а (-я), -у (-ю)</i> у родовому відмінку однини іменників чоловічого роду	77
21. Закінчення іменників у формі клічного відмінка	82
22. Правопис суфіксів <i>-ов-, -ев-, -ев-</i> у прікметниках	87
23. Правопис відмінкових форм числівників	90
24. Правопис дієслівних закінчень	95
25. Правопис прислівників	99
26. Правопис службових частин мови	104
27. Правопис частки <i>не</i> з різними частинами мови	109

ПУНКТУАЦІЯ

28. Тире між підметом і присудком	113
29. Однорідні члени речення	116
30. Розділові знаки при узагальнювальних словах та однорідних членах речення	122
31. Звертання	126
32. Вставні та вставлені конструкції	129
33. Відокремлений додаток та обставина	135
34. Відокремлене означення	141
35. Відокремлена прикладка	147
36. Розділові знаки в складносурядному реченні	151
37. Розділові знаки в складнопідрядному реченні	155
38. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні	159
39. Пряма мова	163
40. Оформлення цитат	167
Відповіді	169

ОЛЕКСАНДР АВРАМЕНКО

доцент Київського університету імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри гуманітарних дисциплін
Технічного ліцею НТУУ "КПІ",
лауреат Всеукраїнського конкурсу "Учитель року" (1996),
лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії
імені Григорія Сковороди (2008),
багаторазовий переможець Національного конкурсу підручників
з української мови й літератури
для загальноосвітніх навчальних закладів 5–11 кл.,
автор серії навчальних посібників для підготовки до ЗНО
й державної підсумкової атестації.
Автор і ведучий експрес-уроків української в "Сніданку з 1+1".

ОКСАНА ТИЩЕНКО

старший науковий співробітник
Інституту української мови НАН України
(відділ лексикології та лексикографії),
кандидат філологічних наук.
Автор численних наукових статей з проблем лексикології,
лексикографії та стилістики сучасної української мови.
Автор і ведуча програми "Загадки мови" на Українському радіо.
Тренер Вищої школи медіа й продакшн.

Дізнайтесь ще більше цікавинок
про сучасну українську мову
з першої та другої частин
«100 експрес-уроків української»
Олександра Авраменка

ISBN 978-617-7563-04-3

knigolove.com.ua

facebook.com/knigolove